

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**PANDEMİDE DEĞİŞEN EVİN SINIRLARI İLE BİRLİKTE ORTAYA
ÇIKAN YENİ GEÇİŞ MEKÂNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra GENÇOĞLU

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Esin HASGÜL (İ.Ü)

OCAK 2024

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**PANDEMİDE DEĞİŞEN EVİN SINIRLARI İLE BİRLİKTE ORTAYA
ÇIKAN YENİ GEÇİŞ MEKÂNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra GENÇOĞLU

1206010039

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Esin HASGÜL (İ.Ü)

OCAK 2024

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

PANDEMİDE DEĞİŞEN EVİN SINIRLARI İLE BİRLİKTE ORTAYA
ÇIKAN YENİ GEÇİŞ MEKÂNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra GENÇOĞLU
1206010039

Anabilim Dalı: Mimarlık
Programı: Mimari Tasarım

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 12 Ocak 2024
Tezin Savunulduğu Tarih: 23 Ocak 2024

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Esin HASGÜL (İ.Ü)
Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Yasemin Erkan Yazıcı (İ.K.Ü)
Dr. Öğr. Üyesi Hale Gönül (M.S.G.S.Ü)

OCAK 2024

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimime ve tez çalışmama kattığı bilgi ve birikimleri için başta değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Esin Hasgöl'e ve değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Yasemin Erkan Yazıcı ve Dr. Öğr. Üyesi Hale Gönül'e teşekkür ederim.

Ayrıca, yüksek lisans eğitimime katkıda bulunan, pandemi sürecindeki uzaktan eğitimin zorluklarına rağmen değerli tecrübe ve birikimlerini paylaşan tüm değerli İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Bölümü öğretim üyesi kadrosuna da teşekkür etmek isterim.

Son olarak; yüksek lisans eğitimimi teşvik eden babam Murat Gençoğlu ve annem Nihal Gençoğlu'na ve bana destek olan sevgili kız kardeşim Firdevs Gençoğlu'na, her koşulda ve zorlukta yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Ocak 2024

Esra Gençoğlu

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Tez Çalışmasının Amacı ve Kapsamı	2
1.2. Tez Çalışmasının Yöntemi	3
2. EVİN SINIRLARININ TANIMINDA YENİ ANLAMLAR	8
2.1. Sınırın Mekân Oluşturma Durumu	8
2.1.1. Sınır Tipolojileri ve Oluşum Süreçleri	10
2.1.2. Sınırın Mekânsal Anlamı ve Türleri.....	13
2.1.3. Sınır-Mekân Etkileşimi	16
2.2. Evin Anlamsal Örüntüsü	20
2.2.1. Evin Oluşum Süreci ve Tarihteki Değişimi	22
2.2.2. Ev Oluşumunu Etkileyen Unsurlar.....	23
2.2.3. Ev, Kişisel Mekân ve Kişiselleştirme Kavramları	24
2.2.4. Ev Ortamı ve Mahremiyet Kavramı	27
2.2.5. Ev, Kullanım ve Mekân Örüntüsünde Aidiyet	29
3. PANDEMİ İLE DEĞİŞEN EV ÜZERİNDE YENİ BİR ARAYÜZ VE SINIR ARAYIŞI: GEÇİŞ MEKÂNI	33
3.1. Mekândan Geçiş Mekânına / Eşik Kavramı	33
3.2. Geçiş Mekânı Elemanları ve Geçiş Mekânının Oluşumunu Etkileyen Boyutlar.....	37

3.3. Pandeminin Ev Özelinde Ortaya Çıkardığı Sınır Arayışları ve Etkili Faktörler	43
3.3.1. Fiziksel Faktörler.....	44
3.3.2. Psikolojik Faktörler	46
3.3.3. Kültürel Faktörler	49
3.4. Pandemi Etkisinde Ortaya Çıkan Yeni Geçiş Mekânları	50
3.4.1. Mahremiyet Kavramının Pandemi Sürecindeki Yorumu	51
3.4.2. Kişisel Mekân Arayışı Sonucu Şekillenen Ara Mekânlar	52
3.4.3. Tanımlanmayan Yeni Geçiş Mekânları.....	56
4. YENİ SINIRLARIN TANIMINDA MİMARIN DENEYİMİ VE BAKIŞ AÇISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	60
4.1. Araştırmanın Kapsamı: Mimarın Pandemi İle Konutu Yeniden Kullanım Şeklini Ortaya Çıkarmak.....	60
4.1.1. Deneyimin Öznesi: Geçiş Mekânı Tanımında Mimarın Rolü.....	61
4.1.2. Deneyimin Nesnesi: Konutta Ortaya Çıkan Yeniden Kullanım Şemaları.....	62
4.2. Araştırmanın Yöntemi: Protokol Kapsamında Bilinçli Kullanıcıların Bakış Açısını Sorgulamak.....	62
4.3. Araştırmanın Tasarımı ve Bulgular: Yeni Bir Arayışta Ortaya Çıkan Kullanım Değişkenlerini Süreçte Görmek	64
4.3.1. Aşama 1: Anket Analizi Sonuçları	65
4.3.2. Aşama 2: Protokol Analizi Sonuçları	76
4.3.2.1.Katılımcı-1 (K1) Protokol Çalışması Verileri	80
4.3.2.2.Katılımcı-2 (K2) Protokol Çalışması Verileri	85
4.4. Anket ve Protokol ile Elde Edilen Veriler ve Değerlendirme: Yeni Geçiş Mekânlarını Tanımlamak	90
4.4.1. ‘Zihinsel Sınırları’ Olan Geçiş Mekânı	92
4.4.2. ‘Zamansal Dönüşümlü’ Geçiş Mekânı	94

4.4.3. ‘Birleştirilmiş’ Geçiş Mekânı	96
4.4.4. ‘Katmanlaşmış’ Geçiş Mekânı	98
4.4.5. ‘Öznelleştirilmiş Belirsizlik Olgusunda’ Geçiş Mekânı.....	100
4.4.6. ‘Zorunlu Üretim’ Mekânı Olarak Geçiş Mekânı.....	102
5. SONUÇ	104
KAYNAKÇA	107
EKLER.....	117
Ek-1: Anket Soru Formu	117
Ek-2: Protokol Görüşme Formu.....	129
Ek-3: Protokol Aşama Formları	133
Ek-4: Evde Çok Amaçlı Kullanılan Mekânların Kullanım Nedenleri	135
Ek-5: Konutta Kişiyi Sınır Getiren Mekânların Sebepleri	137
Ek-6: Mimarların, Mimari Bir Yaklaşımla İfade Ettiği Geçiş Mekânı Tanımları.....	139
Ek-7: Etik Kurul Kararı.....	141

KISALTMALAR

ark.	: Arkadaşları/ diğerleri
bkz.	: Bakınız
Çev./Trans.	: Çeviren
Ed./s	: Editör/(ler)
s./p.	: Sayfa/sayfalar
v.d.	: Çok yazarlı yapıtlarda ilk yazardan sonra diğerleri
ANU	: The Australian National University
COVID-19	: Koronavirüs Hastalığı 2019
TDK	: Türk Dil Kurumu
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
İKÜ	: İstanbul Kültür Üniversitesi
SARS	: Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS) Virüsü
STM	: (Short Term Memory) Kısa Süreli Bellek
LTM	: (Long Term Memory) Uzun Süreli Bellek
WHO	: World Health Organization

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Yasal Boyutlar (Perinçek [2003]'ten Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	39
Tablo 3.2: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Fiziksel Boyutlar (Perinçek [2003]'ten Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	40
Tablo 3.3: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Yaşamsal Boyutlar (Perinçek [2003]'ten Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	41
Tablo 3.4: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Duyumsal Boyutlar (Perinçek [2003] ve Lynch [1981]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	42
Tablo 3.5: Kentsel Ölçekte Mekânın Algısal Nitelikleri (' <i>The Image of the City</i> 'den [Lynch, 1960] Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	48
Tablo 4.1: Protokol Analizi Kategori Şeması (Suwa ve ark., 1998; Önal, 2015)'den Uyarlanmıştır.....	76
Tablo 4.2: Protokol Analizi Kod Şeması (Suwa ve ark., 1998; Önal, 2015)'den Uyarlanmıştır.....	77

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1: Tez Akış Şeması ve Literatür-Yöntem İlişkisi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	7
Şekil 2.1: Leonardo da Vinci, Vitruvius Adamı – 1492 (Url-2).....	10
Şekil 2.2: Sınır Kavram Ağı (Yazar Tarafından Url-4'ten Faydalanılarak Oluşturulmuştur)	12
Şekil 2.3: Beden, Hareket ve Mekân (Url-8).....	14
Şekil 2.4: Bireysel Sınırlar (Deasy, Lasswell 1985, s.31)	15
Şekil 2.5: Mekânın Sınırları (Url-4)	17
Şekil 2.6: Mekân Sınırlama Elemanı Olarak Pencere Tasarımlarındaki Farklılıklar (Heuser, 1989; Açıcı, 2015).....	19
Şekil 2.7: Mekân Sınırlama Elemanı Olarak Merdivenlerin Mekân Algısına Etkisi (Heuser, 1989; Açıcı, 2015).....	19
Şekil 2.8: Kişisel Alan Büyüklüğü [Url-5] (Yazar Tarafından Url-5'ten Faydalanılarak Oluşturulmuştur)	25
Şekil 2.9: Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi (Url-9)	30
Şekil 3.1: Mekânlar Arası İlişkiler (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	35
Şekil 3.2: Mekânın İçerisi ve Dışarısı ile Etkileşim Durumu (Norberg-Schulz, 1971)	44
Şekil 3.3: Mekânın İç-Dış Etkileşimi Sonucu Ortaya Çıkan Geçiş Mekânı (Norberg-Schulz, 1971)	45
Şekil 3.4: Mekânlar Arası İlişki Diyagramı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	53
Şekil 3.5: Farklı İşlevlere Sahip Mekânların Bağlantı Diyagramı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	54
Şekil 3.6: Farklı İşlevlere Sahip Mekânların Bağlantı Diyagramı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	54
Şekil 3.7: Geçiş Mekânı Etki Alanı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	55
Şekil 3.8: Ana Mekân İçerisinde Ortaya Çıkan Geçiş Mekânı Durumu (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	55

Şekil 3.9: Tanımlanmamış Yeni Geçiş Mekânları (Url-11)	58
Şekil 4.1: Anket İçerik ve Bölümleri (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	63
Şekil 4.2: Anket ve Protokol Analizi Bölümleri İlişki Şeması (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	64
Şekil 4.3: Anket Uygulaması Genel Bilgiler Diyagramları (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	66
Şekil 4.4: Konut Tipolojilerine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Arayüzler (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	67
Şekil 4.5: Kullanıcı Etkili Ortaya Çıkan Geçiş Mekânı Oluşumlarını Tespit Etme (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	69
Şekil 4.6: Geçiş Mekânlarının Fiziksel ve Psikolojik Yansımalarını Pandemi Üzerinden Okuma (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	71
Şekil 4.7: Mimari Bakış Açısının Etkilerini Okuma (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	73
Şekil 4.8: Anket Verilerinden Elde Edilen İlişkisel Geçiş Mekânı Durumları (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	75
Şekil 4.9: Linkograf analizi bağlantı ve düğümleri (Goldschmidt, 1990, 2014, 2016; Özbaki ve ark., 2016; Kondakçı, Tong, 2021).....	78
Şekil 4.10: Linkograf analizi bağlantı ve düğümleri (Goldschmidt, 1990, 2014, 2016; Özbaki ve ark., 2016; Kondakçı, Tong, 2021).....	79
Şekil 4.11: Protokol Analizi Görüşme Süreç Akış Diyagramı (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	80
Şekil 4.12: Katılımcı-1 (K1) Geçiş Mekânı 2 Boyutlu ve 3 Boyutlu Anlatımları İle Geçiş Mekânı – Ching (1943) İlişki Durumu (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur) .	82
Şekil 4.13: Katılımcı-1 (K1) Linkograf Analizi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	84
Şekil 4.14: Katılımcı-2 (K2) Geçiş Mekânı 2 Boyutlu ve 3 Boyutlu Anlatımları İle Geçiş Mekânı – Ching (1943) İlişki Durumu (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur) .	86
Şekil 4.15: Katılımcı-2 (K2) Linkograf Analizi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	88
Şekil 4.16: Protokol Verilerinden Elde Edilen İlişkisel Geçiş Mekânı Durumları (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	89
Şekil 4.17: Anket ve Protokol Verilerinden Elde Edilen İlişkisel Geçiş Mekânı Durumları (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	91

Şekil 4.18: Zihinsel Sınırları Olan Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	93
Şekil 4.19: Zamansal Dönüşümlü Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	95
Şekil 4.20: Birleştirilmiş Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	97
Şekil 4.21: Katmanlaşmış Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)	99
Şekil 4.22: Öznelleştirilmiş Belirsizlik Olgusunda Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	101
Şekil 4.23: Zorunlu Üretim Mekânı Olarak Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur).....	103

Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Mimarlık
Programı : Mimari Tasarım
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Esin Hasgöl
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ocak 2024

ÖZET

PANDEMİDE DEĞİŞEN EVİN SINIRLARI İLE BİRLİKTE ORTAYA ÇIKAN YENİ GEÇİŞ MEKÂNLARI

Esra Gençoğlu

Ev, barınma birimi olarak ortaya çıktığı günden günümüze kadar farklı toplumsal ve kültürel birikimleri içermiş ve her dönem ihtiyaçlarına farklı cevaplar vermiştir. Konut mekânı, toplumsal yapı ve alışkanlıklardan, kültürel birikimlerden ve tarih içerisindeki olaylardan etkilenmiştir. İnsanın farkında olmadan yaşamını, alışkanlıklarını, tercihlerini yani kısacası gündelik hayatını yansıttığı ve biçimlendirdiği yer evidir. Covid-19 pandemisi ile hayatımıza giren yeni alışkanlık ve yaşam tarzının ilk etki alanı da bu kapsamda evler olmuştur. Bu çalışmanın amacı; ev içerisindeki geçiş mekânlarının pandemi ile geçirdiği dönüşümün ele alınması ve evin değişen sınırlarıyla birlikte örgütlenen yeni ‘geçiş mekânı’ tanımlarının ortaya konulmasıdır.

Araştırmada; evin sınırları ve geçiş mekânlarının oluşum süreçleri, “bilinçli kullanıcı profili” olarak belirlenen “mimarlar” üzerinden incelenecektir. Bu doğrultuda “Pandemi sürecinde ev içerisinde değişen mekân algısının kullanıcının mekânsal kullanım şemalarına etkisi nasıl olmuştur?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Araştırma ışığında “Ev bireyin özel alanı olması bakımından değişimin etki ettiği birincil mekândır ve özellikle kitlesel etki düzeyi olan pandemi ile bu değişim evin sınırlarının yeniden tanımında mekânsal olarak somutlaşmıştır” hipotezini

kanıtlamak amaçlanmıştır. Araştırmada protokol analizi, veri toplama yöntemi olarak kullanılmaktadır. Nicel veri toplama tekniklerinden olan anket araştırması ve yapılandırılmış görüşmeler bağlamında protokol analizi desteklenmektedir. Araştırmanın sonucunda; katılımcıların pandemi sürecinde evin sınırları ile ilgili algı ve kullanımlarındaki değişimlerin mekânsal yansımalarının “geçiş mekânı” tanımı üzerinden bulunması hedeflenmektedir. Katılımcıların farklılıkları ile evde pandemi sonrası kullanım etki düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ev, Sınır, Geçiş mekânı, Kişisel alan, Covid-19 pandemisi.

Institute : Institute of Graduate Studies
Department : Architecture
Programme : Architectural Design
Supervisor : Assistant Prof. Dr. Esin Hasgöl
Degree Awarded and Date : Master of Science – January 2024

ABSTRACT

NEW TRANSITION SPACES EMERGING WITH THE BOUNDARIES OF HOUSE THAT CHANGED DURING THE PANDEMIC

Esra Gençoğlu

From the day it emerged as a sheltering unit, house has held different social and cultural backgrounds and has different answers to the needs of each period. It was influenced by social structures and habits, cultural savings, and events in history. But it is home where one unwittingly reflects and shapes life, habits, preferences, and, in short, everyday life. With the Covid-19 pandemic, the first impact of new habits and lifestyles has been on our lives. The purpose of this study; is to discuss the transformation of the concept of home and transition spaces within the house due to the pandemic and to introduce new definitions of ‘transition space’ organized with the changing boundaries of the house.

The research will review the border and transit locations of the house through “architects”, which are determined as “conscious user profile”. In this respect, “How does the changing perception of space in the house affect the user’s spatial use schemes during pandemic?” was the way of looking for an answer to this question. In the light of research, the study was intended to prove the hypothesis that “home is the primary place where change is impacted in terms of being the private space of the individual, and especially with pandemic, which especially the level of mass impact, this change is spatially embodied in the redefinition of the boundaries of home.”

Protocol analysis is used as a data collection method in the research. Protocol analysis is supported in the context of survey research and structured interviews from quantitative data collection techniques. As a result of the research; it is aimed to find the spatial reflections of the changes in the participant's perception and use of the boundaries of the house during the pandemic process through the definition of "transition space". It is evaluated whether there is a meaningful difference between the participants' differences and the level of use after the pandemic at home.

Keywords: Home, Boundary, Transition space, Personal area, Covid-19 pandemic.

1. GİRİŞ

İlk çağlardan günümüze dek geçen süreçte insanoğlu barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla farklı denemeler gerçekleştirmiştir. Konutun var olması yalnızca barınma ihtiyacı değil; aynı zamanda korunma, savunma, konfor ve mahremiyet gibi birçok farklı kavram ve unsuru da içermektedir. Toplumsal yapı ve alışkanlıklardan, kültürel birikimlerden ve tarih içerisindeki olaylardan etkilenmiştir. İnsanın farkında olmadan yaşamını, alışkanlıklarını, tercihlerini yani kısacası gündelik hayatını yansıttığı ve biçimlendirdiği yer evidir. Evin bu varoluşsal süreç içerisindeki kimliğini ve benliğini arayışta etkilendiği birçok eşik olmuştur. Bu araştırma kapsamında evin yeni anlamını aradığı dönemde bir eşik görevi gören pandemi ve pandemi ile gelen yeni mekân tanımları ele alınacaktır. Eşik kavramının zamansal bir ayırım olmasından ziyade bir ara eleman olarak ele alındığı bu çalışmada, eşik bir mekân olma durumu ve bu eşik kavramının genel literatür çalışmalarında ele alındığı gibi fiziksel bir yapı elemanının ötesinde olma durumunu işlenmektedir.

Eşik literatürde bir geçiş elemanıdır ve bu geçişlilik, üzerinde durulmayan bir unsur iken, pandeminin eve kapanma ve izole olma zorunluluğunu getirmesiyle görünür ve hissedilir biçimde gündelik hayata yansımıştır. Geçip gitme durumunu kalıcı hale getiren pandemi süreci ile beraber bireysellik, kişisel alan, ayırım kavramlarının önem kazanması, bu geçiş durumunu mekânsallaştırma eğilimi göstererek geçiş mekânı olarak sürekli değişim gösteren, ancak her daim orada olduğu gerçeği yadsınamayan bir kavram olarak doğmuştur. Geçiş mekânı günümüze dek ilk başta belli yapı elemanları olarak akla gelen bir kavram olsa da aslında pandemi gibi izole bir yaşamı zorunlu kılan süreçte başlı başına yeni bir tanım olma durumunu da beraberinde getirmiştir. Geçiş mekânı, iki farklı mekân arasında muğlak ve keskin sınırları olmamasına rağmen köprü görevi gören görünmez bir ara mekândır. İşte bu ara mekânın bazen tanımlanan ana mekânlar kadar görünür olmasını ya da olması gerektiğini bize hatırlatan pandemi süreci araştırılması gereken bir kavram olarak önümüze çıkmaktadır. Tezin bu noktada ortaya konulan araştırma problemi ile birlikte önemi; pandeminin getirdiği bu zorunlu yaşam değişimini kavramsal çerçeveden ele alarak araştırmaya bir parantez açmak ve literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmaktır.

1.1. Tez Çalışmasının Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı; evin pandemi ile geçirdiği dönüşüm süreci ele alınarak geçiş mekânlarının mekânsal karşılıklarının etkilerine odaklanmak ve ev içerisinde değişen mekân algılarının kullanıcı kullanımına etkisini tespit etmektir. Araştırmada evin sınırı ve geçiş mekânlarının tanımlanmasında “bilinçli kullanıcı profili (mekân tasarımı konusunda uzmanlığa sahip ve kullanım anlamında mekânı nitelikli yorumlayabilen kişi)” olarak belirlenen “mimarlar” üzerinden bir inceleme yapılacaktır. Bu doğrultuda araştırma soruları 2 temel kurgu üzerine şekillenmiştir;

- Araştırma sorusu 1: “Ev içerisinde değişen mekân algısının, kullanıcının mekânsal kullanım şemalarına etkisi nasıl olmuştur?”
- Araştırma sorusu 2: “Mekân konusunda söz sahibi olan mimarın deneyimi ve bakış açısının, evin yeni sınırlarının arayışında ve geçiş mekânı tanımlaması aşamasında mekâna yansımaları nasıl gerçekleşmiştir?” üzerine kurgulanmıştır.

Araştırma ışığında çalışmanın hipotezleri ise;

- Hipotez 1: “Ev bireyin özel alanı olması bakımından değişimin etki ettiği birincil mekândır ve özellikle kitlesel etki düzeyi olan pandemi ile bu değişim evin sınırlarının yeniden tanımında mekânsal olarak somutlaşmıştır”,
- Hipotez 2: “Değişimin ilk yansıması evde başlar, pandemi ile bu mekânsal etkiler görülür hale gelmiştir” hipotezlerini kanıtlamak amaçlanmıştır ve konuyla ilgili literatür taraması yapılarak farklı kaynaklardan (tez, makale, kitap, dergi, internet taraması) bilgiler toplanmış ve bu bilgiler çerçevesinde tezin kapsamı şekillenmiştir.

Tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır; çalışmanın birinci bölümü giriş bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; tez çalışmasının kuramsal çerçevesi, amaçları ve amaçlar doğrultusunda kurulan hipotez, araştırmanın kapsamı ve tez çalışmasının yöntemi genel çerçevede açıklanmaktadır. İkinci ve üçüncü bölümde; literatür araştırmaları yapılarak, ev kavramı ışığında yeni anlamlar, evin tarihsel süreçte geldiği nokta, sınırların ortaya çıkardığı geçiş mekânı, kişisel alan, pandemi

ile değişen evin oluşturduğu yeni arayüz ve eşikler ve tüm bunların etkisinde yeni bir sınır arayışına gidiş konularına değinilmektedir. Dördüncü bölümde; yöntem açıklanmaktadır, yöntemin ele alış biçimi ve uygulanma adımları sırasıyla anlatılmaktadır. Beşinci bölüm; araştırmanın değerlendirme ve kaynakça bölümünden oluşmaktadır. Yapılan araştırmalar çerçevesinde çalışmanın değerlendirilmesi yapılmaktadır.

1.2. Tez Çalışmasının Yöntemi

Çalışmanın konusu; evin değişen fiziksel ve algısal sınırlarını pandemi sürecindeki etkileri ile mimarların gözünden ele almaktır ve bu doğrultuda seçilen yaklaşımlar “anket ve protokol analizi” metotlarının uygulanmasını gerektirmektedir. Sınırların ve geçiş mekânlarının, mekân oluşumuna etkileri ve evi kullanan bilinçli kullanıcı olarak tanımlanan mimarların pandemiyle değişen etkenlere göre mekânı kullanımlarındaki oluşumların analiz edilebilmesi adına araştırmacı tarafından 7 aşamalı bir protokol hazırlanmıştır. Protokol adımları olarak; araştırma konusunun belirlenmesi ve genel literatür taraması yapılması, yöntemin araştırılması ve evrenin belirlenmesi, çalışma grubuna uygun analiz yapılması ve bu doğrultuda anket hazırlanması, anket çalışmasının alanda uygulamasının yapılması ve bulguların değerlendirilmesi (bkz. Ek-1: Anket Soru Formu), anket katkısıyla ortaya çıkan verilerle yeni bir protokol grubunun seçilmesi, protokol grubu ile görüşmelerin gerçekteştirilmesi ve verilerin toplanması (bkz. Ek-2: Protokol Görüşme Formu ve Ek-3: Protokol Aşama Formları) ve sonuçların değerlendirilmesi tez çalışmasının yönteminin ana hatlarını oluşurmaktadır (Goldschmidt, 2014).

Bu araştırmalar ışığında literatür çalışması ile kavramsal bir çerçeve oluşturulmaktadır. Literatür araştırmalarındaki temel yaklaşımlar, çevre ve davranış teorilerine dayanmaktadır. Araştırmalar sonucu ortaya çıkan yaklaşımlara göre ele alınış biçimi olarak kapsama dair spesifik bir araştırma deseninin oluşturulması ve araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın ulaşmak istediği amaç doğrultusunda bir yaklaşım belirlenmesine yönelik bir araştırma deseni oluşturulmuştur. Çalışma konusunun elde etmek istediği veriler doğrultusunda seçilen yaklaşımlar “anket ve protokol analizi” metotlarının tercih

edilmesi şeklinde “ölçüm yöntemleri” ile hipotezlerin desteklenmesi amaçlanmıştır. Nicel veri toplama tekniğinin kullanılacağı çalışmada protokol analizi, anket ve görüşme gibi araçların kullanımıyla yapılandırılmış verilerin yakalanmasında yer alan süreç takip edilebilmektedir.

Anket araştırmasını desteklemek adına yapılandırılmış görüşmeler bağlamında protokol analizi yapılmıştır. Protokol analizi, düşünmeye ilişkin geçerli bir veri kaynağı olarak düşünce dizilerinin sözlü raporlarını ortaya çıkarmak için titiz bir metodolojidir. Düşünmeye ilişkin verilerin elde edilmesi için iyi geliştirilmiş, doğrulanmış bir yöntemdir. Tasarımcıların bilişsel davranışlarının anlaşılmasının geliştirilmesine yardımcı olmak için tasarım araştırmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır (Gero ve ark., 2011; Ericsson, Simon, 1993). Geriye dönük protokoller, problem çözme sürecinden sonra, genellikle hemen, problem çözücüyle görüşmeler yapar. Görüşme sırasında, problem çözücünün faaliyetlerini hatırlaması istenir. Röportajlar ses ve/veya videoya bantlanır ve kopyalanır. Oluşturulan retrospektif protokoller, problem çözme sürecini yeniden yapılandırmak ve süreç sırasında neler olduğuna dair fikir edinmek için daha sonra kodlama ve analiz için veri görevi görür.

Geriye dönük (retrospektif) protokol yaklaşımları, toplanan verilerin problem çözme sürecini yeniden yapılandırmak için kullanılabileceği ortak bir konumu paylaşır, genellikle gözlem altındaki sürece daha az müdahaleci olarak görülür (Lloyd ve ark., 1995). Ericsson ve Simon (1993), deney oturumu tamamlandıktan sonra, bilgi işleme ayrıntılarına artık Kısa Süreli Bellek (STM)'den erişilemediğini, çünkü bunların alınmasının daha zor olduğu Uzun Süreli Bellek (LTM)'ye aktarıldığını belirtmişlerdir. Bu protokoller, bilişsel olayların gerçek sırasını göstermeyebilir, bunun yerine problem çözme sürecinin rasyonalize edilmiş veya teorileştirilmiş bir hikâyesini gösterebilirler. Bunu tasarım çalışmalarında ele almak için Suwa ve ark. (1998), deney oturumundan sonra LTM'de depolanan bilişsel olayların alınmasına yardımcı olmak için tasarım deneyi oturumunun videoya çekilerek görselleştirilmesini ve videokasetlerin kullanılmasını önerdi. Ayrıca analiz için içerikler (eskizler ve diyagramlar) da toplanabilir (ANU, 2022).

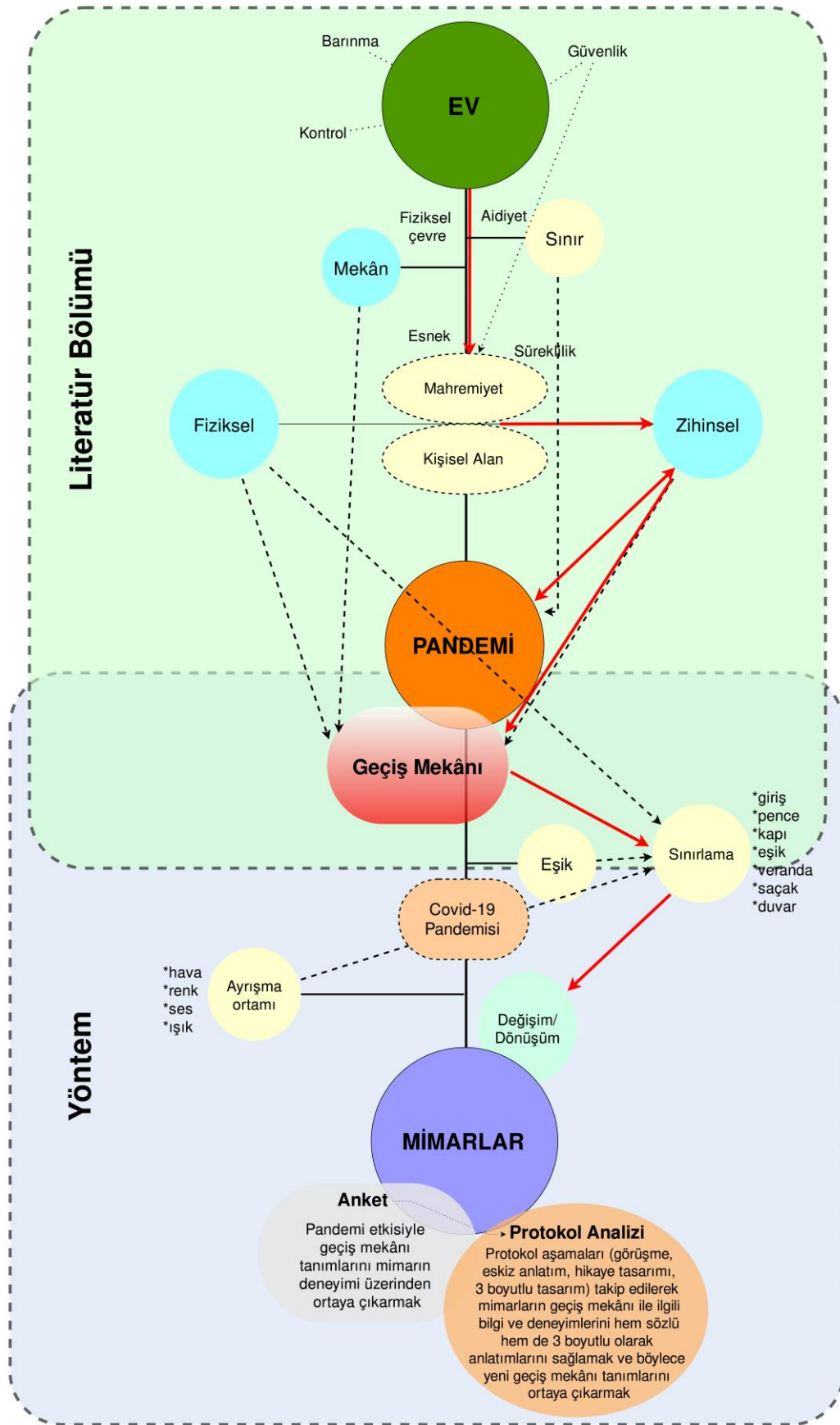
Protokol aşamalarında kullanılan içerik odaklı yaklaşım özellikle, problem çözücünün bilişine odaklanarak ne gördüğü, ne düşündüğü ve hangi bilgiyi kullandığı ile ilgili bir sonuç çıkarım ortaya koyar (Suwa ve ark., 1998). İki tür bilişsel içerik vardır: Görsel içerikler ve görsel olmayan içerikler. Görsel içerikler; eserlerde çizildiği şekliyle tasvir edilen öğeler ve bunların mekânsal ilişkileri ve göz hareketi, hareketli kalemler vb. hareketlerden oluşur. Görsel olmayan içerikler de; düşünce ve bilgi dâhil her türlü durumu ifade eder. İçerik odaklı yaklaşımların iyi tanımlanmış bir sınıflandırması; fiziksel - tasvir, seyir, hareket; algısal - tasvir edilen unsurları ve ilişkilerini algılama; işlevsel - tasvirler / algıya anlam atama; kavramsal - hedef belirleme ve karar verme durumlarını içerir (Tang, Gero, 2000; Suwa ve ark., 1998; Önal, 2015).

İçerik odaklı yaklaşım bilişsel etkileşimlerin incelenmesinde faydalı bir yöntemdir. Bu yaklaşımın şematik sınıflandırmasını kullanan Suwa ve ark. (1998), eskizlerin sonraki denetimler için yararlı bir harici bellek, işlevsel eylemler için görsel ipuçları ve ortaya çıkan sorun durumunda anında oluşturulacak işlevsel düşünceler için fiziksel bir ortam olarak görülebileceğini bulmuştur. Protokol analizi yönteminin temel metodolojisi kodlama geliştirme, segmentasyon ve sınıflandırma, kodlanmış protokolün analizi, linkografin oluşturulması, linkografin analizi şeklindeki görev dizisinden oluşmaktadır (Kondakçı, Tong, 2021). Linkograf, Goldschmidt tarafından geliştirilmiş, tasarım hareketleri ve bağlantılarına odaklanan sürecin analizine bağlı bir sistemdir. Linkografda bulunan hareketler ve bağlantılar problem çözücünün probleme yaklaşımı, tasarımın sürecini ve bunların birbiri ile ilişkisini ifade etmekte kullanılır. Bağlantılar bir çeşit ağ görevi görür. Böylece belirlenmiş bir süre içerisinde tasarım problemini çözmeye çalışan tasarımcının tasarım uzamları tasvir edilebilir (Goldschmidt, 1990, 2014, 2016; Özbaki ve ark., 2016; Kondakçı, Tong, 2021).

Daha kapsamlı ve geniş bir gruba ulaşmak adına çevrimiçi yapılması planlanan anket çalışmasının evreni internet alanıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örneklemi ise “çevrimiçi” koşulda araştırmaya destek olmayı kabul etmiş olan, “bilinçli kullanıcı profili” olarak belirlenen “mimarlar” üzerinden “basit seçkisiz örnekleme yöntemi” ile ulaşılabilen katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırma kapsamının mimarlar ile

sınırlandırılmasının nedeni; mimarın mekân tasarım, yorumlama ve kullanım konusunda hem nitelikli tanımlama yapabilme uzmanlığına ve yetkisine sahip, hem de mekânı analiz etme ve değerlendirme aşamasında temsil gücüne sahip olması ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu ve protokol formu kullanılmıştır. Elde edilen bulguların tümevarımsal ve karşılaştırmalı analizi gerçekleştirilerek grafik haline getirilmiş ve değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonucunda; katılımcıların pandemi sürecinde evin sınırları ile ilgili algı ve kullanımlarındaki değişimlerin bulunması hedeflenmektedir. Katılımcıların tasarımsal yaklaşımları gibi mimari bakış açılarındaki farklılıkları ve bu doğrultuda, evde pandemi sonrası kullanım etki düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Şekil 1.1’de görüldüğü üzere araştırmanın literatür ve yöntem kısmı iç içe geçmiş ve çalışma yekpare bir strüktür şeklinde ele alınmıştır. Tüm veriler ışığında tez çalışması, mimarları mesleğin getirdiği bilgi ve donanımı güncel hayatta ele alış biçimleri ile ön planda tutmuş, bu donanım ve birikimi bir dış etken olan ve aniden ortaya çıkan pandemi ile nasıl yorumladıklarına ve hangi mekânları birer geçiş mekânı olarak tanımladıklarına odaklanmıştır.

Şekil 1.1: Tez Akış Şeması ve Literatür-Yöntem İlişkisi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

2. EVİN SINIRLARININ TANIMINDA YENİ ANLAMLAR

İnsanoğlu kendisini ve çevresini keşfe başladığı ilk çağlardan günümüze kadar uzanan süreçte barınma ihtiyacını karşılamak adına farklı deneme ve yöntemler geliştirmiştir. Ev unsurunun ortaya çıkmasındaki önem; barınma ihtiyacını karşılamak amaçlı olmasının ötesinde aynı zamanda korunma, savunma, konfor ve mahremiyet gibi birçok farklı kavram ve unsuru da içermektedir.

Ev ve evin kullanım biçimi hem içinde yaşayan bireylerin hem de toplumun alışkanlık ve kültürel değerlerini, eğilimlerini yansıtan önemli veriler barındırır. Evin öneminin giderek artmasıyla konfor ve ihtiyaçların ön plana çıkması ve değişen dış faktörlerle farklılaşması ev kavramını yeniden ele almayı gerektirmektedir.

Sınırın mekânsal bir yansıması olarak karşımıza çıkan ev, mekânın ötesinde bir yaşam kurgusu ve bireysel yansımalar bütünü de ifade eder. İşte bu nedenle sınırlandırma ile oluşan mekânın ev olarak tanımlanması ve anlam kazanmasını zaman içerisinde görmek kaçınılmaz olmaktadır. Sınırlandırılarak ortaya çıkan mekân, kişisel ihtiyaçlara göre adlandırılır ve bu mekânsal kurguların en başında ve özelinde gelen ev kavramı, yalnızca yaşamsal faaliyetlerin gerçekleştiği bir alanla sınırlı kalmaksızın farklı kimlik arayışlarına girmektedir. Her dönem ve olaydan etkilenecek yeni bir anlam kazanan ev kavramı, değişime tanık olan farklı ihtiyaçlara cevap vermek adına dönüşüm geçirmeye teşvik edilir.

2.1. Sınırın Mekân Oluşturma Durumu

Sınır aslında ölçüdür, her şeyin bir ölçüsü ve sınırı mevcuttur; mikro ölçekten makro ölçeğe kadar doğada bulunan her şeyin bir sınırı vardır ve bu sınır oluşumu fiziksel olabileceği gibi görsel ve zihinsel de olabilmektedir. İnsanoğlu çevresinde gördüğü her şeyi içgüdüsel olarak sınırlandırma ve bu sınırlar içerisine yerleşerek mekân yaratma eğilimindedir; bu açıdan bakıldığında mekân oluşumu, sınırlandırma ile başlar. Marcuse (1997)'ye göre sınırlar “bölünmeleri” ve bu sayede tanımlamayı içerir. Sınırlanan şey tanımlanabilir ve anlam kazanır, karakteri gereği çizginin diğer tarafında kalarak içeri ve dışarısını ayırdığı gibi, kişileri, toplumları, mekânları ayırt

eder; sınır yaşamın her alanında ve her şeyin içerisinde doğal olarak bulunur (Marcuse, 1997). Sınır, iki ayrı mekân arasındaki ayırma unsuru olarak tanımlandığı durumda anlam kazanır ve ayırdığı mekânlara da bir anlam ve değer bütünlüğü katar. Bu sayede bakıldığında aslında sınırın yalnızca bir ayırma değil; aynı zamanda birleştirme ve tanımlama unsuru olduğunu da söylemek mümkündür.

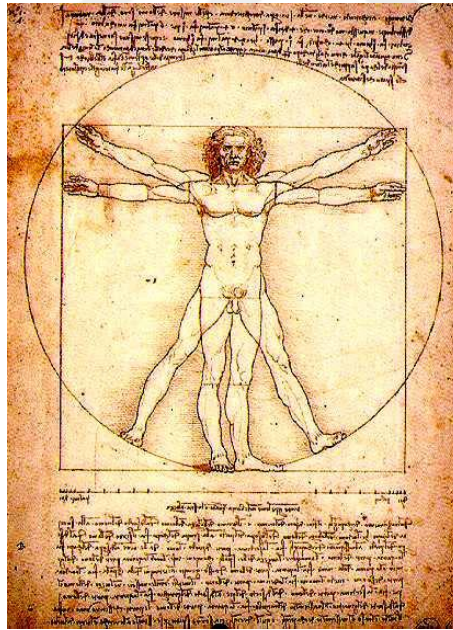
Mekân ve anlamını tanımlamadan önce, onları tanımlayan sınır kavramını ele almak gerekir. Çünkü mekân, sınırın var olması ile anlam kazanır ve bu bakımdan ele alındığında; “Sınır; kendi içinde sonsuz sınırları barındıran, sonlu bir sınırsızlıktır” (Demirdöven, 2016, Url-6). Bir başka deyişle, iki farklı durum veya mekân arasındaki bariyerdir. Bu nedenle; içeri, dışarı, fiziksel, zihinsel gibi kavramlarla temas durumundadır, bu temas hali ile sınır, hem olumlu hem de olumsuz anlamlar kazanır. Sınırlar, tarafları hem ayırma hem de ortak bir noktada buluşturan alanlar ortaya çıkarır; bu alanlar çatışma, kesişme, birleşme ve karşı karşıya gelme gibi farklı eylemlerle şekillenir. Bu tanımlamalardan yola çıkarak sınırın olumlu ve olumsuz anlamda farklı durumlarda farklı davrandığını söylemek mümkündür. Sınırlar ayırmadan çok ters dönüşüm ve çeşitli dinamiklerin yaşandığı geçişlerdir ve bu geçişler bulunduğu mekânların tanımlanmasına yardımcı olur. Sınırın mekân üzerindeki etkisini sonlu ve sonsuz başlangıç ve bitişler olarak gördüğümüzde, aslında mekân olarak tanımlanan kavram yalnızca zemin, duvarlar ve tavan olarak ele alınamayacak kadar karmaşık ve birçok açıdan bakıldığında subjektif (öznel) bir oluşumdur.

Sınırlar, sınırladığı mekânın kimliği ve onu çevrelemesinin derecesi ile varlığını korur. Bu sınırlama durumu “kapalılığın derecesiyle, içe-dışa neyin, ne şekilde geçebileceği veya geçemeyeceğinin” belirlenmesi ile oluşur (Uçar, Özsoy, 2006). Sınır, mimari mekân içerisindeki eylemlerin gerçekleşme durumu ile bağlantılı olmakla birlikte, mekânın farklı yanlarını ayırma ve birleştirme imkânını da barındırır. Böylece mekân içinde eylemlerini gerçekleştiren insanla bağlantı kurar ve mekân oluşumunda sınır temel bir görev üstlenir. Sınırı yalnızca bir çizgi, iki boyutlu bir ayırma elemanı olarak düşünemeyiz. Sınır her iki tarafın yapısal ilişkileri ve mekânsal düzenini etkileyen önemli bir etkidir. Olumlu yanı olduğu kadar olumsuz yanını da aynı derece ve seviyede barındıran sınır durumu, özellikle mimari

eylemlerin mekânsal, anlamsal ve fiziksel olarak her yönü ile; “kapatmak, açmak, ayırmak, korumak, ilişkileri tanımlamak, kimliğini belirlemek, iletişim kurmak, işaretlemek, aktiviteleri ayırmak ve hareketi yönlendirmek” olarak birçok özelliikte etkileşimini korur (Uçar, Özsoy, 2006).

2.1.1. Sınır Tipolojileri ve Oluşum Süreçleri

Sınırlar zaman içerisinde geçirdikleri değişim ve dönüşümlerle her ne kadar farklılaşsa da, aslında hayatın içerisinde her an temas halinde olunan bir durumdur. En genel ele alım biçimi olarak sınırlar; doğal ve yapay olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (D’agostino, 2018). İnsanlık ve doğa tarihinin oluşum süreci ile aynı geçmişe sahip olan kavram, bilinçli veya bilinç dışı yaşama etki etmektedir. Doğal sınırlar; çevremizde gördüğümüz ve içinde bulunduğumuz uzay, evren, dünya, doğa, gökyüzü ve yer gibi birçok doğal oluşumu içermektedir. Doğal sınırlar hem ayırıcı ve engelleyici, hem de bütünleme ve birleştirme rolü üstlenmektedir. Bunlar; hareketli, etkileşimli, geçirgen, sürekli ve süresiz birçok özelliği barındırır.

Şekil 2.1: Leonardo da Vinci, Vitruvius Adamı – 1492 (Url-2)

İnsan sınırlar çerçevesinde var olan ve varlığını ortaya koyan bir canlıdır. En temelde sınır insanın bedeni ile başlar ve çevresini sararak onu bütünleştirir, böylece içinde bulunduğu bedenin sınırlarından başlayarak yine içinde yaşadığı evrenin her

kademesinde sınırlar çizilmiş bir katmanlaşmada varlığını sürdürür. İnsan bedeninin daire ve kare içerisinde hapsedilmiş çalışmasında Leonardo da Vinci, belli kalıplarda insanı anlamak ve onu sınırlandırarak tanımlamak istemiştir. Vitruvius adamı (Şekil 2.1) hakkında ortaya çıkan birçok farklı görüş bulunmaktadır. Bu figürle beden kendi içine kapanmış ve bir obje olarak kendi hareketini yöneten bir ağırlıktır. Kişiliğinden ayrılan beden dünya ve üzerindeki diğer herkese karşı sınır koyarak kendi benliğini kapatır ve bir içe dönüş oluşturur (Berberoğlu, 2010).

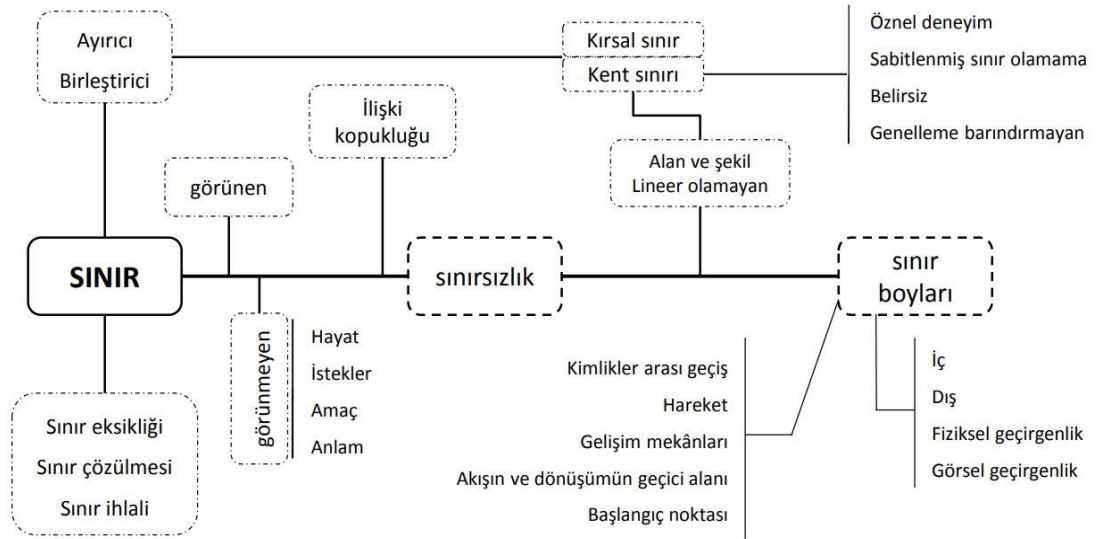
Doğal sınırlar insan ve diğer canlı hayatlar için kendiliğinden oluşum gösteren barınak ve yerleşim imkânları sunması bakımından önemli yaşamsal ilişkiler içermektedir. Her ölçek ve farklılıktaki bu sınırlar yaşam gerekliliği ve korunma içgüdüsüyle devam ettirilmektedir.

Doğal sınır oluşumları dışında kalan tüm sınırlar yapay sınırları oluşturur. İnsan eliyle oluşturulan bu yapay sınırlar bünyesinde fiziksel, zihinsel, kavrayışsal, görünür ve görünmez birçok alt kavramı barındırır. Tüm görünür sınırlar, fiziksel sınırı oluşturur. Bunun yanı sıra insanın kendini sınırlaması üzerine ortaya çıkan kavrayışsal sınırlar felsefe ve sosyolojinin alt başlıklarını içermektedir. Mantık üzerinden oluşan bu sınırlara farklı dönemlerde farklı tanımlamalar getirilmiştir. Haluk Berkmen “sınırlarımızı oluşturan mantığımızdır” diyerek kendi oluşturduğumuz sınırların farklı etki, nitelik, nicelik ve görecelik kavramlarına göre oluşumlarını dile getirmiştir (Berkmen, 2016, Url-3).

Aristoteles, sınırı madde ve onun hareketi ile ilişkilendirmiştir. Aristoteles’in sınır tanımı; “Her bir şeyin özü, [...] eylemin hareket ve varış noktası, uzaysal bir büyüklüğün formudur” (Arslan, 1996). Ona göre; “Biçim varlığın sınırır, sonudur, tamamlanmışlık durumudur.” Burada maddenin doğal oluşumu ve onun enerjisi ile oluşan hareketin, sınır algısını içinde barındırdığını söyler. Böylece sınır maddenin ulaştığı yer ile kendi ekseninin içinde bulunan alandır, burada sınır ulaşılabilen bir temas durumunu içermektedir.

Spinoza’nın sınır tanımına göre ise; “Tanımlamak, sınırlamaktır[...] Sınırlamak, olumsuzlamaktır” (Hançerlioğlu, 1976). Buradaki anlamda, bir şeye verilen tanımın

onu diğer her şeyden ötekileştirerek ve ayrı tutarak sınırlandırmak olduğunu ifade etmektedir. Spinoza, sınırlamanın her anlamda olumsuz sonuçlar doğuracağını savunur. Sınır ve sınırsızlık olarak görülen karşıt anlamlı iki durum aslında birbirinin zıttı ve yok edicisi değil, tam aksine birbiriyle iç içe geçmiş kavram bütünüdür. Çünkü eğer sınırdan söz edemezsek, o zaman bir durumundan başka bir duruma veya yere geçmek veyahut sınırsızlık oluşumundan bahsetmek olanak dışı bir hal alırdı (Hançerlioğlu, 1976). Bu tanımlama ele alınarak bakıldığında; sonsuzluk ve sınırsızlık kavramının anlam kazanmasının sınırın varlığı ile mümkün olduğu görülür. Sınır bilinmeden tanımlama ve anlamlandırma mümkün olmaz, çünkü diğer olarak ifade edilebilen durum ancak ve ancak sınırın iki tarafının da var olması ile bütünlük ve anlam kazanır. Olumlu, olumsuz, iç, dış, gibi karşıt durumların kavramsal karşılığı sınırın ara geçiş mekânı olarak varlığına bağlıdır, böylece olumlama ve olumsuzlama durumlarının tanımlanmasına kolaylık sağlar (Şekil 2.2). Sınırlar net ve güçlü oluşumlardır, fiziksel ve sosyal durumlar çakıştığında bu iki alan arasında kalan ayrım net bir şekilde görülür (Rapoport, 1977).

Şekil 2.2: Sınır Kavram Ağı (Yazar Tarafından Url-4'ten Faydalanılarak Oluşturulmuştur)

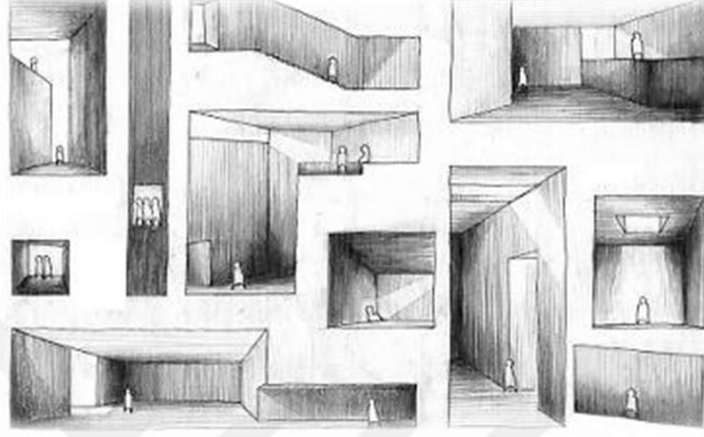
2.1.2. Sınırın Mekânsal Anlamı ve Türleri

Mimarlık, mekân yaratma eylemini gerçekleştirdiği için sınır ve mekân kavramları ile iç içe ve özdeş olarak görülmektedir. Esas olarak mekân kavramı, sınırlandırılmış boşluğu ifade eder. En genel anlamıyla mekân, tüm varlığı ve var olanları içinde bulunduran sınırsız yerdir.

Felsefe bağlamında ele alındığında mekân, yalnızca insana özgü olan ve zihnin basit formlarından ibaret şekillenen bir tanım olarak geçer. Kant’a göre evrenin sonsuz sınırının içinde madde bir form olarak belirir, mekân da bu noktada yalnızca bir kavram olmaktan öte saf sezgidir, şeyler ve durumlar arasındaki bağıntıların oluşturduğu sezgi durumu ve dış uyumun biçimidir. Kant, mekânı maddeden bağımsız bir insan yaratımı olarak tanımlar (Cassirer, 1996).

Tüm olaylar, zaman ve mekân çerçevesinde gelişir. Aristoteles, öncesi ve sonrası durumlarını; zaman, değişim ve yer olarak gruplandırır. Her bir kavramın dayandığı kökene göre farklı şekilde tanımlandığını söyler. Zaman, değişim veya yer kapsamında ele alındığında önce ve sonra durumlarına şeyler diyoruz; çünkü bunlar en basit şekilde bir şeye, bir yere veyahut belli kişiler tarafından belirlenen bir başlangıca daha az mesafelidirler (Coope, 2005). Aristoteles’e göre mekân bir cisim, şekil ve element değildir ve bunları zapt eden bir uzanım da değildir. Ona göre mekân; “kuşatan cisimle, kuşatılan cismin sınırı”dır (Bolay, 1986). “Kapsayanın ve kapsanın uçları bir düşebilirler, ama farklıdır ve bir şeyin yeri (mekânı), onu kapsayan cismin sınırı iken bir şeyin formu o şeyin kendisinin sınırıdır” (Ross, 2011). Her zaman genişletilmiş olan bir şeyin kendi sınırı veya potansiyel bir şekilde bölünebilme durumu olmalıdır, yani aslında bağımlı bir varlık çeşididir. Bundan dolayı, bir sınırın var olabilmesi için onun bağlanması veya bölünmesini sağlayan bir şey olmalıdır. Bu da, şimdi dediğimiz durumun varlığının, zamanın var olmasına bağlılık gerekliliğini gösterir (Coope, 2005). Aristo, boş mekân kavramını reddettiği bu sözüyle sonsuz mekân kavramının da olası bir durum olmadığını belirtir. Bu durumda mekân, belli sınırları olan eylemlerin gerçekleştiği tanımlanan bir olgudur. Her cisim, ilk olarak sınır tarafından kaplanır ve yer olarak tanımladığımız bu mekân oluşumu büyüklüğün maddesel boyutunu ve sınırlanan yerin nesnel biçimini ortaya

çıkartır. İşte cismin tam olarak sınırı dediğimiz budur (Kılıç, 2011). İşte bu sınırın oluşturduğu mekân olma durumu, eylemin ifade ettiği ve anlamlandırdığı bir bütün olarak ele alınmalıdır. Aristoteles en genel tanımında mekânı; değişmeyen bir unsur olan yerin çevrelendiği cisme göre hareketsiz olan sınırı olarak ifade eder (Hussey, 1993). (Şekil 2.3)

Şekil 2.3: Beden, Hareket ve Mekân (Url-8)

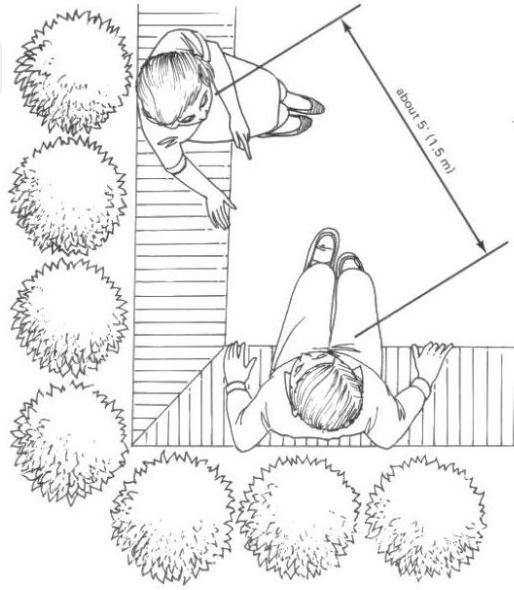
Gottfried Wilhelm Leibniz’e göre “mekân (ya da uzam), mekânda bulundukları kabul edilen şeylerden bağımsız değildir”, birlikte varoluşun düzeni veya bu düzen sonucu oluşan bağıntılardır (Leibniz,1989; Kahveci, 2003). Duyular ve sezgisel algılarla tanımlanabilen ve var olabilen mekânlar çevreden ayırt edilebilen ortamlardır. Bu ayırt etme insan duyuları ile tanımlama yapılabilen ışık, ses, renk, hava vb. durumları içeren ayrışma ortamlarının bütünüdür (Kahvecioğlu, 1998).

Mekân kavramı, sınırlandırılmayla oluşur ve bu sınırlar insanın algı durumu ile mekânı sınırlayan öğelerin ilişkisel değişkenlerine göre mekân farklılaşır. Boşluğun tanımlanması ve anlam kazanması orada eylemin gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Joedicke, mekânın sınırlama öğeleri ile algılanma durumu arasında ilişkili bir kavram olduğunu belirtir. Algılanabilen sınırlama öğelerinin olmaması durumunda mekânın yerini boşluk, tersi durumda elemanların mesafelerinin algılanamayacağı kadar küçük olması mekânın yerini cismin aldığı ve böylece “boşluk” ve “cisim” kavramlarının, mekân kavramının üst ve alt sınırları olarak düşünülebileceğini söyler (Joedicke, 1985).

En genel bakışta mekân türleri doğal, yapay ve karma mekânlar olarak ele alınabilir (Altan, 2015).

- “Doğal elemanlar ile (yeryüzü, gökyüzü, ufuk, çalılık, ağaçlar, kayalar) Doğal Mekân,
- Yapay elemanlar ile (tuğla ve beton duvarlar, tavanlar, kirişler, kolonlar) Yapay Mekân (Mimari Mekân, Şehirsel Mekân)
- Doğal ve yapay elemanlar ile Karma Mekân” (Altan, 2015).

Mekânı sınırlayan öğelerin farklılıkları bu çeşitliliği sağlar. Ancak fiziksel belli sınırları olmayan durumlarda kişinin kendi eylemini gerçekleştirdiği alan da mekân olarak tanımlanabilir. Bu alanlar zihinsel veya psikolojik olarak nitelendirilen görünmeyen sınırların ortaya çıkardığı alanlardır. Örneğin, bir kamp ateşi çevresi veya parkta oturulan bir bank da bireysel sınırların çerçevesinde şekillenen muğlak sınır ve mekân tanımlarını kapsar (Şekil 2.4).

Şekil 2.4: Bireysel Sınırlar (Deasy, Lasswell 1985, s.31)

Mimarlık, mekân üzerine yoğunlaşarak insanı tasarlanan mekânlara yönlendirme ve mekân merkezine yerleştirme eğilimindedir. Türk Dil Kurumu’nda mekân “ev, yurt ve bulunulan yer” olarak tanımlanmaktadır (Url-1). “Yalnızca bir ailenin oturabileceği şekilde ve büyüklükte yapılmış konut” (Hasol, 2012) tasviri ile ele alınan ev kavramı bu mekân oluşumlarının içerisinde mahremiyet ve bireysellik algısının en fazla görüldüğü alandır.

2.1.3. Sınır-Mekân Etkileşimi

Mekân, boşlukta sınırlandırılmış alanı temsil eder. Spinoza'nın "Tanımlamak, sınırlamaktır" sözünden de hareketle mekânı tanımlayabilmek onu sınırlandırmakla mümkündür denilebilir (Hançerlioğlu, 1976). Mimarlık, boşluğu sınırlandırarak onu mekân tanımlaması içine dâhil etmektedir ve eylemin gerçekleştiği tanımlı alanı oluşturması açısından önem kazanmaktadır. Boşluğu mekân olarak tanımlamanın ilk adımı onu sınırlandırmak ve üç boyutlu algılanır hale getirmektir. Uzay boşluğunun sınırla nitelik kazanarak mekâna dönüşmesini Bruno Zevi, mekân ortaya koyma durumunun ancak boşluğu sınırlandırarak tanımlamak olduğunu söyler ve mekân oluşumu için sınır olma şartını ortaya koyar (Zevi, 1990). Ona göre; mekân deneyimi mimarlığın karakteristik bir özelliği sonucu ortaya çıkar, bu deneyim insanın kapalı alan yarattığı her yerde bir boşluğun tanımlanarak sınırlandığı alanlar olarak ifade edilebilir. Bu durumda mimarlığın özü, sınırlandırarak mekânsal özgürlüğü kısıtlamak değil, bu sınırlama sürecinde ortaya çıkan anlamlı deneyimi biçimsel bir eyleme dönüştürmekte yatmaktadır (Zevi, 1993). Başka bir deyişle aslında sınırın kendi değerinin ifade biçimine bakıldığında bir 'boşluk'tan ziyade, tanımlananı çevreleyen engeller bütünü olarak ele alınabilir.

Dean (1983), mimaride karmaşıklığı çözülemeyen uzay-zaman sorununun, binlerce yıldır insanlar tarafından korkulan bir unsur olduğunu ve bu nedenle mekân, boşluk, yer gibi mimariye özgü olan kavramların karakteristik unsurlarından da korktuğunu söyler. Bununla beraber içeride kalan boşluk tanımının olumsuzlaştırılarak mimaride bastırılmış bir durum olduğunu belirtir. Ancak bu durumun zamanla mekân algısındaki ve kullanım ihtiyacındaki değişimlerle farklılaşarak görüldüğünü belirtir. Mekânı zamansallaştırmak bir soyutlama durumu değildir, içinde yaşanılacak mekân; içerik ve işlevler doğrultusunda dinamik uzaydaki gerçeklikte insanın kendini yabancı hissettiği, hareket ve dinginliğine göre biçimlenen varoluşsal bir boşluk olarak yeniden anlamlandırmaktır (Dean, 1983). Boşluğu kullanmanın ve onu somutlaştırmanın gerçek anlamdaki örneği mekânın kendisidir, çünkü sınırlandırılarak çevrelenen boşluk, mekândır (Gülmez, 1996). Altan (2015)'in dediği gibi "sınırlandırılmamış, sonsuz mekân sadece düşünülebilir, algılanamaz. Uçsuz bucaksız boşluk (feza) da bir mekândır, ancak bu kavranamayan bir mekândır" (Altan, 2015). (Şekil 2.5).

Şekil 2.5: Mekânın Sınırları (Url-4)

Mekânın doğal alandan çeşitli sınır elemanlarıyla ayrılarak düzenlenen üç boyutlu bir mekân oluşumu yapısal bir dönüşümdür. Çeşitli ihtiyaçlara cevap vermek adına farklı elemanların kullanımı farklı işlevli mekânları oluşturur. Fiziksel bir bariyer görevi görmekle beraber sınırın etkisi, duygusal ve psikolojik bir boyut da kazanır. Böylece sınırsız boşluktan doğan mekân, yaşayan bir olgu halini alır. Bachelard, mekândaki var olan boşluğu; “anlamla, düşünsel güçle, izlerle yoğrulmuş çok yoğun bir varlık” olarak nitelendirmektedir (Bachelard, 1996).

Eylemlerin hepsi mekân içerisindeki kullanıcıyı ve kullanım ihtiyaçlarını sınırlandırarak bir çerçeve çizer. Böylece mekân süreksizliği bozarak kendi vasıflarını ortaya koyar ve mekân içerisinde “seçici geçirgenlik” durumunu oluşturur (D’agostino, 2018). Sınırlar da, mekânda ortaya çıkan eylemler arasında bağ kurarak bütünleştirici ve düzenleyici bir rol oynar.

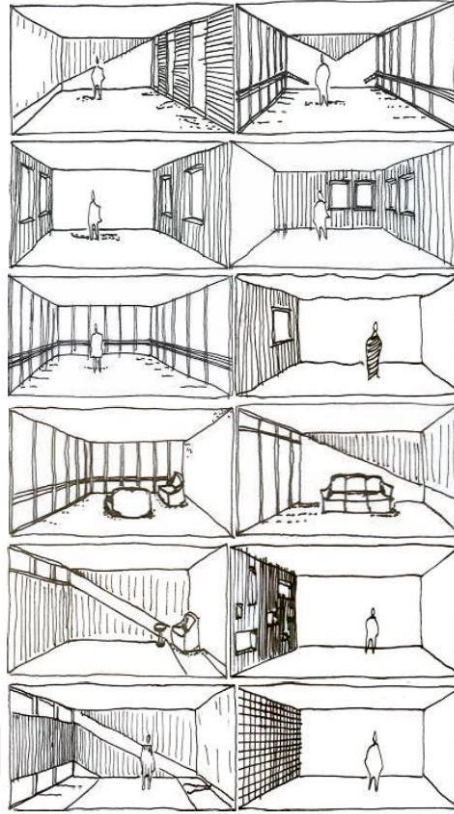
Mekânlar doğal ve yapay olarak ayrılır ve mekânı oluşturan ögeler bu ayırımda farklı sınırlamalarla eylemin gerçekleşmesinde etkilidir. Bu ögeler mekân örgütlenme ve oluşum sürecinde mekânda; “sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici ve ayırıcı” olmak üzere farklı anlam ve düzeyde çeşitli roller üstlenirler (Özdemir, 1994).

Mekânın sınırlayıcıları olarak tanımlanan sınır ögeleri maddesel özellikleri, konumları ve işlevsel ilişkilerinin yanı sıra; temelde “katı ögeler (mekânın objektif yönleri)” ve “yumuşak ögeler (mekânın subjektif yönleri)” olarak ikiye ayrılabilir (Demirkaya, 1999; Ertemli, 2018). Katı ögeler mekânda görsel şekilde algılanabilen

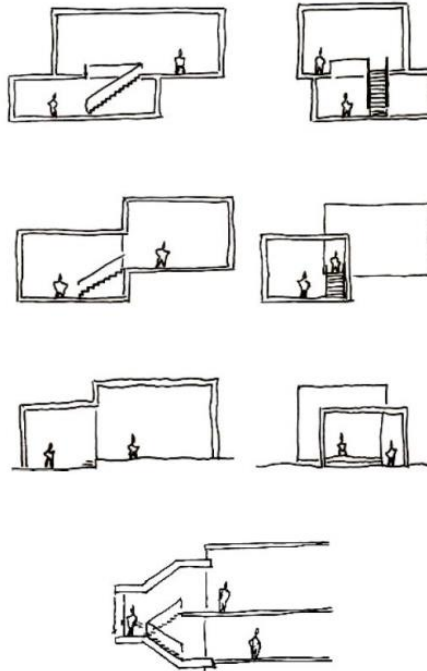
kullanıcı, çeperler, doku gibi sınırlayıcılardır. Boşluğu diğer boşluklardan ayırarak gerçek mekânı tanımlandıran ve biçimlendiren elemanlardır. Ortak bir algı bütünü sağlayan elemanlar olması bakımından objektiftirler. Bu elemanlar; renk, doku, biçim gibi farklı özellikleriyle, mekân içerisinde kuşatma, örtme, birleşme, bölünme, devamlılık şeklinde ilişki ağları kurarlar. Yumuşak ögeler ise duyuşsal olarak algılanabilen mekânı duyumlama ve keşfetmeye yardımcı elemanlardır. Mekânı deneyimleyen her bireyde ve hatta aynı kişide farklı zamanlarda da değişkenlik gösterebilmeleri nedeniyle subjektif özelliğe sahiptirler. Bu ögeler duyularımızla algılayabildiğimiz, ruhsal ve psikolojik etmenlerdir. Mekân niteliğini bireysel yaratıcılık çerçevesinden algılamayı sağlamada yardımcı olurlar (Demirkaya, 1999; Ertemli, 2018).

Mekânı sınırlayan ögeler olarak nitelendirilen yapı elemanları, ölçü, hacim-oran, biçim, renk, doku ve bir araya geliş kompozisyonlarıyla alanı tanımlamada etken bileşenlerdir. Bir bütün içerisinde mekânı anlamlı kılan bu ögeler bir araya gelme ve ilişkileri bağlamında mekânda psiko-sosyal kaliteyi belirleyerek psikolojik etki unsuru da olmaktadır. Bu noktada mekân algısı kullanıcıyla kurduğu iletişim sonucu ortaya çıkar (Günel, 2006). “İnsan sezgisel olarak kendini içinde yaşadığı mekâna uydurur, varlığını o mekânla kaynaştırır, kendi hareketleri ile o mekânı doldurur” (Altan, 2015).

Mekân içerisinde kendi işlevlerinin yanı sıra mekânı sınırlama özelliği de taşıyan kolon, giriş, duvar, kapı, pencere, döşeme, merdiven, mobilya, aksesuar (aydınlatma, bitki vs.) gibi elemanlar (Şekil 2.6 ve 2.7), hem mekânın karakterini hem de sınırlarını belirlemede önemli rol üstlenirler (Heuser, 1989; Özdemir, 1994; Açıcı, 2006, 2015; D’agostino, 2018; Ertemli, 2018; Çomak, 2020).

Şekil 2.6: Mekân Sınırlama Elemanı Olarak Pencere Tasarımlarındaki Farklılıklar (Heuser, 1989; Açııcı, 2015)

Şekil 2.7: Mekân Sınırlama Elemanı Olarak Merdivenlerin Mekân Algısına Etkisi (Heuser, 1989; Açııcı, 2015)

2.2. Evin Anlamsal Örüntüsü

TDK sözlük tanımıyla ev; “İnsanların içinde yaşadıkları yer, mesken, ikametgâh” olarak geçmektedir (Url-1). Koruma ve korunma içgüdüğü ile ortaya çıkan barınma birimleri sınırlandırılmış boşluk olarak nitelendirilebilir. Evin anlamını araştıran farklı yaklaşım ve tanımlamalar mevcuttur. Bunlar genel olarak bakıldığında; evin sosyal yapısı, “kutsallığı, kimliğin yansıtılması, konut-ev süreci, varoluşsal mekânda ev, bölgesellik, kültürel işlevler için mekân, kişinin kimliği ve topluma olan bağları, sosyo-psikolojik ve fiziksel niteliklerin fenomenolojik birimi” şeklinde çeşitli durum ve yaklaşımları içermektedir (İnceoğlu, 1999).

Doğan Kuban, mimarlığı; insanın kendisini içerisinde güvende hissettiği sınırlı bir hacim yaratma durumu olarak nitelendirir. Onun ifadesiyle; insan, gözü ve hayal gücü ile algılamakta zorluk çektiği bir evrensel boşluğu farklı yönleri ile sınırlandırır ve bu durum ile kendi içerisine dönük bir mekân yaratarak sınırlandırdığı boşluğu tanımlı hale getirir (Kuban, 2010).

İnsanların ev yapma ihtiyacı sadece çevre üzerinde fiziksel kontrol sağlamak amaçlı değildir, bu aynı zamanda psikolojik bir kontrol durumudur. Varlığını bir yapı ile ortaya koyan insanoğlu çevreyi kontrol altına alarak özel bir mekân tasarımı sağlamış olur, böylece hâkimiyet unsuru haline gelen barınma birimi, onun kişisel sınırlarını da ifade eder. Norberg-Schulz (1985), insanın varlığının somut yansıması olarak evi gösterir. İnsan, ev nezdinde özel bir arayışa girerek onu kişiselleştirme eğilimindedir. Özel yaşam alanı aşamasında bireyin kişisel dünyasının yansıması olarak anılarını yansıttığı ve sığınak olarak ifade ettiği yer, ev veya yuvadır. İnsanı dış ortamdan ve olumsuzluklarından koruyarak yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmesini sağlayan ve aynı zamanda kişide yuva hissi oluşturan yapı türü evdir (Usta, 2020).

Ev, insanın yaşam boyu kazandığı ve sahip olduğu şeyleri koruma fırsatı sunar ve bu durumu sağlayarak kazanımları sürekli kılar. Kavramsal anlam boyutunda birçok görev üstlenerek bireyi fiziksel ve psikolojik anlamda dış etkenlerden koruyan sığınak görevini görür ve her anlamda bireyi ayakta tutar. “İnsan varlığının ilk evrenidir. Ev olmasaydı, insan dağılıp giderdi” (Bachelard, 1996). Kuban (1996)’a

göre; insanlığın binlerce yıllık gelişiminin ardından hala daha ev ve evi ortaya çıkaran unsurlardan (dam, duvar, kapı, pencere) söz ediyor olunması, kavramın ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Mimari geleneğin içerisinde bireye en dönük ve özel kavramı olan ev; bir taraftan toplumsal yanı ağır basan ve insanın yaşamının merkezinde bulunur, öte yandan da bir o kadar basit ve sıradan olmasına rağmen bireyin en mahrem ruh hallerine tanıklık ederek onu her şeyden daha iyi ifade eder. Böylece evin kendisi onsuz yaşanılmayacak bir unsur halini alır (Kuban, 1996).

İnsanlık tarihinde ortak hafızanın en iyi aktarıldığı unsur, barınma birimi olan evdir (Aslan, 1999). William Goyen (1986), evi şöyle ifade eder; insan daha önce tanımlamadığı ve bilmediği bir yerde dünyaya gelir, adını bilmediği ve anlamlandıramadığı bu yerden zamanla adını bildiği ve sevgiyle bağlı olduğu bir yere yani insanların ortak tanımı olan ‘ev’ dediğimiz o yere bağlı olur. Anıları ve kökleri ile insanın içinde dolaşp yaşadığı bir yer haline gelir. Ev bir bağ kurar ve insan orada yaşadığı süreyi kendisinden bir parça olarak yaşamının her aşamasında kendisi ile birlikte gittiği her yere taşır. İşte bu aidiyet duygusu ile insan evden kendi parçası gibi bahseder (Goyen, 1986).

Ev, insanın yaşam amacını gerçekleştirdiği korunma güdüsü sonucu içgüdüsel bir şekilde ortaya çıkar. “Çünkü ev, bizim dünya köşemizdir. [...] ilk evrenimizdir” (Bachelard, 1996). Kùltürler ve bireyler farklıdır, çeşitli anlayış ve alışkanlıklarla var olurlar. Bachelard (1996), her bireyin farklılığı gibi, her evin de farklı bir yaşama şahitlik ettiğinin ve evin ruhunun içinde yaşayan kişileri yansıttığı gibi, orada geçen eylemlerle tanımlandığını söyler. Ona göre ev, yaşayan bir varlıktır ve yaşama dokunan yegâne mekândır, insan evden öğrenir ve öğrendiklerini de eve katar (Bachelard, 1996). Cooper evin, kişinin kendi yansıması ve sembolü olduğunu niteler, ev temelde yaşantının ve kişinin karakterinin yansıması olarak kendisini yine ev ile ortaya çıkarır (Cooper, 1974).

2.2.1. Evin Oluşum Süreci ve Tarihteki Değişimi

Ev en temelde mekânlaşarak insanı çevreden soyutlama ile bir ayırma görevi görür. Ev bir hacim yaratma durumudur. İlkel göçebe toplumların mağaralara sığınarak başladığı yolculukta, yerleşik yaşama geçme ile devam eden barınak/baraka tarzında yaşanılacak alanlar oluşturması, bir ihtiyacın somutlaştırılması olarak başlamıştır. Daha sonra insanlar geldikleri kültürün ve edindikleri tecrübelerin yansıması sonucu özelleşmiş mekân olarak ortaya koydukları ‘ev’i zaman içerisinde değiştirerek eylemlere uygun olarak dönüştürme girişiminde bulunmuşlardır.

Schoenauer (1923), kent öncesi yerli konut tiplerini sınıflandırmada kullandığı sistem ile her biri kendine özgü sosyal, ekonomik ve politik yapıya sahip altı ana kategori ortaya çıkarır. Kendi oluşturduğu bu grupta yerleşim modeli ve konut prototiplerini şu şekilde tanımlar (Schoenauer, 1923):

1. Geçici konutlar; ortaya çıkışları basit avcı/toplayıcı topluluğa ait göçebe ailelerin konut tipi,
2. Düzensiz geçici konutlar; ileri avcı topluluğu olan ve daha gelişmiş toplama tekniklerine sahip göçebe grupların oluşturduğu konut tipi. Bu konut tipi yer değiştiren, hayvancılıkla uğraşan ve ilkel ekim yöntemi kullanan toplumların tercihidir.
3. Düzenli geçici konutlar; göçebe hayvancılıkla uğraşan toplumların daha uzun süreli konut tipleridir.
4. Mevsimsel konutlar; hem hayvancılık hem de marjinal yetiştirme arayışı içindeki yarı göçebe yaşam tarzına sahip toplumların konut tipidir.
5. Yarı kalıcı konutlar; yerleşik toplumların veya geçimlik tarım yapan köylü ailelerin yaşadığı konut tipleridir.
6. Kalıcı konut birimleri; bir ulusun politik sosyal örgütlenme ile ortaya çıkardığı veya fazlaca tarım ekonomisine sahip yerleşik toplumların ortaya çıkardığı konut tipleridir.

Yalnızca sosyo-ekonomik kalkınmanın son evresinde, kentsel yerleşimi teşvik etmek adına temel ön koşullar sağlanmış olur ve kent olgusundan söz edilebilir (Schoenauer, 1923).

Ev ve evle ilgili nesnelerin ev sahiplerinin kimliği, yaşam tarzları hakkında ipuçları verdikleri birçok araştırmacı tarafından sergilenmiştir (Cooper, 1974; İnceoğlu, 1999). Evler içinde bulunan bireylerin, toplumun ve geçmiş izlerin devamı niteliğindeki alışkanlıkların yansımaları konusunda bir ayna görevi görür. Ev kendi içerisinde kültürel, ekonomik, sosyal, ideolojik ve estetik yanı ağır basan fiziksel ve karmaşık boyutlarında bir düşüncenin somutlaşmış halidir.

2.2.2. Ev Oluşumunu Etkileyen Unsurlar

Evin oluşumunda birden fazla faktör devreye girer. Ev; kişinin kendisi ile bulunduğu çevre arasındaki ilişkisini ön plana çıkararak, yer ve zamana bağlı değişkenleri ile farklı nitelikleri barındıran bir kavramdır (Desagis, 2006). Pallasmaa, evin oluşumunda birden çok unsurun devreye girdiğini belirtir. Ona göre; “Ev, üç tür zihinsel veya sembolik unsurdan oluşuyor gibi görünmektedir:

1. Temelleri derin bilinçdışı biyo-kültürel düzeyde olan unsurlar (giriş, ocak),
2. Sakinin (evde yaşayan kişinin) kişisel yaşamı ve kimliğiyle ilgili unsurlar (hatıralar, ailenin miras kalan nesneleri),
3. Yabancılarla belirli imgeler ve mesajlar vermeyi amaçlayan sosyal semboller (zenginlik, eğitim, sosyal kimlik vb. işaretleri)” (Pallasmaa, 1995).

Yapısal ve tasarımsal bir anlayış olan inşa sürecinde, coğrafi ve iklimsel özellikler, yapım tekniği, malzeme seçimi, sosyal yaşam - çevre biçimi ve her yerde farklılık gösteren değer yargıları gibi çeşitli etki mekanizmaları devreye girmektedir. En temelde oluşumu etkileyen faktörleri iki ana başlıkta toplamak gerekirse; biri doğal-fiziksel çevre ve bir diğeri ise sosyo-kültürel çevredir (Güngör, 2019).

Evin oluşumu ve tasarımsal biçimi toplumun kültürel yapısına, yaşam tarzına ve geleneklerine göre şekillenen birden çok faktörün devreye girmesi ile oluşur. Bunlar;

doğal ve fiziksel çevrenin içinde bulunan coğrafya, topoğrafya, iklim özellikleri gibi değişmez durumlardır, ayrıca sosya-kültürel çevrenin getirdiği toplumsal yaşam biçimi, değer yargıları, inanç sistemleri, aile yapıları ve gelenek-görenek gibi birçok değere göre de çeşitlilik gösterir (Güngör, 2019).

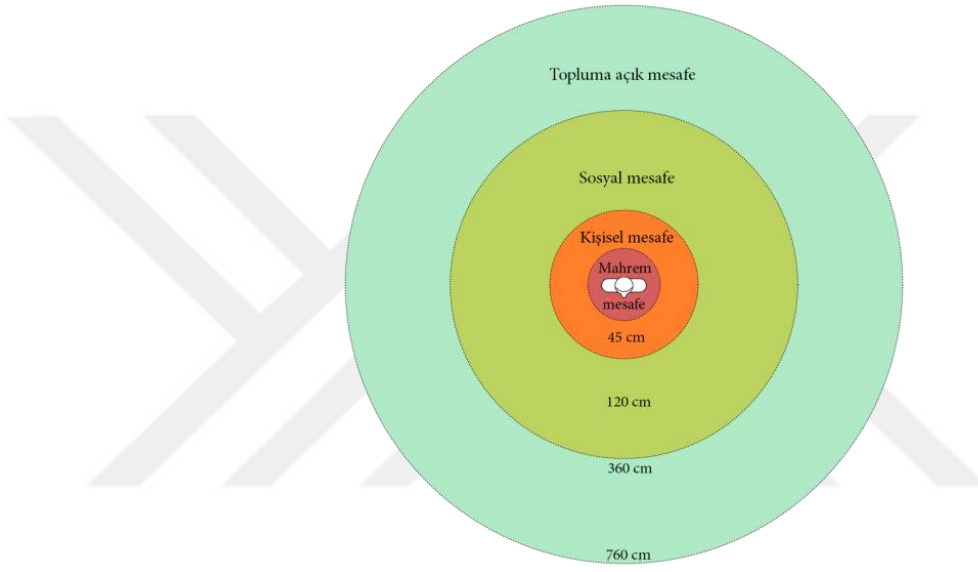
Mekânın sınır oluşumu zamanla değişiklik göstererek yeniden üretilen ve farklılaşan bir organizasyona dönüşmektedir. Kültürel değerler ve yaşam tarzının ilişkili olduğu mahremiyet de konut tiplerindeki farklılaşmayı etkiler (Ekim, 2012). Mimarideki en önemli unsur ‘iç-dış’ arasındaki sınırın belirlenmesidir. Böylece savunma ve korunma dürtüsüyle ortaya çıkan alan şekillenerek doğal olarak dışsallaştırılan diğer alanda mahremiyet ve kişisel alan gibi kavramların durumunu belirginleştirir.

2.2.3. Ev, Kişisel Mekân ve Kişiselleştirme Kavramları

Kişisel alan bireyin mahremiyet isteğini düzenlediği mekanizmalar olarak ifade edilebilir. Kişisel mesafe kavramı ilk olarak bir hayvan psikoloğu olan Hediger tarafından ortaya konulmuştur. Tanımlama, “temassız türlerin üyelerini tutarlı bir şekilde ayıran mesafeyi belirtmek için kullanılan bir terim” olarak geçer ve bir canlının kendisi ile diğerleri arasındaki mesafenin düşünsel olarak algılanan, koruyucu bir küre veya balon olarak düşünülebileceği belirtilir (Hediger,1955; Hall, 1966). Bu tanımlardan yola çıkarak daha sonra Hall (1966), Sommer (1969), Altman (1975), Bonnes ve Secchiarioli (1995) kişisel alanı, gözle görülmeyen ancak bireyi diğerlerinden koruyan bir balon olarak nitelendirmektedir. Bireyin ilk kişiselleştirdiği yer olarak tanımlanan bu alanın sınırları görünmez bir uzaklık belirler (Berberoğlu, 2010; Gökçe, 2007). Görünmeyen bir sınır olarak tasvir edilen kişisel mekân kavramı gerçekte bireyin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen bir durumun ifadesidir.

(Farshi, 2012)’ye göre kişisel mekân iki temel işlevi barındırır. Bunlardan biri; “kişisel mekân hissi”dir, bu durum fiziksel ve psikolojik olarak bireyin rahatsızlık duyduğu durumdan, kısacası bireysel tehdit unsurundan kaçınmasıdır. Bir diğeri de; seçilen mesafedir, daha önce belirlenen uzaklık sınırında etkileşim kurulan bireyler hakkında kişiye bilgi sağlar.

Edward Hall (1966), bireyler arasındaki mesafeyi bir iletişim aracı olarak düşünür ve mesafeleri ‘*The Hidden Dimension*’da şöyle ele alır; insanoğlunun sosyal ilişkileri kapsamında yapılan gözlemler sonucu mesafeleri dört ana gruba ayırır. Bunları; yakın mesafe (*intimate distance*), kişisel mesafe (*personal distance*), sosyal mesafe (*social distance*) ve kamusal mesafe (*public distance*) olarak adlandırır (Hall, 1966). Her bir mesafe bir diğerinin yakın ve uzak aşamalarıdır. “Bu noktada belirtmek gerekir ki, insanların o sırada birbirlerine karşı nasıl hissettikleri, kullanılan mesafede belirleyici bir faktördür” (Hall, 1966).

Şekil 2.8: Kişisel Alan Büyüklüğü [Url-5] (Yazar Tarafından Url-5’ten Faydalanılarak Oluşturulmuştur)

Mesafelerden her biri alanı içerisinde farklı seviye ve şiddette duygusal bilgi ve kurallar barındıran nitelikli sınırları temsil eder (Hall, 1966; Farshi, 2012; Kahraman, 2014; Ergan, 2020). Bu alanların ihlali davranışsal ve duygusal tepkilere sebep olabilmektedir.

- Yakın mesafe (0-45cm), alan azdır, diğer bireyin varlığı açıkça görülür mesafedir, zaman zaman yüksek seviyede olan duygusal girdiler yüzünden bunaltıcı olma durumu söz konusudur.
- Kişisel mesafe (45-120cm), birbiriyle ilişkisi bulunmayan kişileri tutarlı bir biçimde ayıran uzaklığı belirtmekte kullanılır, bu mesafe bireyler arası fiziksel yetki sınırıdır.

- Sosyal mesafe (120-360cm), kişisel mesafenin uzak aşaması ile sosyal mesafenin yakın aşaması arasındaki sınır çizgisini temsil eder, bireyin varlığı görülebilir ancak yüzde bulunan detaylar algılanmaz. Sosyal mesafede, özel bir durum söz konusu olmadıkça kimse başka bir birine temasta bulunmaz veya bunu beklemez.
- Kamusal mesafe (360-760cm), en uzak mesafe türüdür, katılım çemberinin çok dışında kalan bu bölgeye geçişte birkaç önemli duyusal kayma meydana gelir, herkesin kullandığı uzaklık sınırıdır (Hall,1966). (Şekil 2.8)

Kişisel mekânı etkileyen üç ana unsur bulunur. Bunlar; kişisel, sosyo-demografik ve kültürel farklılıklardır (Farshi, 2012).

1. Kişisel farklılıklar; mahremiyet ve bireysellik kişiden kişiye ve durumdan duruma değişkenlik gösterir, kişinin psikolojik durumu mahrem bir alan ihtiyacını ortaya çıkarabilir.
2. Sosyo-demografik farklılıklar; bunlar daha çok fiziksel ve sosyal değişkenleri içermektedir, yaş-cinsiyet, sosyal statü, fiziksel durum gibi unsurlar mesafenin belirlenmesinde rol oynar.
3. Kültürel farklılıklar; toplumlar arası davranış ve kişisel alan sınırlarındaki farklı algılar kültürün bir yansıması sonucu kişisel mekân mesafesini belirlemede önemli bir faktördür (Farshi, 2012).

Bireyin aidiyet duygusunun en yüksek olduğu mekânlardan biri olan ev, kişisel alan olarak nitelendirilebilir. Nasıl ki insan vücudu kişisel alanın merkezi durumunda ise, kişinin evi de bölgesel sınırlamanın merkezidir (Kahraman, 2014). Ev, kişisel hafızanın bireydeki sahneleme alanıdır. İki taraflı bir arabulucu gibi hem kişiyi dış dünyaya açar ve kişisel alanından çıkarır, hem de kişinin özgüvenini arttırarak onu daha sağlam bir zeminde korur. Ev, samimiyetin somut halidir ve kamusal hayatla özel alan arasındaki dengeyi korur (Pallasmaa, 1995).

İnsanın yaşamdaki rolü, ortak değerler çerçevesinde diğerleri ile bir etkileşim sistemi kurmaktır. Bu sisteme katılmanın ilk adımı evden çıkmak ve seçim yapmaktır. Bununla beraber, diğer insanlarla ile geçirilen sosyal etkileşim zamanı

tamamlandığında birey kişisel kimliğini tam olarak barındırdığı alanı olan evine geri dönmek zorundadır. Burada “kişisel kimlik, özel konutun içeriğidir” (Norberg-Schulz, 1985). İnsan sosyal bir canlı olmasının yanı sıra kişiliği olan bir bireydir. Ev; bu kişisel ve özel benliğin ifade edildiği bir alandır. Bireye güven içerisinde dinlenme ve hayal kurma imkânı sunar. Kamusal ve özel alan arasındaki arabulucu görevi gören ev, hem kapalı hem de şeffaf bir rol üstlenir. Buradaki farklılık yaşam biçiminin yansımada yatar. Ancak her ne koşulda olursa olsun evin samimiyeti ve dışa dönük ifadesi kültürlerde bir tabu gibi işlenmektedir. Her ne sebeple olursa olsun, kullanıcı evde değilken evine davetsiz bir biçimde girmek, zorunluluk esas alınsa dahi suçluluk ve utanç duygusu yaşatır. “Sahipsiz bir ev görmek, sakinini çıplak veya en mahrem durumunda görmekle aynı şeydir” (Pallasmaa, 1995).

2.2.4. Ev Ortamı ve Mahremiyet Kavramı

Mahremiyet kelime kökeni Arapça mahrem ve haramdan gelmektedir. Gizli, saklı anlamı taşıyan kelime içe dönük bir tanımlamayı barındırır. Diğer tanımlamalara bakıldığında “İnzivaya çekilme, kendi başına kalma, yalnızlık, diğer insanlarla ilişki istememe ve özel alanı paylaşmama” biçimindeki ifadelerle de yine mahremiyet kavramı açıklanmaktadır (Göregenli, 2010; Solak, 2017). Mahremiyet, farklı duysal deneyimlerde kalabalıklaşma ve diğer insanların çevresel ilişki deneyimlerini istenildiği zaman dışlama yeteneği olarak ifade edilebilir. Bu nedenle, mahremiyeti etkileşimi kontrol etme, yani istenmeyen etkileşimden kaçınma yeteneği olarak düşünebiliriz. Algılanan bu kalabalık ve yoğunluk tüm duyu deneyimleri yoluyla çevresel kalitenin belirleyicisi olarak duysal etkileşim olarak görülebilir ve bu sayede ilişkiler unsurlardan daha önemli hale gelir (Rapoport, 1977).

Mahremiyet birçok kişiye göre iki farklı anlam içerir; bunlardan biri bireysel mahremiyet (kişinin diğerlerinden ayrı olması durumu), bir diğeri de sosyal mahremiyet durumudur (başka bir deyişle kişinin diğerleri veya kuruluşların kendisi hakkında fazla detay bilgiye sahip olmasını istememesi). Çevre psikolojide mahremiyete bakıldığında, bireyin süreçle daha çok sosyal etkileşim aramaya yönlendiği görülür (Gifford, 1987).

Temas halinde olan mahremiyet, kişisel alan, bölgesellik ve kalabalık kavramları arasındaki karşılıklı ilişkilerin merkezinde mahremiyet kavramı bulunur. Mahremiyet bu dört kavramı birbirine bağlayan bir bağlayıcı görevi görür. Altman (1975) mahremiyeti, “Bir kişinin veya grubun başkalarıyla etkileşimi düzenlediği kişilerarası bir sınır süreci üzerindeki seçici kontrolü içeren bir dinamik” olarak tanımlar ve bununla kavramın ayırt edici özelliğini ortaya koyarak bireyin kendi durumuyla ilgili “bilgi ve sosyal etkileşimi” kapsamındaki egemenliğine ilişkin iki oluşumunu kapsar (Yüksel, 2009). Bu tanımlama mahremiyet kavramının farklı boyutlarını da dışlamadan göz önüne alarak bireyin yalnız ve kalabalık içerisinde bulunma isteğine dikkat çekmektedir. Sosyal alanlarda istenmeyen temas ve sınır aşımı durumlarının ortaya çıktığı kalabalık içerisinde mahremiyet sosyal sınırları belirler. Genel olarak bakıldığında mahremiyeti; kişinin diğerleri tarafından ne derecede bilindiği ve diğerlerinin fiziksel anlamda kişiye ne kadar yakın ve ulaşabilir olduğu olarak ifade etmek mümkündür (Solak, 2017).

Mahremiyet, kişiler arasında bulunan mesafenin kontrolü, ilişkilerin sınırlarının düzenlenmesi (Çomak, 2020); sosyal çevrede ilişki, düşünce ve davranışın kontrol edilmesi olarak bilinmektedir. Bu nedenle bireylerin kurdukları ilişkiler ve kültürel değişkenlerin de etkisiyle farklılaşan ve bu kapsamda çeşitli gruplara ayrılan bir kavramdır. Bazı çalışmalarda mahremiyet kavramı kişisel, bireysel, sosyal ve toplumsal olarak ayrılırken (Gür, 1996; Yalçın, 2008); bazılarında da görsel, işitsel, kokusal, dokunsal ve dinsel olarak gruplandırılmıştır (Özdemir, 1994).

Kişisel alan içerisindeki aidiyet duygusu ile kabul gören mekânın algısına etki eden faktörlerden biri olarak karşımıza çıkan mahremiyet kavramı ile iç içe geçmiş olan kişisel mekân kavramı da bireyin toplum içinde bulunma, ancak yine de kendi mahrem alanını koruması ile ilgilidir. Kişisel, sosyo-demografik ve kültürel farklılıkların etkilediği bu kavram, hem fiziksel hem de psikolojik boyutlara sahiptir.

Yerleşimler, ülkeden ülkeye hatta aynı ülke içerisinde de bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Bununla birlikte, her durumda, alışılan ve yaşatılan özellikleri yansıtır. Mekânsal düzenlemeler birçok açıdan sosyal ilişkileri kolaylaştırırken, mahremiyet burada önemli bir faktör görevini görür (Rapoport, 1977). Mahremiyet, kültürel

değerlerin yansıdığı yaşam biçimlerinin evin oluşumunda karşılaşılan en önemli olgulardan biridir. Kavram her ne kadar toplumlar arasında farklılık gösteriyor gibi görünse de aslında temelde yatan insani gereksinim ve ihtiyaç aynıdır.

Colomina'nın '*Mahremiyet ve Kamusalılık*' adlı kitabında sözü geçen; Barthes, Baudelaire ve Nietzsche'nin dediği gibi mahremiyet gözü aşan bir unsurdur (Colomina, 2011). Bu kadar ihtiyaç duyulmasının nedeninde ise insanın istenmeyen durum, olay ve ilişkilerden bir kaçış yolu araması ve karşılıklı ilişkilerin kontrol altında tutulmasında yatar (Ekim, 2012).

Ev formunun ana belirleyicileri olan sosyo-kültürel faktörlerin önceliğinde; kamusal ve özel bölgelerin birbirinden ayrılması ile oluşan durumda, evler sokaktan en mahrem alanlara kadar çeşitli sınırlayıcılarla bir ağ oluşturur. Güvenlik, yapısal ve mekânsal organizasyonun önemli bir diğer belirleyicisidir ve mahremiyetin alt yapısını belirler. Yapıda hem mahremiyet hem de güvenlik unsuru oluşturan çevre duvarlarının varlığı ile sağlanır. Savunmalar ve engeller, bu güvenlik sınırının iki tarafındaki durumu belirleyici rol oynar (Rapoport, 1977).

Ev içerisi ve dışarı olarak bir sınır belirler ve alanın içini (evin içi) dışarıda kalan diğer tüm alanlardan dışlar. Bir diğer deyişle, ev iki önemli farklı bileşeni barındırır; evin içi ve cephesi. İnsanın kendisini nasıl gördüğü ve dışarıya nasıl yansıttığını belirleyebildiği özelleşmiş alan olan ev, mahrem sınırların içerisinde kalan benlik ile kamusal mekânın dışarıdan gördüğü ev algısını tamamen kullanıcıya göre şekillendirebildiği bir mekân ortaya koyar (Cooper, 1974).

2.2.5. Ev, Kullanım ve Mekân Örüntüsünde Aidiyet

Mekân örüntüsünde aidiyete geçmeden önce insanın bireysel olarak oluşturduğu aidiyet veya ait olma duygusunu ele almak gerekir. Bunun için de en temelde insani ihtiyaçlar arasında yer alan aidiyet gereksinimine göz atacak olursak; Maslow'un ihtiyaçlar piramidine ulaşırız. Piramit, Maslow (2000) tarafından 1943 klinik çalışmaları sonucu ortaya çıkmış bir psikoloji teorisidir (Kula, Çakar, 2015; Çoban, 2021; Şengöz, 2022).

Şekil 2.9: Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi (Url-9)

Maslow bireyin tüm ihtiyaçları karşılanırsa bile, kendisine uygun olanı yapmadığı sürece, çoğu zaman yeni bir hoşnutsuzluk ve huzursuzluğun ortaya çıkacağını söyler (Maslow, 2000). Ona göre, her bir basamaktaki ihtiyaç karşılanmadığı sürece insan oraya tekrar döner ve bu ihtiyaç eksikliğinin yeri doldurulana kadar kişide kalır. Bu nedenle ihtiyaçlar insan için özellikle psikolojik boyutta ciddi önem taşır. Hayal kırıklığı olasılığını azaltmak için eksikliğin bireye veya çevreye ait olarak tanımlanması bir seçim meselesidir. Bu durumda birey de karşıt tepkiler ortaya koyar ve ihtiyacın giderilme zorunluluğunu ve hedefe ulaşma çabasını davranışsallaştırır (Cofer, Appley, 1964). Ayrıca, bu temel ihtiyaçlar çoğunlukla yalnızca kişinin kendisi tarafından değil, diğer insanlar tarafından karşılanabileceği ve bu nedenle kişilerarası bir temelde gerçekleşmesi gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Güvenlik, aidiyet, sevgi ve saygı gibi zorunlu kavramları oluşturan temel ihtiyaçlar ancak diğer insanlardan elde edilebilir (Maslow, 1970).

Şekil 2.9'da görüldüğü gibi güvenlik ihtiyacının hemen üzerinde yer alan bir yere ait olma ihtiyacı insan doğasının gereği içgüdüsel bir olgudur. Belirli bir bölgeye veya topluluğa ait olma durumu bir bağlılık derecesinde tarihte süregelen, ortak geçmiş, köken, mitler, dinler, müze ve sergiler vasıtasıyla yaşatılarak bir sadakat durumu barındırarak hatırlanması sağlanır. Böylece özlem duygusu uyandıran ortak değerlerle bir yere ait hissi yaşatılır. Ortaya çıkarılan bu ortak duygusal bağlar yerlerle birleşerek anıları beden ve zihnin en derin yerine kazır ve sosyal aidiyet duygusunu tetikler (Lovell, 1998).

Aitlik, yer ile ilgili hem toplumsal hem de kişisel deneyimlerimizde saklı olan, belirli bir yerde bilmenin ve bilinmenin bir parçası olan yakın bir bağlılık, bir aşinalık durumu oluşturur. Kişinin bir yere ait olma duygusu ve köklerini oluşturan bu bağlılıktır. İnsan ruhunun en az bilinen ve onu her şekilde etkileyen en önemli temel ihtiyaçlarından biri de kökleşmek ve bir yere ait olma ihtiyacıdır. İnsanın köke ihtiyaç duyması onu kökleri için ve bu aidiyet duygusu için doğası gereği mücadele etmeye teşvik eder. Böylece ortak bir miras çerçevesinde toplanır (Relph, 1976).

İnsan ait hissettiği yerde huzur bulur. Kent ölçeğinde farklı grupların oluşturduğu sosyal çevreler kişinin kimliğinin yansıması olarak kendisini ifade ettiği alanlardır. Sosyal statü göstergesi olarak çimenlik, sosyal kimliğin yansıması olarak ev ve kamusal ortak sınırların belirlendiği bir sokak arası da farklı aidiyet seviyeleri barındırır (Rapoport, 1977). Rapoport (1977)'nin belirttiği gibi bir kişiye ait ev, evin ait olduğu sokak, sokağın bulunduğu bölge veya bölgenin içinde olduğu şehir olarak bakıldığında, kentsel ölçekten konut ölçeğine hatta bireysel alan sınırına kadar aidiyet her koşulda yaşantının bir parçasıdır.

Hem doğal hem de sosyal çevre kişinin kendisini ifade ettiği alanlardır. Her iki alanda da bireyin kendisini çevreye ve yaşama ait hissetmesini sağlayan mekân evdir (Ekim, 2012). Ev, kişisel yaşam merkezimizi oluşturur ve kişisel kimlik oluşumunda karakterimizin ve insan varlığının merkezi görevindedir (Relph, 1976). Bu durumda, evin günlük yaşamın gerçekleştiği ve kişisel yansımalarımızın görüldüğü deneyim unsuru bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Gündelik yaşamımızda süreklilik arz eden temsil eden ev, bu süreklilikte tanıdık bir altyapı oluşturur (Norberg-Schulz, 1985).

Bir başka düşünce ve yaklaşımda da evi, kişinin kendisini yuvada hissetmesinin verdiği psikolojik rahatlıkla birlikte bildiği bir alanda olma hissi yaşatarak, evde kendine ait alanda neyin nerede olduğunu bildiği bir aidiyet duygusu ile ele alır. İnsanın kendisini ait hissettiği ve tamamen kendisi olabildiği bu yer, kimsenin ona karışmadığı ve tüm söz haklarının bireye ait olduğu alandır, işte evin tam olarak mantığı budur (Akaş, 1999).

Alanların farklılıkları ve tanımları, onları ifade eden fiziksel ve sosyal durumlarına göre sınırlarının belirlenmesi ile meydana gelmektedir. Bu tanımlardaki farklılıklar, bir yerin nerede başlayıp bittiğine ve nereye ait olduğuna göre değişkenlik gösterir. Sahiplik durumu sınırların belirlediği alanda var olur (Rapoport, 1977).

Ev, yalnızca kişinin değil; aynı zamanda ailenin ve toplumun da kimliğinin bir yansımasıdır. Evin dış dünyadan saklanan gizli durumları sosyal yaşamın da etkisinde kalır. Ev yalnızca içerisi değil; sosyal yaşamın ve kamusal alanların da etkisinde kalır ve aynı derecede etkiler. Pallasmaa (1995) bu durumu, “Kişisel bölgemiz olarak, tanıyamadığımız veya işaretleyemediğimiz bir alanda yaşamak zorunda kalınması sinir bozucudur” şeklinde ifade eder. Ona göre; gittiğimiz isimsiz bir yerde veya bir otelde odayı hemen kişisel alanımız olarak belirler ve bölgeyi işaretleyerek kendi kıyafet, kitap, aksesuar gibi özel eşyalarımızı odaya yerleştirerek küçük dokunuşlarla kendimizi oraya ait hissederiz (Pallasmaa, 1995). Kişi konfor alanını gittiği yere taşıyarak hem yeni alana aidiyet duygusu ile sarılır, hem de kişisel alanındaki alışkanlıklarının benzerini göstererek ev hissini oluşturmaya çabalar. Ancak Relph (1976)’nın belirttiği gibi; ev sadece bir yaşanılan mekân, farklı yerlerde kurgulanabilecek ve hızlıca değiştirilebilecek bir kurgu içermez; tam tersi merkezi bir içerik örgütler. Çünkü ev kendi içerisindeki yaşanmışlık, anılar, mekân kurgusu, mahremiyet içeren alanlar ve yaşayan kişinin izlerini taşıyan aynı zamanda özel ve yaşayan bir alan tasarımıdır. Ev, hem hayal edilen hem de hatırlanan, önemli deneyimleri içeren bir mekândır (Relph, 1976). Evin önemli ve değişmez olması durumu, kişiye ait özel alanlarda ve içinde yaşayan kişinin benzersiz deneyimini belirgin şekilde yansıttığı özel bir alan olmasından gelir.

3. PANDEMİ İLE DEĞİŞEN EV ÜZERİNDE YENİ BİR ARAYÜZ VE SINIR ARAYIŞI: GEÇİŞ MEKÂNI

Sınırlama ile ortaya çıkan mekân oluşumu, insanî bir ihtiyaç sonucu şekillenen barınma birimi olan evi, ortaya çıktığı ilk günden günümüze dek bir değişim sürecinde her dönem yeniden ortaya koyar. Ev, mekân oluşumlarının içerisinde en özel, en mahrem ve aynı zamanda en çok üzerinde düşünülen kavramdır. 2.Bölümde ele alınan evin anlam boyutunda okunması, bizi yeniden evi düşünmeye zorlar. Çünkü bireyin yaşantısının en özel ve saklı anlarına şahitlik eden ‘ev’, 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 pandemisi ile yeniden tartışılmaya ve farklı tasarım yaklaşımlarının oluşturulmasına sebep olmuştur. Elbette evin tarihsel süreç içinde insanlık için anlamına bakıldığında; toplumsal değişim ve yeniliklerin bireyin mahrem alanı evin içine yansması kaçınılmaz olur. Özellikle pandemi gibi kitlesel ölçekte kişinin sağlık ve yaşamsal aktivitelerini etkileyen bir durum beraberinde getirdiği izolasyon, eve kapanma, toplumdan kaçış ve hatta ev içerisinde bulunan diğer fertler arası mesafe, evin yeniden inşa sürecini zorunlu hale getirmektedir. Uzaktan eğitim-öğretim, uzaktan çalışma ve hatta kamusal ve sosyal ortamların en temel işlevi olan sosyalleşme ve iletişimin eve taşınması, evin içerisinde yeni alanların tanımlanmaya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Kişisel konfor alanının değiştiği ve kamusal mekânın içeri taşındığı pandemi süreci ile konut birimleri içerisinde, fiziksel ve zihinsel boyutta yeni mekânlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yeni mekân tanımları işlevler ve mekânlar arası farklılaşmakta ve yeni eşiklerin ortaya çıkardığı yeni geçiş mekânı tanımlarına bizleri götürmektedir.

3.1. Mekândan Geçiş Mekânına / Eşik Kavramı

Mimarlık mekân yaratma eyleminin somut bir oluşumdur. Frank Lloyd Wright, mekânın mimarının özü olduğuna inanır (Roth, 1993). Roth (1993)’e göre; mimarının gerçekliği, onu oluşturan katı unsurlarla sınırlı değildir, daha ziyade onların etrafını saran mekânsal boşluğun kendisidir.

Bachelard (1996), mekânı dışarıdan ve içeriden ibaret kesin sınırlar olarak ele almıştır. Ancak mekân yalnızca iç ve dış olarak nitelendirilen kesin ayrımlardan

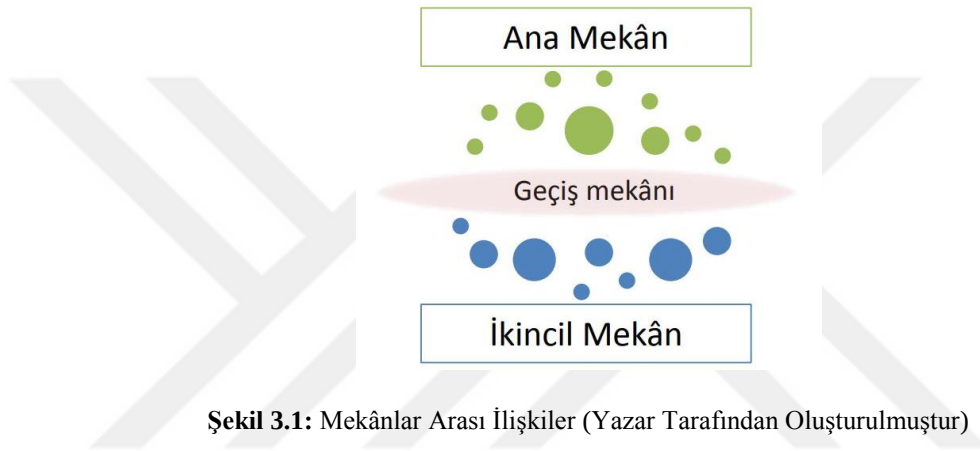
oluşmaz. Mekân kullanımı zaman içerisinde içeri ve dışarı arasındaki keskinliği muğlaklaştırarak sınırlarını ortadan kaldırır (Çağlar, 2002). İşte bu noktada ara mekân olarak nitelendirilen geçiş mekânları da iç-dış arasında bir bağ kurar ve mekânlaştırılmış alanlar olarak karşımıza çıkar.

Geçiş; herhangi bir durumdaki değişme ya da bir durumun ötesine geçme anlamını taşır. Geçiş, inşa etmek, her şeyden önce yaratmak, dünyanın geri kalanından farklı bir toprak parçasını tanımlamak, sınırlamak ve ona belirli bir rol biçmektir. Bu sınırlama bir iç ve bir dış ile sonuçlanır (Meiss, 2013). Geçiş mekânına geçmeden önce geçişlilik durumuna bakmak gerekirse; geçişlilik, bir durumdan başka bir duruma geçme, geçişli olma hali olarak ifade edilebilir. Dizman (2015), geçiş alanını “iç ve dış arasındaki yaşayan boşluk, sosyal ve kültürel birikimlerle şekillenen saklı kimlik ve sınırların var olduğu ara bölge” olarak tarif etmektedir ve bu alanları eylemlerine göre dörde ayırır.

- Bedensel geçiş alanı: Beden, bireyin dış dünya ile benliği arasında bir geçiş unsuru görevi görür. Ruhun sahip olduğu düşünsel ve duygusal durum, dış ortamın tüm getirilerinden sıyrılarak bedenin ara eleman gibi ayırıcı ve birleştirici etkisinde kalır.
- Görsel geçiş alanı: Mekânın algısal potansiyeli ile yakından ilgili olan durum, çevre ölçeğinde kişinin girdiği ortamı görsel şekilde analiz etme yeteneğini ifade eder. Beyin ile dış ortam arasındaki geçiş unsurunu sağlayan göz ve görme eylemi ile bireyin mekânsal kaliteyi kendi geçmiş deneyim ve birikimleri yardımıyla beyinde oluşan sinyaller sayesinde ortaya çıkarma halidir.
- Zihinsel geçiş alanı: Her yerin ve yapının insanın hafıza ve geçmişinde bir anısı vardır. İnsan ruh ve bedenin bir bütünüdür, bu nedenle duygusal yönden de etki altında kalır. Mekânda da bu deneyim ve zihinsel durumun etkileri davranışsal boyutta görülür.
- Ruhsal geçiş alanı: Mekân insanın sosyo-kültürel etkisinde olmasının ötesinde duygusal etkisinin de altındadır. İç mekân, insanı bedensel olarak dış mekândan ayırmasının yanı sıra ruhsal ve zihinsel yönden de bir bariyer etkisi görür. Kişi özellikle kendi benliğini yansıttığı ev mekânında ruhsal yönden

güven ve huzur hisseder, çünkü ev insanın geçmişi ile geleceği arasında bariyer olan onun düş kurduğu ve anılarını biriktirdiği kendine ait bir dünyadır (Dizman, 2015).

Geçiş mekânı, esas mekâna yön veren ve akışı sağlayan bir ara mekândır (Şekil 3.1). Geçiş mekânı varlığını ortaya koyan ancak fiziksel gerçeklikte bakıldığında mekân olarak nitelendirilmeyen mekânlaştırılmış bir olgudur (Domenig, 1967). Ana mekân ve ikincil mekân arasındaki bariyer görevini gören bu mekânlar her iki mekândan da özellikler taşır.

Şekil 3.1: Mekânlar Arası İlişkiler (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Geçiş mekânı asıl olarak temelde muğlak ve belirsiz bir sınır görevi görerek iki farklı alan arasında keskin ayrımı ortadan kaldırarak bir bağlantı ve ilişki kurar. Böylece farklı durumlar arasında mekânsal bir durum söz konusu olur (Hertzberger, 1998, 2005). Bağlı olduğu mekânların kimliklerini koruyabilmelerini sağlayan, işlevsel ve sembolik karaktere sahip olan geçiş noktalarıdır. Geçiş bölgelerinin işlevsel yönlerinden biri de koruyucu yanının olmasıdır, bu koruma durumu davranışsal ve fiziksel olabilir (Perinçek, 2003). Böylece fiziksel bir bariyer olmanın ötesinde zihinsel olarak da karşılaşılan bu alanlar önem kazanmaktadır.

En genel ve bilindik eşik tanımlaması kapı ve kapının ayırdığı farklı alanların olduğu mekânlar bütünüdür. Çünkü kapının iki yönlü bir durumu vardır. Bir şehre açılan bir kapı veya bir binaya açılan bir kapı, eşik bölgeleridir. Herhangi bir bina kapısı, kamu topluluğu ile özel ve bireysel hane halkı arasında bir sınır bölgesi oluşturur. Aynı şekilde, bir tapınak kapısı, günlük, sıradan insan dünyası ile kutsal ve ilahi arasında,

doğal ve doğaüstü arasında, geçici ve ebedi arasında bir sınır bölgesi yaratır (Mumcuoğlu, Garfinkel, 2018). Kapının bir eşik olarak algısının etki düzeyi zamanla değişen kabullerin ve günlük yaşam alışkanlıklarının etkisinde kalan insanoğlunu iç-dış sınırını belirsizleştirmeye itmektedir. Eşik, iç ve dış mekân arasında net bir sınır olmadan farklı karakterdeki mekânlar arasında pürüzsüz bir akışın sağlandığı durumdur. Bu şekilde bakıldığında; kapının da fiziksel bir eşik olmasının önemi ortadan kalkar ve mekânlar arası aktarımda tek sembol görevi gören unsur boşluk olur. Tarafsızlığın temelini oluşturan eşik, standart bir kapıdan ziyade onu sembolsüz bir varlığa dönüştürerek görmezden gelinen bir objeye çevirir (Koolhaas, 2014).

Eşik, farklı özelliklere sahip alanlar arasındaki geçiş ve bağlantının anahtarını sağlar ve kendi başına bir yer olarak, esasen, farklı düzenlerdeki alanlar arasındaki buluşma ve iletişim için mekânsal koşulu oluşturur. Eşiğin arada kalan bir ortam olarak somutlaştırılması, her şeyden önce, karşılama ve vedalaşma için bir alan yaratmak anlamına gelir. Ayrıca, inşa edilmiş bir mekân olarak eşik, kalın duvarların mahremiyet için olduğu kadar, sosyal temaslar için de önemli bir geçiş alanıdır. Mahremiyet koşulları ve başkalarıyla sosyal temasları sürdürme koşulları eşit derecede gereklidir. Bu noktada eşik iki tarafın da dengesini kurarak bir ara elemanı durumu görür ve kendi içerisinde bir mekân oluşumu sağlar (Hertzberger, 1998, 2005).

Eşikler, geçiş alanlarını tesis ederek tanımlar ve belirginleştirir; böylece alanlar paylaşılmaya mümkün hale gelirler. Geçişte eylemin gerçekleşmesi ve düzenlenmesi eşiğin ona yüklediği anlamda yatar. Eşik, normalleşme düzeninden kaçan mekân oluşumlarının ortaya çıkmasında güçlü bir araç haline gelir (Stavrides, 2019).

Günlük yaşantı içerisinde farkında olarak veya olmayarak her gün bir bölgeden diğerine geçerek bir dizi mekânsal sınırı geçiyoruz. Mimari geçiş üzerine kurulu bir olgudur ve bu geçişler arasındaki ilişkileri düzenler. Eşikler, bir bölgeden diğerine geçiş için uzamsal sınırları kesintiye uğratar, alanlar açar ve geçişleri düzenler. Aynı zamanda sınırın bir parçası olarak görülür ve bir engel olarak algılanabilirler. Eşikler ve boşluk tanımlayan öğelerle sınırlandırılmış bir mekân, eşik mekânı olarak adlandırılabilir (Boettger, 2014).

Eşikler esasen alanlara girişi kullanıcıya önceden haber veren ara noktalardır. Ancak bu kesin sınırlarla ayrılmış bir bölge değildir. Mekânsal ifadelerle ele alındığında; içerisi ve dışarı olarak varsayılan bu iki alanın sınırlarını belirsizleştirerek birbirini bulanıklaştırdığı bir ara bölge olarak görülür. Farklı işlevlerde mekânları birbirinden ayırırken aynı zamanda ortak bir zeminde bağlayan bu ara noktalar, iç-dış arasında karşılaştırma ve dengelemeyi kolaylaştırır. İçeri ve dışarı olarak ayrılan bu bölgeler iletişim kurarak karşılıklı bir temas halinde sürdürülebilir bir mekân oluşturur, bu noktada arabulucu görevi gören eşik mekândır (Stavrides, 2021). Dışarı olarak belirtilen mekân tamamen farklı bir alan değildir, bu yalnızca ona kısıtlı erişim sağlanması gerekliliğini gösterir. Eşikler de bu anlamda sınır ile kesin ayrılan bir hat değil, deyim yerindeyse, sınırın kendi içerisindeki deneyimdir, yani bir nevi kendi dışında olmanın deneyimidir (Agamben, 2012).

Georg Simmel (1994), insanın doğası gereği mekânı ayırma kabiliyeti olduğunu ve aralarına bir sınır yerleştirmeden bu gerçekleştirdiğini belirtir (Kaern, 1994). Bir başka deyişle ile, insan mekânı ayırır ve daha sonra birleştirme ihtiyacı duyar, çünkü bu bağlantı durumu bir eşik ortaya çıkarır ve eşik de mekânın kontrolünü sağlar. Bu durumda, eşik tasarımını doğrudan alan yaratma ihtiyacından doğar.

Eşikler geçişleri kontrol eder. Algı durumu açısından insanın mekânı kullanımına yönelik bir meydan okuması gibidir. Genellikle eşiklerin birden fazla ve farklılıkta işlevi bulunur ve mekânla etkileşim kuran insan duyularını etkiler. İnsanın değişkenliği ile mekân da değişir, eşikler de böylece her kullanıma ve talebe uygun tipolojiler içererek ek işlevler edinir ve alanla bütünleşmiş olurlar (Boettger, 2014).

3.2. Geçiş Mekânı Elemanları ve Geçiş Mekânının Oluşumunu Etkileyen Boyutlar

Geçiş mekânının oluşmasında etkili olan faktörler, kültürel ve psikolojik olarak ele alınabilir. Bu mekânları kültürel bağlamda toplumun genel yapısı, ritüeller, inanç ve gelenekler etkilerken; psikolojik olarak da algı durumu etkilemektedir (Dizman, 2015). Eşik olma durumuna yakın bir kavram olan geçiş mekânı “fiziksel, zihinsel ve duygusal eşikleri” (Falay, 1998) barındıran, değişim ve dönüşüm noktası olan bir

geçiş ifadesidir. Geçişlilik durumu bir yerden başka bir yere aktarım sağlama olarak ele alındığında; fiziksel bir sonuca varılabilir, ancak bu durum düşsel ve düşünsel boyutta da bir geçiş unsuru barındırmaktadır. Geçiş mekânı veya ara mekân olarak nitelendirilen eşik, giriş, saçak, veranda, arkad, pasaj, atrium gibi alanların yanı sıra birçok araştırma kapı, duvar, pencere gibi sınırlama elemanlarını da içerir (Perinçek, 2003; Dizman, 2015). Ancak burada genel kabullerin ötesinde geçiş mekânlarının farklı bir boyutunu ele alarak bu kavramlar üzerinde durmadan yeni tanımların varlığına odaklanmaktadır.

Geçiş bölgelerinin işlevsel yanlarından biri de koruyucu olmalarıdır. Bu durum mekânlar arası geçişte fiziksel bir koruma unsuru olabileceği gibi davranışsal veya zihinsel bir korumayı da kapsar (Perinçek, 2003). Kişi, ana mekânın etki alanından çıkarak başka bir etki alanına girmeden önce kendisini bu duruma hazırladığı ve alıştırdığı bir ara mekân olarak eşikte bekler ve bu geçişi hazır hissettiğinde tamamlar.

Geçiş mekânları farklı boyut ve işlevlere sahip karmaşık bir mekân kurgusudur. Kontrolün etkili bir biçimde gerçekleştiği geçiş mekânlarında ihtiyaç ve kullanıma uygun parametrelerin, insanın özelliklerine göre şekillenmesi gereklidir. Perinçek (2003), geçiş mekânının boyutlarını dört ana grupta ele almıştır.

Tablo 3.1: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Yasal Boyutlar (Perinçek [2003]’ten Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Geçiş Mekânlarının Yasal Boyutu	Kontrol	Mekân kalitesi
		Kentsel çevre
		Mekânda var olma
		Kullanım ve hareket
		Benimseme
		Değişiklik hakkı
		Düzen hakkı
		Güvenlik
	Etkinlik alanı	Kentsel ölçek
		Kişiler ve nesneler
		Kontrollü mekân
		Kamusal alan
		Mesafe
		Sınırlama
		Dışlama / İçeri alma
	Mülkiyet	Boşluk
		Ortak kullanım alanı
		Aidiyet / Sahiplik
		Yasal hak
		Mekânsal kontrol
		Sorumluluk
		Özel mülkiyet hakkı
		Erişim kısıtlaması
	Yasal düzenleme	Bölgesel kabuller
		Yasa ve yönetmelik
		İşlev ve yoğunluk
		Mülkiyet çizgisi
		Arsa, parsel, yasal etki
		Yapısal sınırlama
		Çevresel düzenleme
		Şehir ve yapılaşma
		Erişilebilirlik

Geçiş mekânları tasarımsal olarak düzenleme ve kontrol gerektiren alanlardır. Özellikle kamusal ve ortak kullanım bölgelerinde bulunan mekânsal oluşumların herkes tarafından erişim sağlanması güvenlik ve mülkiyet sınırlarının önemini ortaya koyar. Kullanım ve işlevsellik arasında dengeyi sağlayan yasal düzenlemelerdir.

Tablo 3.2: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Fiziksel Boyutlar (Perinçek [2003]'ten Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Geçiş Mekânlarının Fiziksel Boyutu	Süreklilik	Kentsel ölçek
		Kamusal alanlar
		Ortak kullanım
		Sosyal çevre
		Kuşatılmış mekân
		Akış ve yüzeyler
		Mekânsal boyut
	Kapalılık	Dikey ve yatay ilişki
		Doluluk - boşluk
		Arayüzler
		Köşe ve hacim
		Açık alan; Değişken ve belirsiz
		Kapalı alan; Sabit ve kararlı
		Sınırlama elemanları
		Fiziksel ve sosyal engeller
	Esneklik	Yerleşimler
		Hareket özgürlüğü
		Değişebilirlik
		Tahmin edilebilirlik
		İşlev ve biçim
		Adapte olma
		İsteğe cevap verme
	Ölçek ve oran	Mimari biçim
		İnsan boyutu
		Sirkülasyon
		Hiyerarşi
	Denge	Kent ve yapı
		Yüzeysel geçişler
		Sabit ve hareketli nesneler
		Doku ve uyum
	Fiziksel çevre kontrolü	Konfor koşulları
		Kullanıma uygunluk
		Maksimum fayda
		Çevresel düzenleme
		Doğru tasarım elemanları

Özellikle geçişlilik durumunda alanın algısını ilk olarak çeken geçiş mekânları fiziksel yönden esnek ve orantılı bir tasarıma sahip olmak durumundadır. Böylece mekânlar arası dengeyi sağlayarak sürekli bir akış içerisinde kullanıcıyı barındırır.

Tablo 3.3: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Yaşamsal Boyutlar (Perinçek [2003]'ten Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Geçiş Mekânlarının Yaşamsal Boyutu	Yerleşim	Biyolojik çevre ve gereksinimler
		Hayatta kalma
		Yaşamsallık
		Kaynaklara ulaşım
	Güvenlik	Tehlikelerden kaçış
		Hastalık ve saldırı tehditleri
		Endişe durumu
	İhtiyaca uyum	Yaşamı kolaylaştırma
		Biyolojik sağlık
		Sosyal ve psikolojik konfor
	Çevre ile etkileşim	Dinlenme hissi
		İletişim ve sosyalleşme
		Mahremiyet ve etkinlik alanı
		Hareket özgürlüğü
		Yerleşim uyumu
	Erişilebilirlik	Biçim
		Malzeme
		Mekânsal düzenleme
		Mesafe / Uzaklık
		Kamusal ve özel mekân
		İletişim alanı

Kullanıcının başrol oynadığı mekânsal deneyimin özü, geçişlerin mekâna davet etme derecesine bağlıdır. Güven veren ve erişilebilir alanlar, çevresel etkileşimi kolay olduğundan ihtiyaca uygun bir geçiş mekânı tasarımı sağlar.

Tablo 3.4: Geçiş Mekânının Tasarımını Etkileyen Duyumsal Boyutlar (Perinçek [2003] ve Lynch [1981]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Geçiş Mekânlarının Duyumsal Boyutu	Kimlik	Yer hissi
		Olay - mekân ilişkisi
		Mekân karakteri
	Strüktür	Biçim
		Bütünleşme
	Uyum	Mekânsal ilişki
		Aitlik
	Okunabilirlik	Yerleşim biçimi
		Mekân - kullanıcı etkileşimi
	Şeffaflık	Duvarlılık
		Davranısal özgürlük
		Anlasılır olma
		Yönlendirme
		Sadelik
	Kültür	Alışkanlıklar
		Geçmiş
		Deneyim
	Psikolojik durum	Hisler
		Anılar
		Gözlem
	Sosyal konum	Mülkiyet
		Deneyim
		Kültürel etki
		Mekânsal değer

Algı ya da duyum zaman ve mekân arasında bir bağlantı kurar ve insanın çevresinden kopmamasını sağlar. Tanımlanabilen mekân ve öğelerinin temsili yansımaları duyumsayarak biliş süreçlerinde yerle ilişkilendirilerek bir deneyim elde edilir. Algılama yaratıcı bir eylemdir ve bu durum deneyimsel yansımaların sonucu olarak doğar (Lynch, 1981).

Geçiş mekânı farklı boyutları içerisinde barındıran gerekli ve karmaşık bir alandır. Tablo 3.1, 3.2, 3.3 ve 3.4 ele alındığında; görülmektedir ki birçok etkenin karşılıklı bir ilişki durumu söz konusudur. Bu araştırma kapsamında insanın fiziksel olarak

ortaya koyduğu ancak içerisinde duyumsal ve kültürel yan etkilerinin de hissedildiği geçiş mekânı, temelde üç ana faktör üzerinden kategorize edilmektedir. Bunlar; fiziksel, psikolojik ve kültürel olmak üzere temelde tüm boyutları içine alan bir kategorizasyondur.

3.3. Pandeminin Ev Özeline Ortaya Çıkardığı Sınır Arayışları ve Etkili Faktörler

Koronavirüs hastalığı veya Covid-19, Aralık 2019 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan şehrinde ortaya çıkan SARS-CoV-2 adlı hastalığa neden olan bir zatürre çeşididir. “Covid-19; ‘corona’nın co’su, ‘virus’un vi’si ve İngilizcede hastalık anlamına gelen ‘disease’in ‘d’sinden türetilmiş bir kelimedir” (Karataş, 2020). Hastalığın önlenemeyen artışı ve tüm dünyaya yayılması üzerine 11 Mart 2020 yılında küresel salgın anlamına gelen “pandemi” olarak ilan edilmiştir (*World Health Organization* [WHO], 2020, Url-7; Aslan, 2020).

Pandemiler, kişiyi ve toplumu farklı şekil ve düzeylerde etkileyen ve bozulmalara sebep olan sosyal durumlardır. İnsanlar panik ve stres durumunun artmasıyla farklı davranış ve alışkanlıklar edinebilmektedirler. Risk faktörünün insan duygu durumu üzerindeki olumsuz sonuçları ile oluşan güvensizlik duygusu, korunma ve kaçınma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Yetkili birimler tarafından pandemiye karşı en etkili savunmanın bireylerin yaşam alışkanlıklarında değişim ve dönüşüm geçirmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle pandemide yayılmayı önlemek adına ortaya çıkan sokağa çıkma yasağı ile kamusal alandan uzaklaşma durumunda ihtiyaç ve beklentilerin değişmesi farklı çözüm arayışları getirmektedir.

İnsan davranışlarının analogisi ve rol ortamlarının getirdiği iletişimsel davranış pratikleri ortam ihtiyaçlarına göre genişletilebilir. Bu mekânlar içerisinde ev, uygun davranışları göstermenin yanı sıra insana nasıl davranması gerektiğini hatırlatır ve kendisini oraya yansıtabilmesine olanak sağlar (Rapoport, 1982). Bu yönden ele alındığında; ev mekânının ifade gücü, kişinin davranışsal tepkilerinin bir okuması gibidir. Böylece ev, hem dış ortamdan hem de bireyin iç dünyasından getirdiği tepkilerin fiziksel boyuta taşınmış halidir.

Konut biçimleri ve türleri belirlenen grubun -kültürel etki ile şekillenen bölgesel yaşantı- ihtiyaçlarından gelir. Konutun başarısı; “doldurduğu yeni sosyal rol, ortak kullanım, rekreasyon tesislerine verilen önem ve bu yeni rolü yerine getirmek için alanların kullanılma biçiminde güçlü form” sonuçlarına bağlıdır (Rapoport, 1969).

Evin pandemi ile gelen ani değişimlere uyum sağlama ve bu noktada izole olma ihtiyacı ilk defa bu yoğunlukta barındırmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Evden çıkamama durumu ile birleşen sosyal hayata devam etme zorunluluğu insanları yeni bir mekân arayışı içine sürüklemiştir. Evde sınırların yeniden kurgulandığı, ele alındığı, tartışıldığı ve çizildiği bu pandemi dönemi farklı ihtiyaçlara cevap verme eğiliminde olan yeni sınırların belirlediği mekânlar ortaya çıkarmaktadır.

Perinçek (2003)’ten elde edilen geçiş mekanının tüm boyutlarında (Tablo 3.1, 3.2, 3.3 ve 3.4) esas olan pandemi ile ilişkilendirilerek çalışma kapsamında başlıca kavramlar üç ana faktör şeklinde gruplandırılmıştır. Bunlar fiziksel, psikolojik ve kültürel etkilere sahip olan geçiş mekânı etkilerini göstermektedir.

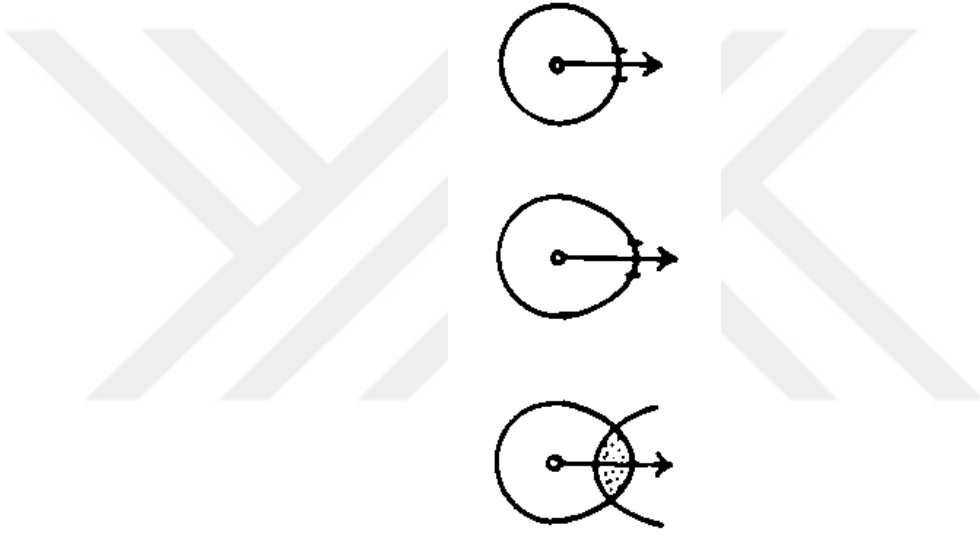
3.3.1. Fiziksel Faktörler

Mekânlar, çevreleriyle etkileşim durumuna girdiğinde; içerisi ve dışarısı sorunu ortaya çıkar. Bu etkileşimde oluşan topolojik ilişki, varoluşsal uzayın esas yanıdır. 'İçeride olmak' elbette ki yer kavramının ardındaki birincil amaçtır, yani 'dışarıda' olandan uzakta, başka bir yerde olma durumunu belirtir (Norberg-Schulz, 1971). İnsanın tam anlamıyla yaşadığını tanımlamanın yolu onun içeride ve dışarıda ne olduğunu tanımlamasına bağlıdır. İçeri ve dışarının bağlanma durumu bu noktada hem fiziksel olarak, hem de kişinin deneyim ve anıları ile ruhsal bakımdan bir içerisini betimler, yani kişiliğin içi ile mekânın içi eş değer bir anlam taşır.

Şekil 3.2: Mekânın İçerisi ve Dışarısı ile Etkileşim Durumu (Norberg-Schulz, 1971)

Yer deneyimi ile yakından bağı olan kişiliğin ortaya çıkmasında etken rol kimlik oluşumudur. Kimlik, mekânın açık-kapalı ilişkisel formunun bir halka gibi dairesel şekilde bireyi sarması olarak ifade edilebilir (Şekil 3.2). Bu tanımlama topolojik formun tüm gelişigüzel yönlerini ortadan kaldırır ve insan tarafından her zaman amaçlanan ilişkiyi daha kesin hale getirmek için kullanılmıştır (Norberg-Schulz, 1971). Kapalı bir formun içine girerek yön vermek ve dışarı ile bağlantı kurmak bir zorunluluktur, öte yandan ev hapisneden farksız bir yere dönüşür. İç dünyanın dış dünya ile bağlandığı ve ona açılan kapıları bir ara mekân ihtiyacını getirir. Bu geçiş mekânı, ana mekâna yön veren, içeri ve dışarıyı güçlü bir şekilde bağlayan esas mekân niteliğindedir.

Şekil 3.3: Mekânın İç-Dış Etkileşimi Sonucu Ortaya Çıkan Geçiş Mekânı (Norberg-Schulz, 1971)

Şekil 3.3'te görüldüğü gibi; yer yönlerden etkilenir ve mekânsal ilişkilerden hareketle amaca uyum sağlar ve dışarı doğru gerilir; böylece ne iç ne de dış mekana tamamen ait olan kendi tanımlarını ortaya koyan bir geçiş mekanı ortaya çıkar. Bu geçiş alanı, varoluşsal mekândaki süreklilik derecesini ifade etmek için farklı biçimler verilebilecek bir açıklıkla ilgilidir. Bu alan kapanabilir veya açılabilir, birleşebilir ve ayrılabilir. Psikolojik olarak da açık ve kapalı olarak kabul edilir; ancak bu geçiş alanının bir yönü her zaman baskındır. Geçiş alanı mekânı canlandıran unsurdur, çünkü bir varlığın temeli çevre ile etkileşiminden gelir ve bu etkileşimden bağlarını koparamaz. Bu alanda yönelimli bir mekân durumu oluşurken onun çevresiyle ilişkili olarak "ne olmak istediğini" ifade eder (Norberg-Schulz, 1971).

3.3.2. Psikolojik Faktörler

Yapılar belli bir çevrede ve kendilerine ait konumlara sahiptir. Ait oldukları konumda çevresel faktörler olarak tanımladığımız iklim, malzeme, coğrafi konum gibi etkilere maruz kalırlar ve tüm bunların önceliğinde algılanması gereklidir. İnsan da yapıyı çevresi içinde algılar ve kişiliğinin getirdiği birikimle okur. Algılama durumu, algılanan uyarıcının yani mekân ve mekânsal öğelerin algılayan insanın özelliklerinin ortak bir çerçevede etkileşimi sonucu ortaya çıkar (Günel, 2006). Mekân algısının önem kazandığı bu noktada, kişi mekânı farklı duyuşsal veriler sonucu duyumsar ve böylece mekân ile arasında deneyimsel bir bağlantı kurulur. Bu bağlantı anılar, nesneler ve kişiler ile birleştiğinde insan, mekânı benimser ve bunlara uygun bir şekilde tasarlar. Çünkü yapılar ve mekânlar insan kullanımı ve deneyimi olmadan anlamsız birer uzay boşluğu halini alır. Boşluğu burada tanımlı ve anlamlı kılan şey kullanıcı ve kullanıcının deneyimsel sürecidir.

Türk Dil Kurumu sözlüklerinde (<https://sozluk.gov.tr/>) algı şu şekilde tanımlanmaktadır;

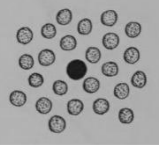
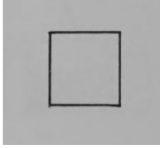
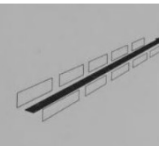
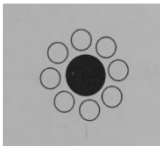
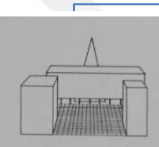
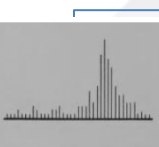
- **Güncel Sözlük:** “Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma; idrak”
- **Aydınlatma Terimleri Sözlüğü – 1973:** “Belleğin katkıları ve bir duyuşsal izlenimle ortaya çıkan, karmaşık, nesnel bilinç içeriği. Özellikle görsel algı durumunda, bizim dışımızda kalan varlığın, şeylerin, nesnelerin biçim ve durumları hakkındaki betimlemelerimizin yapısına girer.”
- **Ruhbilim Terimleri Sözlüğü – 1974:** “Bir olay ya da bir nesnenin varlığı üzerine duyular yoluyla edinilen yalın bilinç durumu.”
- **Felsefe Terimleri Sözlüğü – 1975:** “Bir şeye dikkati yönelterek, duyular yoluyla o şeyin bilincine varma. Bir nesne duyular aracılığı ile algılanır, ancak algı duyuşsal izlenimlerden daha fazla bir şeydir, bilinçli bir farkına varmadır, duyuları bilince ileten bir olaydır. Algıda: algı olayı, algı içeriği ve algı nesnesi ayırt edilir. Algılar şu iki türe ayrılabilir: 1. Dış algı: Bireyin dış dünyasındaki nesne ve biçimlere yönelen, onlarla ilişki durumunda olan algı. 2. İç algı: İç dünyanın gerçeklerine (ruhsal durumlar, ruhsal edimler, ruhsal içerikler) yönelen ve onlarla ilgili olan algı.” (Url-10).

Çevrenin algılanması sadece görünür biçimine ve nesnel doğasına değil, aynı zamanda bireyin doğasına, tarihine, ihtiyaç ve amaçlarına ve sosyal çevresine de bağlıdır. Aynı nesne, farklı sınıftan, farklı görme keskinliğinden, farklı yetiştirilme tarzından veya farklı durumda bulunan iki kişi tarafından oldukça farklı görülebilir. Görünüşün algısal sonuçları yalnızca kısmen tahmin edilebilir, çünkü insanların biyolojik organizmalar olarak doğası gereği bazı yaygın etkiler vardır; sınıf, kültür, çevre tarihi, tipik görevler veya karakter özelliklerine dayalı olarak büyük gruplar için ortak olan değerleri ve bireysel özelliklere göre büyük ölçüde değişen değerleri şeklinde farklılıklar gösterir. Gruplar arası çatışmayı ve birey üzerindeki zoraki yönetimi en aza indirirken, ortak, sık veya büyük grup ihtiyaçlarını karşılama sorunu, çevresel algı durumunda tanıdık bir sorundur. Görünüş, psikolojik bir algı durumu halinde kalır ve bireye özgü olmaktan çıkar (Lynch, 1991).

‘*City Sense and City Design*’ adlı kitabında Kevin Lynch (1991) çevresel algı unsurlarının belirgin ölçütlerini; çevresel stres (*environmental stress*), davranışsal destek (*behavioral support*), kimlik (*identity*), çeşitlilik (*diversity*), okunabilirlik (*legibility*), anlam (*meaning*), gelişim (*development*), algısal katılım (*perceptual engagement*) ve kısıtlamalar (*constraints*) şeklinde kategorize eder.

Belirli genel fiziksel özelliklere dayalı tekrarlanan referans ortak temalar, mekânın algısal niteliklerinin ortaya çıkardığı temel unsurlardır. Tablo 3.5’te görüldüğü gibi Lynch (1960), ‘*The Image of the City*’ adlı kitabında bu referansları on başlık altında toplayarak gruplandırmaktadır.

Tablo 3.5: Kentsel Ölçekte Mekânın Algısal Nitelikleri ('The Image of the City'den [Lynch, 1960] Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

 Tekillik veya şekil-arka plan netliği: sınır keskinliği, kapanış, yüzey kontrastı, biçim, yoğunluk, karmaşıklık, boyut, kullanım, mekânsal konum.	 Form sadeliği: görünür form açıklığı, sadelik, parçaların sınırlandırılması, basit, anlaşılır, algısal formlar.
 Süreklilik: kenar ve yüzey sürekliliği, yüzey, biçim, kullanım benzerliği, uyum, ritmik aralık tekrarı.	 Baskınlık: büyüklük, yoğunluk, ilişkili kümelenme, dikkat eşiği, merkezi olma.
 Derz netliği: yüksek görünürlük, açık ilişki ve ara bağlantı, stratejik alan, yüksek algı noktası.	 Yönlü farklılaşma: asimetrisi, eğimler, radyal referanslar, pusula yönü, cadde genişliği, yollar.
 Görsel kapsam: gerçek ve sembolik görme aralığı, asetatlar, örtüşmeler, görüş derinliği, manzara ve panorama, mekâna eklemeli elemanlar, tepe ve kıvrımlar, odak, menzil.	 Hareket farkındalığı: görsel ve kiestetik duyular, eğim ve eğri, paralaks ve perspektif deneyimi, yön değişikliğinin tutarlılığını korumak, mesafe aralığını görünür kılmak, formu algılamak.
 Zaman serileri: basit öge bağlantıları, melodik diziler, tanınmış yollar, dinamik ve modernite, sofistike yöntem, süreklilik, mekân, doku, hareket, ışık, silüet.	 İsimler ve anlamlar: Bir ögenin görüntülenebilirliğini artırabilecek fiziksel olmayan özellikler, adlandırma sistemleri, çağrışımlar, kimlik, fiziksel form.

Yukarıda belirtilen niteliklerin tümü sahip oldukları özelliklerde tek başına çalışmaz. Bir niteliğin tek başına mevcut olduğu durumlarda, farklı niteliklerin çatışmasında, toplam etki zayıf olabilir veya niteliğin özelliğini tanımlamak ve yapılandırmak için çaba gerektirebilir. Mekân algısının insan üzerindeki etkisini belirli bir miktarda tekrar, fazlalık ve pekiştirme ile ortaya çıkarmak gerekir. Bu nedenle, basit bir biçime, yapı tipi ve kullanım sürekliliğine sahip, keskin bir şekilde sınırlanmış, komşu bir bölgeyle açıkça birleşmiş ve görsel olarak içbükey olan bir ara bölge veya geçiş alanı tanımlama için daha açık olacaktır (Lynch, 1960). İnsanın “güvenlik, rahatlık, saygınlık, sosyal ilişkiler, etkinlik, huzur, güzellik” gibi psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması durumunda mekânla kurduğu ilişki sonucu psiko-sosyal kalite artar (Günel, 2006). Böylece mekân ve mekânlar arası ilişki düzeyi birey açısından güvenli ve rahat olarak algılanabilir ve alanın kullanımı sağlanmış olur.

3.3.3. Kültürel Faktörler

Kültür, bir toplumun temelini oluşturan birikimler bütünüdür. Bireysel ve öznel olma durumundan tamamen uzak olmasına karşın, toplumun her bir bireyini içine alan ve etkileyen bir unsurdur. Uygarlığın gelişme sürecinde bünyesine kattığı âdet, gelenek, görenek, ritüel ve davranışsal yaşam biçimlerinin tümünü alt katmanlarında barındırarak toplumlar arası farkları ortaya çıkarır.

Sosyalleşme biçimimiz, davranış şeklimiz, mahremiyet anlayışımız, giydiğimiz kıyafetler, okuduğumuz kitaplar, yemek tercihlerimiz, ev içinde kullandığımız mobilya ve aksesuarların tercihi, yeri ve kullanım etkisinin hepsi bireysel davranış olarak nitelendirilen ancak altyapısında kültürün etkisinin olduğu inkâr edilemeyen durumlardır. Ev ve evi kullanım şekli kültürün toplumu ve bireyi tanımlamasını kolaylaştırır.

Toplumları ev üzerinden okumanın amacı, biçim ve yaşam kalıpları arasındaki bağlantıyı en açık ve belirgin şekilde göstermelerinden kaynaklıdır. Ev, yerleşim, yapısal sistem ve çevre kullanımı açısından ele alındığında; onu hayat tarzı ile ilişkilendirmenin en iyi yolu olarak görülür. Özellikle de insanın kişiliğinin konuttaki etkisi, kültürde yaygın olarak varlığını gösterir ve bu etki yalnızca bireysel bir etki durumu değildir, toplumsal kültürün aynası gibidir (Rapoport, 1969).

Kişisel inşa süreci ilkel toplumlarda benzerlik gösterdiğinden belirlenmiş form ve yöntemler takip edilmektedir. Bu anlayışlarda değişime direnç gösterilir ve gelenek odaklı bir biçimlenme eğilimi ortaya çıkar. Temelde konutlar aynıdır ve kültürel yansımaları taşır. Yazılı kayıtların bulunmadığı ilkel yaşam tarzı hakkında ayrıntılı bilgiyi ancak yerleşimin kültürel kalıntılarından okuyabiliriz. Tek kanıt yerleşimler, mekânlar, nesneler ve bunların kullanımınıdır (Rapoport, 1969).

Yapının coğrafi konumu dahi bölgenin kültürel değerlerine bağlıdır. Farklı bölgelerdeki yapı tiplerindeki farklılıklar, kültür, ritüeller, yaşam biçimleri, sosyal organizasyon, iklim, manzara, mevcut malzeme ve teknolojiye bağlı değişkenlerin kanıtıdır. Aynı bölge koşullarında yaşayan farklı kültürel yapılanmalar görüldüğü

gibi, farklı çevre koşulları altında aynı tip ev tasarımları da ortaya çıkmaktadır. Bu evler bireysel çözümlerden ziyade bir kültürü taşımanın yansımalarıdır ve kültürel etkileşimin farklılıkları bu noktada grup çözümlerini devre dışı bırakır (Rapoport, 1969).

Geçiş alanı farklı toplumlarda farklı şekilde ele alınarak işlenmiş ve bu kavrama farklı anlamlar katılmıştır. Toplumsal etkilerin farklılığı derecesinde değişkenlik gösteren geçiş alanı en temelde kültürden faydalanır. Geçiş alanlarının oluşumunda, insanın ait olduğu toplumun, onda bıraktığı imaj ve sembollerin bir kültürel etki düzeyi oluşturması söz konusudur ve kültürün genel yapısı itibarıyla ait olunan toplumun gelenek, inanç, görüş ve yaşam tarzı ile bu geçiş alanlarının simgesel bir durum şeklinde ortaya çıkması sağlanır (Dizman, 2015).

3.4. Pandemi Etkisinde Ortaya Çıkan Yeni Geçiş Mekânları

İnsan ihtiyaçlarının karşılanması önemi birçok farklı boyutta açıklanmıştır. İdeal bir yaşam biçiminin ortaya konulmasında temel durumlar söz konusudur. Bireyin yaşamının önemli bir parçası da evde geçmektedir ve evin kişinin memnuniyetini sağlaması için temelde mahremini koruma ve aidiyetini sağlaması gereklidir.

Bireyselleşme sürecinin somutlaşmış hali evin kendisidir. Ev kişinin aynası gibidir, karakter ve kimlik özelliklerini bozulmadan ve doğal olarak yansıtır (Marcus, 1995). Pandemi süreci ile birlikte eve olan dönüş ve evi yeniden düşünme durumunun önem kazanması tartışılmaz bir konudur. Çünkü birey zamanının çoğunu evde geçirerek aslında yaşam alanının düzenlenmesinde ve ihtiyaçlarının karşılanmasındaki gereklilikleri ile yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Dünya genelinde insanların günlük yaşamlarında sık kullandığı iş merkezleri, toplu taşıma araçları, parklar, bahçeler, alışveriş merkezleri, kamu hizmet binaları, eğlence mekânları, tarihi mekânlar gibi birçok alan kapatılarak çevrimiçi platformlara taşınmıştır (Çam, 2020). Riskin yüksek olması gerekçesiyle insanlar arasındaki sosyal iletişimin temas düzeyi azaltılarak kamusal alanın özel alana taşınması ile ‘eve dönüş’ sağlanmıştır. Özellikle sokağa çıkma yasağı ile zorunlu hale gelen çevrimiçi

platformlar üzerinden iş ve eğitim hayatının devamlılığı, evin içerisinde işlevselliği, kaçış alanı ve özel alan ihtiyacı arayışlarını arttırmaktadır.

Fiziksel çevreden memnuniyet, kişinin iş ve eğitim hayatında da başarısını etkilemektedir. Sözsüz ifade biçimi olan mekânı şekillendirme, aslında bireyin uygun şartları oluşturmaındaki bilinçsizce yapılan hareketle alışkanlıkları ortama adapte etme biçimidir (Bechtel, Churchman, 2002).

Araştırmalar, ev gibi kişiselleştirilmiş alanlar ve ev mobilyalarının bulunduğu mekânlarda insanların refah düzeyinin daha çok arttığını desteklemektedir. Evin ambiyansına uygun olan ortamlarda kişiler duygusal refah, sosyal etkileşim, daha kontrollü giriş - çıkış alanlarının olması bakımından daha az agresif olmaktadır (Bechtel, Churchman, 2002). Bu da gösteriyor ki; ev bireyin kendi konfor alanını sağladığı özel mekânı olması bakımından psikolojik bir etki düzeyi de yaratır.

Güvenlik, konfor ve bireyselliğin simgesi olan evler, yaşam kalitesi hakkında önemli bilgiler barındırarak kullanıcı ölçüsünde karakter ve günlük yaşam bilgilerini dışarı yansıtır (Güremen, 2016). Uluslararası ölçüde kırılma noktası oluşturan Covid-19 hastalığı evin dönüşerek yeniden farklılaşmasını ve üretilmesini tetiklemektedir.

3.4.1. Mahremiyet Kavramının Pandemi Sürecindeki Yorumu

Ev, dış dünyadan gelen girdiler üzerinde kontrol sahibi olmamızı sağlar ve izinsiz geçişleri engeller, kontrol modelleri doğrultusunda mahremiyeti teşvik etmesi bakımından seçilen davranışların engellenmeden gerçekleştirilmesini kolaylaştırır bundan dolayı kimlik sağlayan unsurlar olarak da görülebilir (Fisher, 1984).

İnsan bazen zamanla her şeyden uzaklaşmak ve yalnız kalmak isteyebilir; bunu yapmanın kolaylığı kişinin bir bariyer görevi gören evidir. Bu durum mahremiyet duygusunu artırır ve iç mekânı bölen elemanlar etrafında yoğunlaşır. Bazı tasarımlar mahremiyetin sağlanmasını kolaylaştırırken bazıları da zorlaştırır, bu da kullanıcının tercihlerini etkiler. Görülme ve görülmeme durumu ile ilgili olan ve müdahale alanı olarak nitelendirilen mekân, mahremiyet duygusunun elde edilmesi ile ilgilidir.

Görüşü engellemeyen ancak müdahalenin sınırlandığı çerçevede kişisel alanın varlığından kullanıcı da memnun kalır (Fisher, 1984).

Kültürümüzde mahremiyet temel bir ihtiyaç görevi görür. Bölgesellik ve bireyin yerinin önem kazandığı kavramda bölünmeler, paylaşım, ortak kullanım gibi unsurlar mekânın oluşum, bölünme ve düzeninde de etkili bir rol oynar. Barınma insanın temel ihtiyaçlarından biri olarak kabul edilirse, ev fikri bu noktada zamanın biçimlendirdiği ihtiyaç sonucu, gruplar tarafından şekillenen bir biçim tanımlamasına girer. İnsanın, koruma ve korunma ihtiyacı sonucu ortaya çıkan fiziksel yapılanma, içinde psikolojik ve kültürel sınırlar içeren karakteristik bir yaşam formuna dönüşür (Rapoport, 1969).

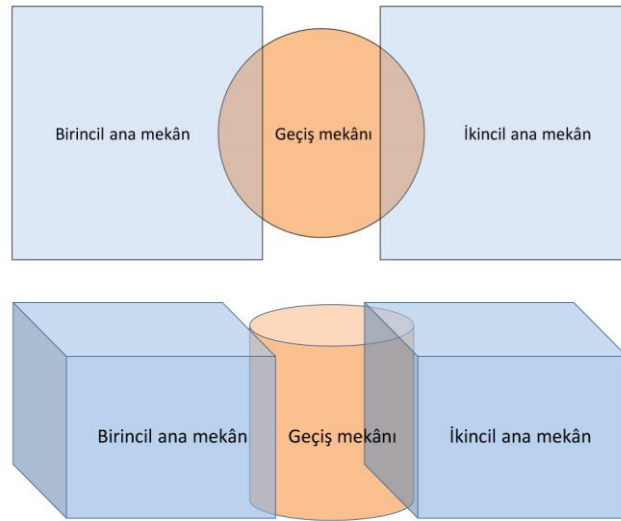
Mahremiyet alana bağlıdır. Geçişlerin kontrolünün sağlandığı yerlerde kullanıcının konforunu etkiler. Mahremiyet yalnızca fiziksel bir durum değildir, akustik mahremiyet de sorunlar yaratır (Rapoport, 1969). Özellikle pandemi süresince ortak kullanım alanlarının artması ve evdeki faaliyet ve eylemlerin çakışması durumu, bunu zorlaştırmıştır. Aynı anda ve aynı mekânda gerçekleşen farklı eylemlerin (toplantı, eğitim-öğretim, sosyalleşme vb.) yarattığı ses karmaşası bireyin ihtiyaç duyduğu akustik mahremiyeti ihlal etmesi bakımından kişisel konfor kaybı yaratmıştır. Bu durum da bireylerde ortak kullanımda mekânsal sorunlar ve buna bağlı psikolojik sorunlar doğurmuştur. Özellikle açık planlı evlerde farklı işlevlerdeki mekânlar (salon, mutfak, yemek alanı, oturma alanı) arasındaki farklı dinamikler ara geçişlerin etkisini de azaltmakta ve geçiş mekânlarının bulanıklaşmasını sağlamaktadır.

3.4.2. Kişisel Mekân Arayışı Sonucu Şekillenen Ara Mekânlar

Kişisel mekân arayışı insanların farklı mekânsal kurguları ortaya çıkarmasında teşvik edici ve harekete geçirici önemli bir ihtiyaç ve zorunluluktur. Çünkü insan sosyal bir varlık olmasının yanı sıra bireysel olarak yalnız kalmaya ve düşünmeye de muhtaçtır; bu koşulu sağlamanın en önemli şartı kişisel mekân kurgusudur.

Özellikle pandemi sürecinde zarar gören kişisel mekân kavramı kendisini etkili bir biçimde hissettirmekte ve bireyi ev içerisinde bir arayışa sokmaktadır. Farklı günlük yaşam alışkanlıklarının çakıştığı pandemi, evi olarak nitelendirebileceğimiz alanda bireylerin farklı kullanım alternatiflerini ortaya koyduğu görülmüştür. Özellikle işlevi dışında kullanılan mutfak, salon, oturma odası, balkon, yatak odası gibi evin her noktasını etkisi altına alan mekânlarda bireyler evi bir ara mekânlar sahasına çevirerek değişken yapıli mekân türevleri ortaya çıkarmıştır. Ara mekân oluşumu farklı mekânların birleşemediğı ancak ilişki kurmak durumunda kaldığı noktada bir kurtarıcı görevi gören geçiş noktalarıdır.

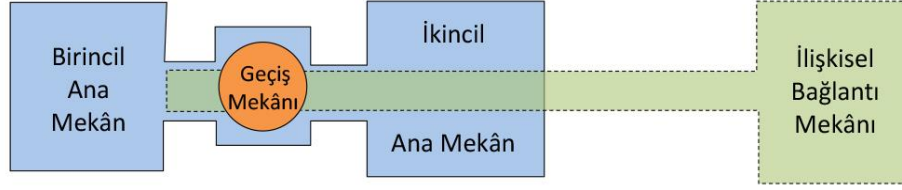
İki boşluk arasındaki uzaklık üçüncü bir ara boşluk ile bağlanarak birbiri ile ilişkilendirilebilir; böyle bir durumda iki mekân arasındaki ilişki görsel bir boyutta ortak bir bağ ile bağlanır (Şekil 3.4). Mekânların ara düzlemini paylaştığı üçüncü mekân doğası gereği ortak bir dile sahip olur. Ara boşluğun tanımlı hale geldiğı geçiş mekânı bağlantı işlevini ifade etmek adına hem iki mekânın benzer niteliklerini taşıyabilir hem de onlardan tamamen farklı olabilir (Ching, 1943).

Şekil 3.4: Mekânlar Arası İlişki Diyagramı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

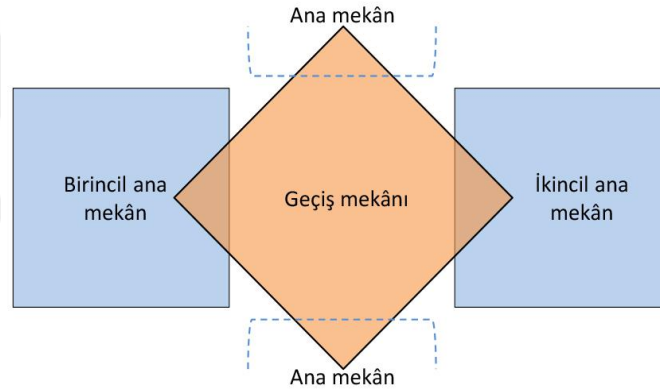
Şekil 3.5'te görüldüğü gibi; ara mekan veya geçiş mekanı olarak ifade edilen bağlantı durumu yalnızca iki mekan arasında gerçekleşmez. Bu durumu özellikle pandemi sürecinde evin kullanım etkisindeki artışta görebiliriz. Birden fazla işlev ve tanıma aynı anda sahip olan tek mekân üzerinde bakıldığında birbirinden uzak ve ilişkisiz

gibi duran mekânların çakışma noktası bizi geçiş mekânına götürmektedir. Geçiş mekânı tüm mekân kurgularını birleştirici görevi üstlenir.

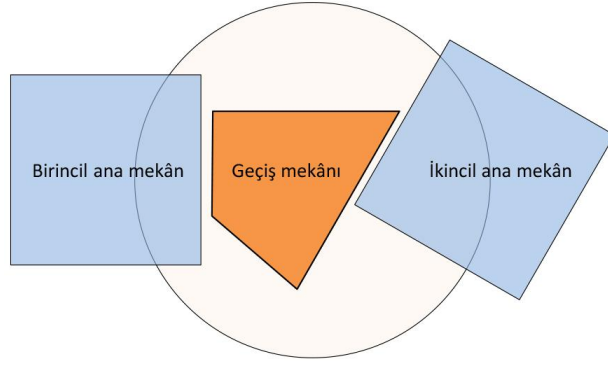
Şekil 3.5: Farklı İşlevlere Sahip Mekânların Bağlantı Diyagramı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Ara mekan bazen ana mekan büyüklüğünü ve karakterini aşarak mekanlar arası ilişki düzeyinde baskın hale gelir (Şekil 3.6) ve kendi başına bir mekan atmosferi ortaya çıkarır (Ching, 1943). Böylece mekânsal işlevi düzenler ve kendi hakkında bir dizi alan belirleyici role sahip olur.

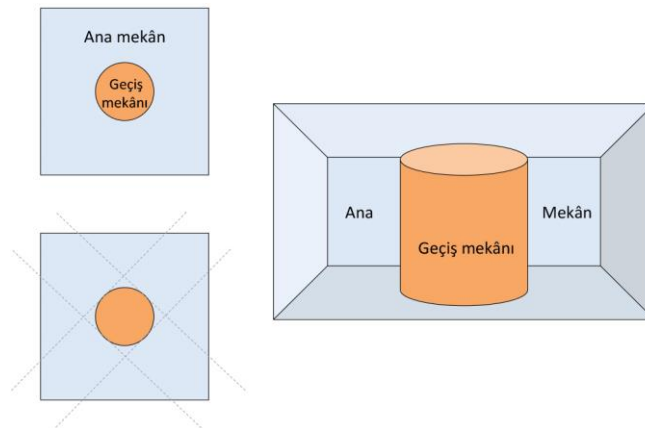
Şekil 3.6: Farklı İşlevlere Sahip Mekânların Bağlantı Diyagramı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Geçiş mekânı bir form olarak düşünülemez; bu mekân doğal olarak ortaya çıkan bir ara bağlantı noktasıdır. Farklı mekân formlarını ve yönelimlerini ortak bir dilde birleştirir. Bu doğal kalıcı bir mekân formu da olabilir, geçici bir bağlantı durumu da olabilir. Her iki durumda geniş bir alana yayılarak kendi işlevinin ve sınırlarının dışına taşma eğilimindedir. Şekil 3.7'de görüldüğü gibi; geçiş mekânı sayesinde mekânlar arasındaki süreklilik kolayca yer değiştirebilir ve dış ortamla ilişki kurarak sınırlarını genişletebilir (Ching, 1943).

Şekil 3.7: Geçiş Mekânı Etki Alanı (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Geçiş mekânı yalnızca mekânları birleştirmez, aynı zamanda mekân içerisinde farklı bir işlev gören ve kendi karakterini ortaya koyan bir ara mekân da ortaya çıkabilir. Özellikle pandemi sürecinde kişisel mekân arayışında, mekân içinde mekân kurgusunun karşımıza çıktığı birçok farklı durum söz konusudur. Kapsayan alanın boyutu burada önemsizleşir ve kapsanan alanın (geçiş mekânı) boyutu ve işlevi artarak ana mekânı zayıflatma eğilimi gösterir. Kapsayan alanın etkisini ve gücünü etkileyen yegâne durum burada kapsanan alan yani geçiş mekânı olur. Kendisine dikkat değeri kazandıran bu mekân ile alanı paylaşmak durumunda kalır, aksi halde kapsanan alan (geçiş mekânı) ızgara şeklinde büyüyerek bağımsız bir hacim formunda alanı kaplar. Şekil 3.8'te görüldüğü gibi; biçim ve işlevdeki karşıtlık durumu iki alan arasında işlevsel farklılık değeri ortaya çıkarır ve alan sembolik önemini yitirir (Ching, 1943).

Şekil 3.8: Ana Mekân İçerisinde Ortaya Çıkan Geçiş Mekânı Durumu (Ching [1943]'den Elde Edilen Verilerle Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Bölgelere ayrılan mekân işlevlerini de belirgin bir şekilde belli eder. Bölgeler ayrıca bireylerin de kişisel kimlik duygusu ve kişisel alanlarını yönetme ve karşı tarafa iletmelerine yardımcı olur. Kişiselleştirilmiş bu alanlar bireyin yaşamının bir parçası halini alarak süreklilik arz eder ve mekânlarla etkileşim sağlar. Yeni bir ofise veya eve taşınma durumunda kişi bölgeyi kalıcı eşyalarla kişiselleştirir ve davranışsal yönlerini oraya yansıtır. Kişinin saklı yönlerine dair kanıtlar kişisel alanda bulunabilir (McAndrew, 1993). Aidiyet ve mekâna bağlılık kişisel yaşantının gerekliliği olarak insanın kendisini bir ifade etme biçimidir. Pandemi süreci bu gerekliliğin önemini daha çok ortaya çıkarmış, özellikle ortak kullanım mekânlarındaki artış ile de ev içerisinde kişiyi bu mekânları yaratma eğilimine yönlendirmiştir. “Ev+[COVID]: COVID-19 Süreci ve Sonrası İçin Konut Tasarım Stratejileri” adlı çalışmada birçok tasarımcı ve mimar evin pandemi ile yeniden ele alınması ve bunun tasarımsal boyuttaki yansımalarını görselleştirilmiş bir biçimde sunmaktadır (Adıgüzel Özbek, v.d., 2021, Url-12).

Ev yaşantının her evresinde ilk yansımaların görüldüğü alandır. İnsan yaşamındaki bazı önemli olaylar kişilerin farklı yönlerini ve duygu değişimlerini ortaya çıkardığı gibi konut özelinde de önemli etkilerini açığa çıkarmaktadır. Deneyimlenen duygu durumları ile dış dünyadan alınan girdilerin çakışma ortamı bireyin ruhsal ve psikolojik durumunu da etkiler. Mahremiyet, güvenlik, kişisel alan gibi temel ihtiyaçların var olma durumunda yaşanan değişimlerle kişilerin eve olan bağlılıklarında da önemli ölçüde değişimin olduğu fark edilir (Marcus, 1995). Bu durum bizleri yeni ara mekân tanımlamaları oluşturmaya teşvik etmektedir. Her olayın yansması yeni bir mekân kurgusu ortaya çıkarır, ancak çoğu zaman adlandırılmayan bu mekânlar yalnızca kullanıma hitap eder. Ancak tekrarlanması mümkün olaylar ışığında bu tanımsız alanların yeniden ortaya çıkma ihtiyacı, bir tanımlanma durumunu zorunlu hale getirmektedir.

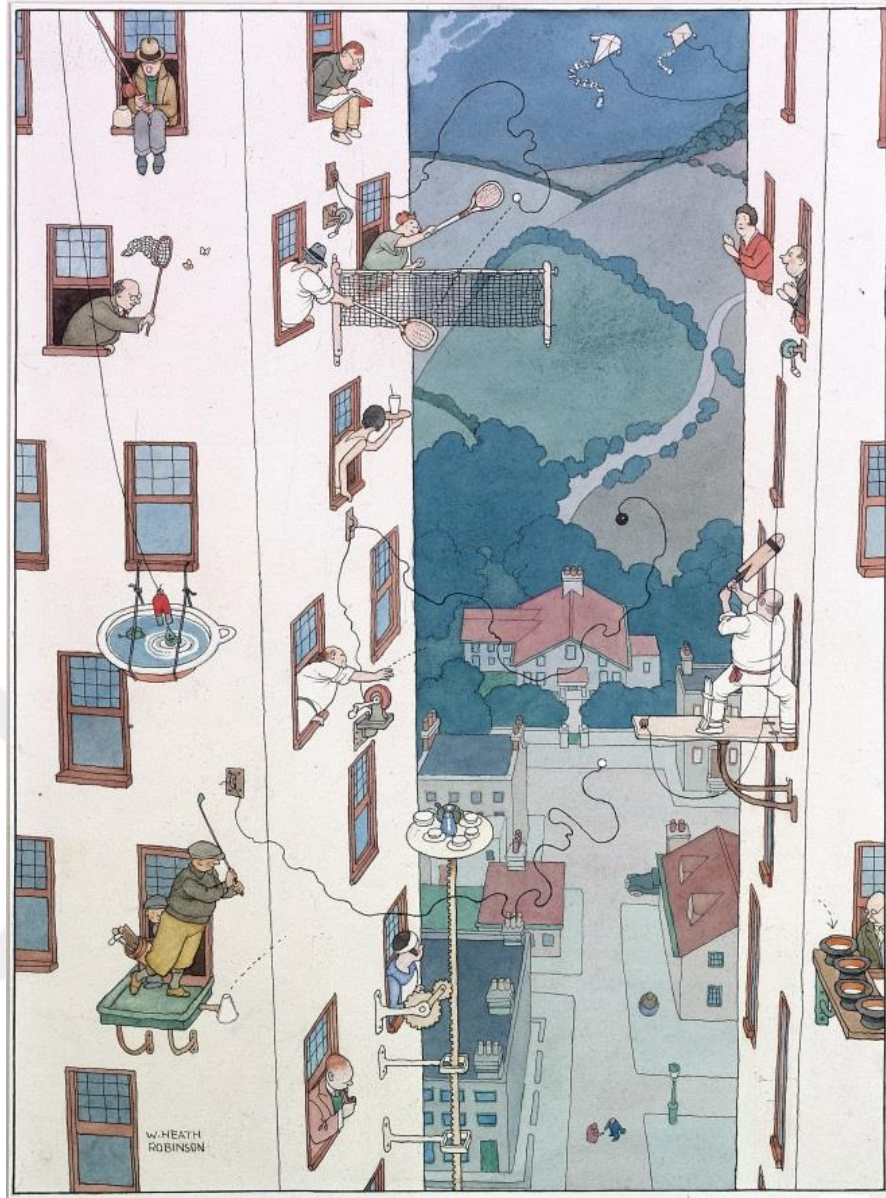
3.4.3. Tanımlanmayan Yeni Geçiş Mekânları

Değişim ve dönüşüm hayatın olağan akışında süregelen bir olgudur. Zamanın durdurulamaz gerçeği gibi zaman akışında da gelişen olaylar istem dışı bir şekilde doğayı ve insanı etkiler. Kant değişimin kaçınılmazlığından söz eder (Cassirer, 1996). Değişim kaçınılmazdır ve doğaldır; ona göre her kavram yeniden ele

alındığında farklı bir anlam kazanır. Tanımı oluşturulmuş kavramlar tüm kapsamıyla bir kez daha ele alınıp araştırıldığında, tamamlanmış gibi görünen konu aslında sürekli bir değişim içerisinde olduğundan yeni bir sonuç verecektir (Cassirer, 1996).

“Bazı problemler, daha sonra tamamen yeni bir ilişki içinde birbirlerine bağlanırlar ve bu yeni ilişki içinde, onların başlangıçtaki anlamlarının da değiştiği görülür. Aslında bu sürekli değişim doğal ve zorunludur. Çünkü bu değişim, bizim yaşam sürecinin ve düşünsel gelişimin tam ortasında olduğumuzu gösterir” (Cassirer, 1996).

Değişimin kaçınılmazlığı büyük olayların etkisinde daha da görünür hale gelmektedir. Pandemi gibi kitlesel bir etki düzeyine sahip bir olayın toplumun her kademesini etkilemeden geçmesini beklemek yanlış olur. Özellikle sağlık ile ilgili böyle durumlarda zorunlu bir adaptasyon sürecine girmek durumunda bırakılan insanlar eve dönüş ve kapanma sürecinde birçok konu üzerinde yeniden düşünmeye başlamıştır. Bunlardan en önemlisi de çevreye uyum sağlamakla ortaya çıkmaktadır. Ev ortamını daha işlevsel bir alana dönüştürme çabası ile başlayan geçiş mekânlarının ortaya çıkması durumu, aslında evin farklı kullanımlara yönelik mekânsal ihtiyacını gözler önüne sermektedir. Mahremiyet ve kişisel alan arayışı içine giren her birey muğlak ve bulanık alanlar ortaya çıkararak bu alanların geçici ve kalıcı olma durumlarına göre evi yeniden değiştirmeye odaklanmıştır. Görsel mahremiyet, pandemi sürecinde eve kapanan bireylerin dış dünya ile kurduğu ilişki de muğlaklaşmaya başlamış ve iç-dış kavramı belli zamanlarda tanımlanamaz hale gelmiştir (Şekil 3.9). Yarı-kamusal alanların iç mekâna dâhil edilmesi durumu, sıkça rastlanan ve mahremiyet kavramını yeni bir boyutta tartışmaya açan bir durum halini almıştır.

Şekil 3.9: Tanımlanmamış Yeni Geçiş Mekânları (Url-11)

Kentsel düzeyde ele alınan özel alanlar mekânsal kurgusunu ev özelinde bireye sunar. Kişiliğin temsil edildiği ve bireye dönük karakter yapılarına sahip evler, özel yaşantının bir uzantısı olarak kabul edilir ve toplumda birlikte yaşamanın parçası olan ailenin temel işlevinin ifade biçimidir (Norberg-Schulz, 1971). Kültürel bağlar ile birbirine kenetlenmiş olan toplumsal formaliteler, evin içine girildiğinde bireyin de özel olarak kattığı kimlik yansımaları ile birleşir ve bu tutum ve düzen sessiz bir dil olarak konuşur (Rapoport, 1969).

Kentler genelinde pandemi ile ortaya çıkan yeni mekân denemeleri kamusal alanın ötesine geçerek ortak paylaşım alanlarını ortaya çıkarmıştır. Zorunlu izolasyon süreci ile ev kamusal alanın sosyalleşme eşiği haline gelmiştir. Eşik her aşamada ve alanda bir ayrılma ve sınırlama durumu ortaya çıkarırken aslında belli zamanlarda bulanık alanlar yaratarak sınırları da görünmez kılmıştır.

Eşik olgusu, mekânsal kararsızlıktan beslenir ve mekânı tanımlama durumunu ortaya çıkarana kadar bu belirsizlik hüküm sürer (Boettger, 2014). Her geçiş kendi eşik deneyimini yaratır ve bu deneyim koşullarında mekânsal kimlik belirsizleşir ve yeni bir kimlik arayışı ortaya çıkar (Stavrides, 2021). Değişime açık mekânlar olarak adlandırılan değişken ve tanımsız alanlar kullanıldıkça kalıcı ara mekânlar haline gelir. Eşikler olarak yeniden varlığını ortaya koyan bu alanlar, ana mekânların birbirlerinden geçilme durumlarına bağlıdır. Böylece ara mekân olan eşik, özgürleşme eylemi göstererek mekân olma durumunu belirginleştirir ve sınırları tanımlanan korumalı geçitten sıyrılıp, potansiyel mekân halini alır (Stavrides, 2021). Bu çalışma pandemi ile hayatımıza giren, ancak işlevsel olduğu kadar henüz tam olarak tanımlanmamış bu geçiş alanlarının varlığına odaklanmaktadır.

4. YENİ SINIRLARIN TANIMINDA MİMARIN DENEYİMİ VE BAKIŞ AÇISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Çalışma konusunun elde etmek istediği veriler ve hipotezleri doğrultusunda “anket ve protokol analizi” metotlarının uygulanmasını gerektirmektedir. Kullanıcıların pandemi etkisinde ortaya çıkan yeni mekân oluşumlarına tepkileri ve bu süreçte oluşan yeni ihtiyaçlarına yönelik mekân kullanımlarındaki değişim, dönüşüm ve yaşam alanlarının yeniden ele alınması aşamasında oluşturdukları yeni geçiş mekânlarının analiz edilebilmesi adına bu çalışma hazırlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Kapsamı: Mimarın Pandemi İle Konutu Yeniden Kullanım Şeklini Ortaya Çıkarmak

Araştırmanın amacı, konut mekânında geçiş mekânlarının pandemi ile geçirdiği dönüşüm ele alınarak mekânsal karşılıklarının etkilerine odaklanmak ve ev içerisinde değişen mekân algılarının kullanıcı kullanımına etkisini tespit etmektir. Araştırmada; evin sınırı ve geçiş mekânlarını “bilinçli kullanıcı profili (mekân tasarımı konusunda uzmanlığa sahip ve kullanım anlamında mekânı nitelikli yorumlayabilen kişi)” olarak tercih edilen “mimarlar” üzerinden incelenecektir. Araştırma kapsamında “Ev bireyin özel alanı olması bakımından değişimin etki ettiği birincil mekândır ve özellikle kitlesel etki düzeyi olan pandemi ile bu değişim evin sınırlarının yeniden tanımında mekânsal olarak somutlaşmıştır”, “Değişimin ilk yansıması evde başlar, pandemi ile bu mekânsal etkiler görülür hale gelmiştir” hipotezlerini kanıtlamak amaçlanmıştır ve konuyla ilgili birbirini destekleyen 2 aşamalı bir araştırma tasarımı yapılmıştır.

Anket ve protokol analizinden oluşan yöntem kapsamında; öncelikle mimarlara yönelik pandemi ve geçiş mekânı ilişkisini tespit etmek adına genel çerçevede sorular yöneltilmiştir. Anket katılımcılarından geçiş mekânını mimari bir alt yapıya dayanarak tanımlamaları istenmiştir, bu tanımlamalardan yola çıkarak geçiş mekânını ele alış biçimlerindeki farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Katılımcı tanımlarından tezi destekleyen ve pandemi-geçiş mekânı ilişkisini en iyi ifade eden protokol grubu oluşturulmuştur. Protokol analizi uygulanan katılımcılardan daha detaylı bir geçiş mekânı tanımlaması ve tasarımı istenmiştir. Böylece bu veriler

ışığında geçiş mekânı alt başlıkları ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın amacı ve tanımlanan evrenine yönelik olarak seçilen örneklem belirleme yöntemlerinden olan “amaçlı rastgele örneklemin” kuramsal kökenleri ve uygulama gücü istatistik kaynaklı olasılık kuramından gelmektedir (Tashakkori, Teddlie, 2010).

Çalışma kapsamında yapılan araştırmaların ve edinilen bilgilerin ışığında takip edilen adımların çalışmayı desteklemek adına bu çalışmaya yönelik oluşturulan yöntem şeması detaylı olarak alt başlıklarda işlenmiştir. Gerçekleştirilen deneyimin öznesi olan mimar ile nesnesi olan geçiş mekânı ilişkisi pandemi üzerinden okunacaktır. Çalışma kapsamında verilerin daha sağlıklı ve detaylı alınması göz önünde bulundurularak ankete destek olması adına protokol analizi ile devam edilecektir. Veriler ışığında geçiş mekânı tanımlamaları elde edilecektir.

4.1.1. Deneyimin Öznesi: Geçiş Mekânı Tanımında Mimarın Rolü

Mimarlık içine girebildiğimiz ve bütünleşebildiğimiz bir sanattır ve mimarlar da bu sanatı yaşamsal boyuta taşıyarak içinde hareket edip, yaşadığımız ve şekillendirdiğimiz alanları tasarlayarak gerçek kılan sanatçılardır (Roth, 1993). Mekân denildiğinde; akla ilk gelen, onu tasarlayan ve şekillendiren insandır. Mekânı anlamlı kılan kullanıcının ona yüklediği işlev değeri ve mekânla kurduğu bağdır, bu kapsamda mimar gerek kendisi gerekse mekânı kullanan diğer bireyler adına tüm duyulara hitap ederek bir kurgu oluşturur. Bu kapsamda mimarı mekânı tanımlama, analiz etme ve değerlendirmede temsil gücüne sahip yetkili kişi olarak tanımlayabiliriz. Mimarın insan yaşamına kattığı değer yalnızca bir yapı tasarımı değil; aynı zamanda yaşayan ve ruhu olan mekânlar ortaya koymaktır. Pandemi sürecinde mekânın bireyler üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkisi kendisini daha derinden ve kitlesel bir ölçüde hissettirmiştir. Araştırma kapsamında kullanıcı profilinin mimarlar olarak belirlenmesindeki en önemli faktörlerden biri mimarın hem tasarımcı olması hem de pandemi sürecinde mekânı birebir deneyimleyen ve değiştiren kullanıcı rolünün varlığıdır. Mimarın bu genel bilgi birikimi ve bakış açısı pandeminin zorunlu kıldığı mekânsal dönüşüm süreçlerini hangi kapsamda ele aldığı merak edilmiştir. Mekânı oluşturan mimarın yeni kurgularda mekânı nasıl deneyimlediği ve tanımladığını ortaya koymak adına mimarlar kullanıcı olarak

araştırmanın odağına alınmıştır. Araştırma kapsamında mimar değişimin boyutlarını kendine ait dünyası olan kişisel alanında yani en mahrem mekân olan evde nasıl tanımlamıştır ve ele almıştır, sorusuna cevap aranmaktadır.

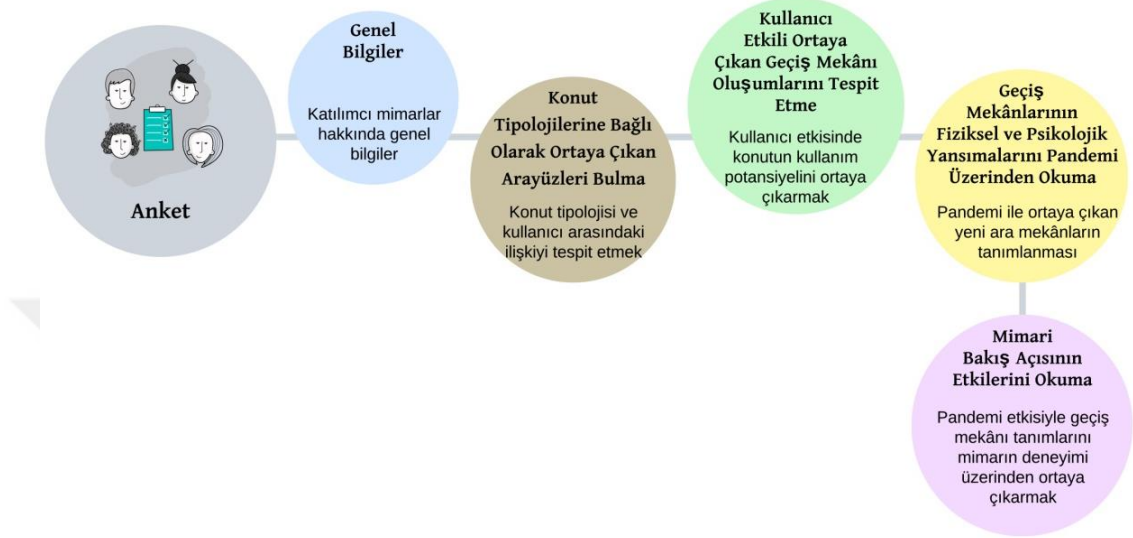
4.1.2. Deneyimin Nesnesi: Konutta Ortaya Çıkan Yeniden Kullanım Şemaları

Tanımlı olan ve işlevi belirli bir şekilde gerçekleştiren mekânların sürekliliği pandemide kesintiye uğramış ve daha farklı ihtiyaçlar ortaya çıkarmıştır. Mimar mekânı tanımlarken kullanım amacını göz önüne alarak kullanıcılara odaklı bir faaliyet şeması kurgular. Pandemi, mekân oluşumlarında tasarım fikirlerinin temelden yeniden düşünüldüğü ve yeni bir dünyanın şekillendiği bir sürece girmesini tetiklemiştir. Mimarın şekillendirdiği mekânda yeni kurguların ve ihtiyaçların ortaya çıkması farklı kaygılara ve arayışlara yönlendirilmesini sağlamıştır. Kapanma sürecinin ev özeline indirildiği zaman içerisinde mekânsal dönüşüm ve yeni arayışlar tanımsız mekânların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tanımlanamayan ancak ihtiyaca cevap veren bu mekânlar aslında eylemler arası geçişi sağlayan, muğlak sınırlara sahip yeni geçiş mekânlarıdır. Her bireyin dönüşüm gerçekleştirdiği süreçte mimarlar bunu tecrübeleri sayesinde daha bilinçli ve işlevsel tasarımla ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan bu yeni kullanım şemaları eylemlerin, durumların, mekânların ve ruh hallerinin geçişini sağlamakla birlikte, sürekli ve süreksiz olarak değişim geçirmeye devam etmektedir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi: Protokol Kapsamında Bilinçli Kullanıcıların Bakış Açısını Sorgulamak

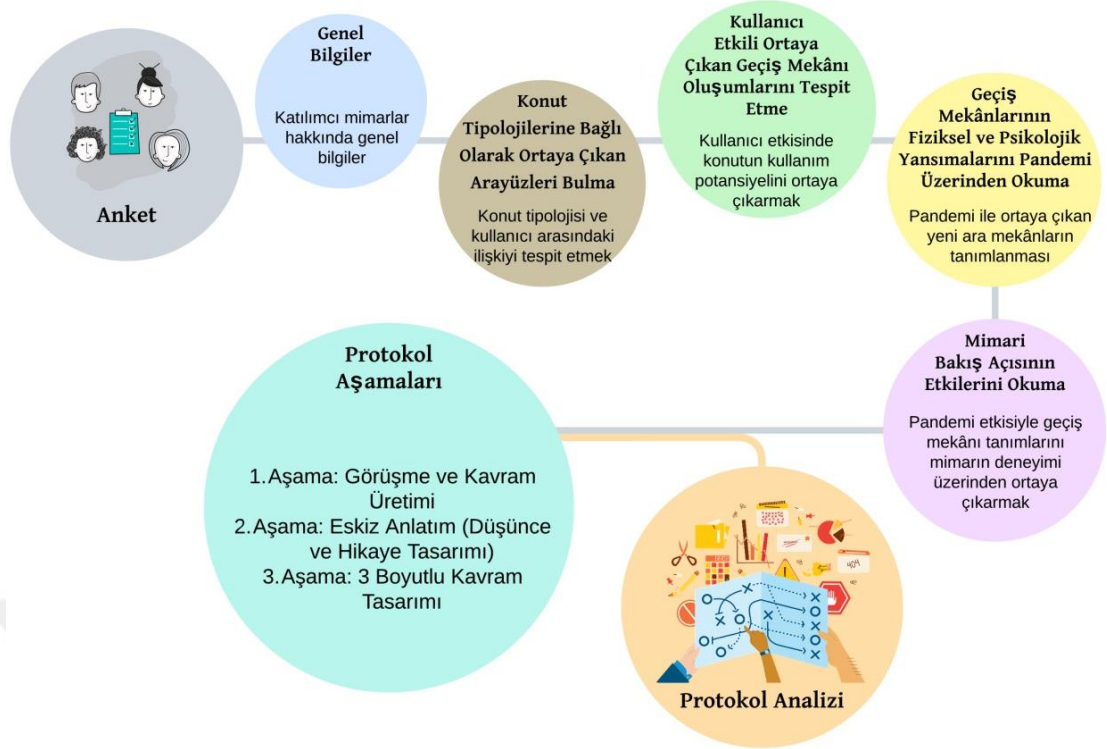
Araştırmanın amacı ve tanımlanan evrenine yönelik olarak seçilen örneklem belirleme yöntemlerinden biri olan “amaçlı rastgele örneklemin” kuramsal kökenleri ve uygulama gücü istatistik kaynaklı olasılık kuramından gelmektedir (Tashakkori, Teddlie, 2010). Amaçlı örneklem yöntemlerinde örneklem büyüklüğü, veri toplama sırasında araştırmacının karşılaştığı durumlar ve araştırmaya yönelik ilk aşamada bilgilendirici değerlendirmelerle belirlenir (Baltacı, 2018). Bu noktada doğru ve detaylı bir kuram ortaya koyabilmek için örneklem sayısının (*anket*) en az 20-30

kişiden (Creswell, 2013) oluşturulması dikkate alınmıştır. Anket çalışması açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmakta ve böylece katılımcıların pandemi sürecinde ev kavramı ve geçiş mekânı tanımlama ve algılarını incelemeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda özellikle açık uçlu soruların protokol aşamasına geçişte protokol seçiminde ön eleme yapmayı kolaylaştırması söz konusudur.

Şekil 4.1: Anket İçerik ve Bölümleri (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Araştırma evreni mimarlar olarak belirlenmiş ve çevrimiçi koşulda araştırmaya destek olmayı kabul etmiş olan “bilinçli kullanıcı profili (mekân tasarımı konusunda uzmanlığa sahip ve kullanım anlamında mekânı nitelikli yorumlayabilen kişi)” olarak tercih edilen mimarlar üzerinden anket değerlendirmeleri sonucunda ‘amaçlı rastgele örnekleme’ yöntemiyle geçiş mekânı tanımını farklı ele alma hususlarında özelleşen alt grup katılımcılar seçilmiştir (Tashakkori, Teddlie, 2010). Bu noktada literatürde anket değerlendirme sonucu alt grup örneklem tanımında örneklem aralığı olarak belirtilen 1/10 oranı dikkate alınmış ve *protokol grubu* belirlenmiştir (Özen, Gül, 2007). Protokol analizi aşamasında yapılacak görüşmelerde katılımcılardan protokol görüşme formlarını doldurmaları ve eş zamanlı olarak da eskiz çalışması yapmaları istenmiş ve nihai ürün olarak da üç boyutlu bir çalışma olan maket teslimleri elde edilmiştir (bkz. Ek-2: Protokol Görüşme Formu ve Ek-3: Protokol Aşama Formları).

Şekil 4.2: Anket ve Protokol Analizi Bölümleri İlişki Şeması (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Anket çalışmaları sonucu elde edilecek veriler bilgisayar ortamında grupta ve yüzdelik kullanılarak araştırmada bulunması istenen veriler taranmış ve ayıklanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda anket katılımcılarının içerisinde seçilmiş olan protokol grubu “amaçlı rastgele örnekleme” yöntemiyle belirlenmiş ve protokol üyeleri ile de görüşme sağlanmıştır. Odaklı bir şekilde yapılmış olan protokol grubu görüşmeleri ile elde edilen veriler kodlama sistemi oluşturularak okunmuş ve nihai veriler alınmıştır. Tüm bu verilerin analizi ve değerlendirilmesi çerçevesinde araştırma sonuçlanmıştır.

4.3. Araştırmanın Tasarımı ve Bulgular: Yeni Bir Arayışta Ortaya Çıkan Kullanım Değişkenlerini Süreçte Görmek

Bu çalışmada sonuç çıktıları için amaçlanan ve bu amaç doğrultusunda seçilen anket ve protokol analizi yöntemleri, mimarların geçiş mekânı algı ve yaklaşımındaki okumaları ve pandemi ile ortaya çıkan algısal değişimleri daha iyi tespit etmek ve ortaya koymak üzerine kurgulanmıştır.

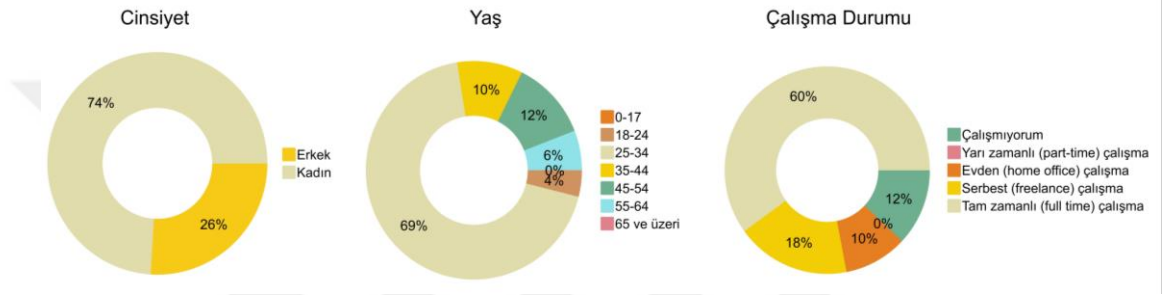
4.3.1. Aşama 1: Anket Analizi Sonuçları

Anket çalışması çevrimiçi platform üzerinden gerçekleştirilmiş ve anket soruları *Google Forms* üzerinden hazırlanarak katılımcılara mail yoluyla ulaştırılmıştır. Çalışmaya 50 mimar çevrimiçi olarak katılım gerçekleştirmiştir. Anket çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır. Anketin bölümleri genel olarak şöyledir:

1. Bölümde: Anket katılımcılarının kişisel bilgilerini içeren sorular sorulmuştur. Burada yaş, cinsiyet, çalışma durumu gibi temel bilgiler yer almaktadır. Tüm sorular kapalı uçludur.
2. Bölümde: Konut tipolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan arayüzleri bulmak adına sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde kapalı uçlu sorular sorularak konut tipolojisi ve kullanıcı arasındaki ilişkiyi tespit etmek hedeflenmiştir.
3. Bölümde: Kullanıcı etkisi ile ortaya çıkan geçiş mekânı oluşumlarını tespit etmek adına açık ve kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Hedeflenen, kullanıcı etkisinde konutun kullanım potansiyelini ortaya çıkarmaktır.
4. Bölümde: Geçiş mekânlarının fiziksel ve psikolojik yansımalarını pandemi üzerinden okumak adına kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Burada amaç, pandemi ile ortaya çıkan yeni ara mekânların tanımlanmasını sağlamaktır.
5. Bölümde: Mimari bakış açısının etkilerini okumak adına açık ve kapalı uçlu sorular hazırlanmıştır. Pandemi etkisiyle geçiş mekânı tanımlarını mimarın deneyimi üzerinden ortaya çıkarmak hedeflenmiştir (bkz. Ek-1: Anket Soru Formu).

Anket akışı çerçevesinde birinci bölümde katılımcılara yöneltilen; anket katılımcılarının kişisel bilgilerini içeren sorular sorulmuştur. Burada isim, soyisim, iletişim bilgileri, yaş, cinsiyet, çalışma durumu gibi temel bilgiler yer almaktadır. (Katılımcıların kimliklerinin gizli kalması ilkesi gereği, çalışmada kişisel bilgilerin

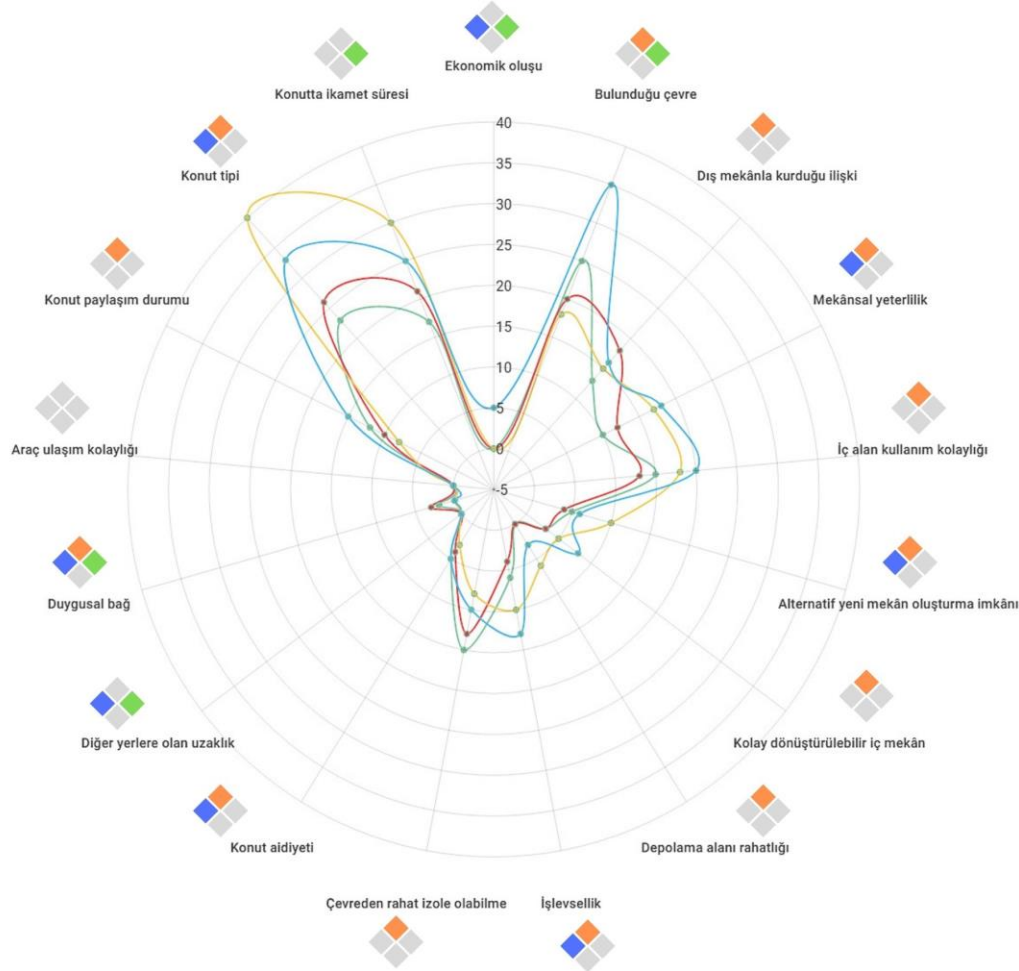
açıkça verildiği kısımlar işlenmeyecektir). Tüm sorular kapalı uçludur. Katılımcıların %74 oranı önemli bir farkla kadınlardan oluşmaktadır. Yaş dağılımında ise en fazla katılımcı %69 oranda 25-34 yaş grubundan oluşmakta ve bunu takip eden %12'lik oranla 45-54 yaş aralığıdır. 0-17 yaş arası ile 65 ve üzeri kimse anket çalışmasına katılmamıştır. Şekil 4.3'te görüldüğü üzere katılımcıların %60 oranı tam zamanlı çalışanlardır. Ankete katılanlar arasında yarı zamanlı çalışan kimse olmamıştır. Tam zamanlı çalışma oranındaki yüksekliğin etkisi konuta özellikle pandemi sürecinde gelen kapanma ile iş hayatının eve taşınmasında geçiş mekânı ve sınır arayışı ihtiyacını daha çok hissettirmiştir.

Şekil 4.3: Anket Uygulaması Genel Bilgiler Diyagramları (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Anket çalışmasının ikinci bölümünde; konut tipolojilerine bağlı olarak ortaya çıkan arayüzleri bulmak adına sorular yöneltmiştir. Bu bölümde kapalı uçlu sorular sorularak konut tipolojisi ve kullanıcı arasındaki ilişkiyi tespit etmek hedeflenmiştir. Katılımcıların konut tipi yüksek oranda toplu konut dairesi/ apartman olmuştur. Bu orana en yakın bir diğer konut yaşam tercihi müstakil konut/ villadır. Konut tipinin farklılığındaki etken pandemi ile mekân sınırındaki değişkenlerde ortaya çıkmaktadır. Sınırlı hacmin ortaya çıkardığı alternatif mekân arayışında birbiri ile bağlantılı mekân tanımları ve aynı derecede izole olma ihtiyacını doğurmuştur.

Katılımcıların evleri hakkında daha detaylı bir fikir edinmek adına çoktan seçmeli sorular tercih edilmiş ve böylece konut büyüklüğü ve dış alanla ilişki seviyesi tespit edilmiştir. Konutun dış mekânla kurduğu ilişki bulunduğu çevrenin etkisinde farklılaşmaktadır. Konutta ikamet edilen sürenin artışı ile iç mekânda kullanım etkisi de artmaktadır. Katılımcıların yüksek oranı konutu aile üyeleri ile paylaşırken bu durum mekân yeterliliğine ters yönde etki ederek kullanıcıları alternatif mekân arayışlarına yönlendirmiştir (Şekil 4.4).

Konut Tipolojilerine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Arayüzleri Bulma

Analiz Kriterleri

- Mahremiyet
- Kişisel Alan
- Sınır Arayışı
- Geçiş Mekanı

Pandemiyle İlişkili Değişim ve Etki Düzeyi

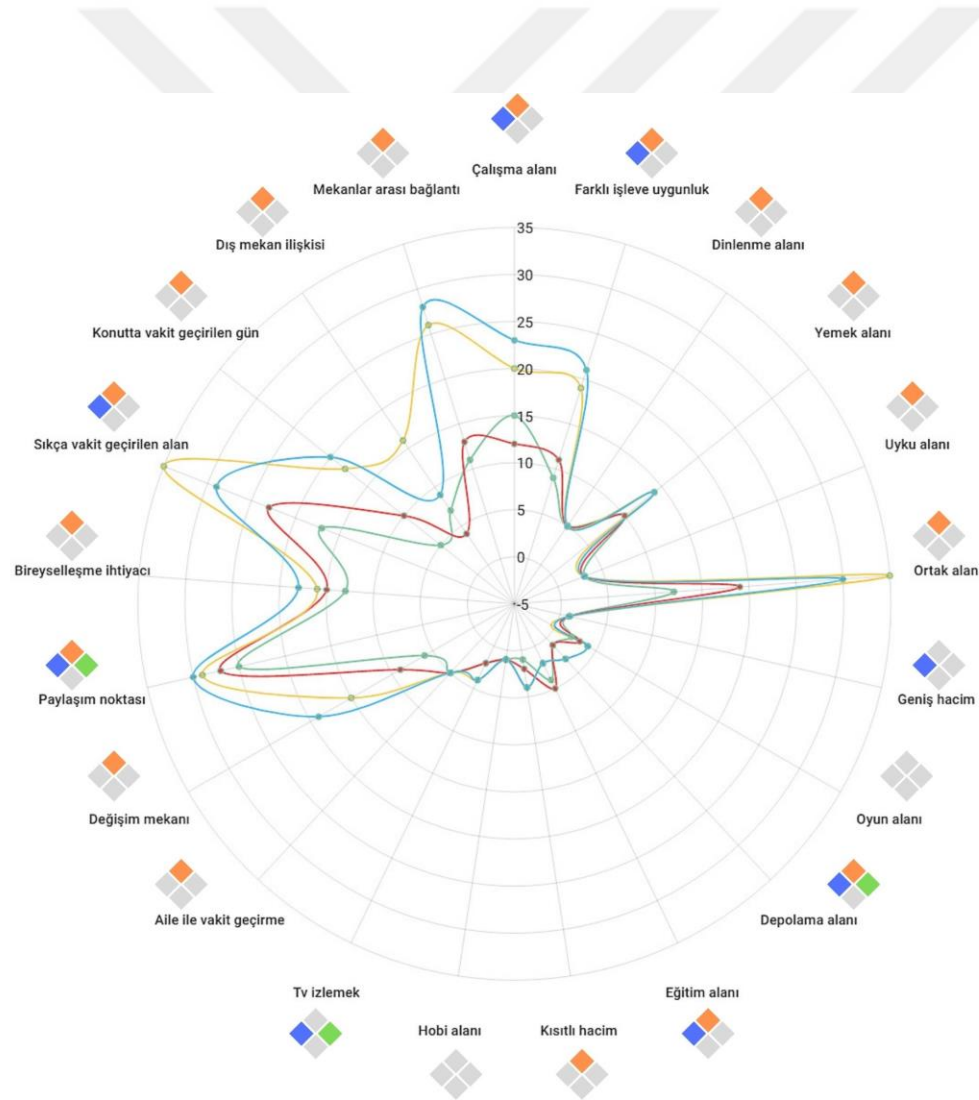
- ◆ Pandemi Öncesi
- ◆ Pandemi Süreci
- ◆ Pandemi Sonrası
- ◆ Etkisiz (Nötr)

Diyafram Verileri Üzerinden Etki - Tepki Çözümlemesi

Şekil 4.4: Konut Tipolojilerine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Arayüzler (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Anket çalışmasının üçüncü bölümünde; kullanıcı etkisi ile ortaya çıkan geçiş mekânı oluşumlarını tespit etmek adına açık ve kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Hedeflenen, kullanıcı etkisinde konutun kullanım potansiyelini ortaya çıkarmaktır. Katılımcıların konut içerisinde en sık vakit geçirdiği günleri görmek adına çoktan seçmeli sorular yöneltilmiştir. Burada katılımcıların çoğunluğunun tam zamanlı çalışması da göz önüne alındığında; hafta sonu konut daha fazla tercih edilmiş ve bu durum da konut içerisinde konfor alanı yaratma ihtiyacını tetiklemiştir. Geçiş mekânı oluşumunu tetikleyen en önemli unsurlardan biri de konutta sıkça vakit geçirilen alanların ortak alanlar olmasıdır. Bu durum kişileri sınır arayışı ile kişisel alan oluşturmaya itmektedir. Şekil 4.5’de ankette 3.bölümde sorulan açık uçlu sorunun kullanıcılar tarafından değerlendirildiği cümlelerden kavram setleri çıkarılarak diyagramlaştırılmıştır (bkz. Ek-4’te cevaplar tablo halinde verilmiştir. Tabloda her kullanıcının ayrı olarak anlaşılması adına [Kullanıcı=K] kişiler ayrı ayrı kodlanarak numaralandırılmıştır). Evde çok amaçlı mekânların kullanım nedenlerinin başında paylaşım noktası olma durumu gelmektedir. Yüksek oranda katılımcının aile bireyleri ile kaldığı göz önüne alındığında mekânın ortak kullanımı ve değişim geçirmesi kaçınılmaz olmaktadır. Özellikle sınır arayışı ihtiyacı sonucu ortaya çıkan farklı işleve uygun mekân tanımları, kişisel alan oluşturma, çalışma zorunluluğu ve mahremiyet kaygısı bireyleri etkisi altına alarak paylaşım alanları içerisinde geçiş mekânları yaratmayı zorunlu hale getirmiştir.

Kullanıcı Etkili Ortaya Çıkan Geçiş Mekânı Oluşumlarını Tespit Etme

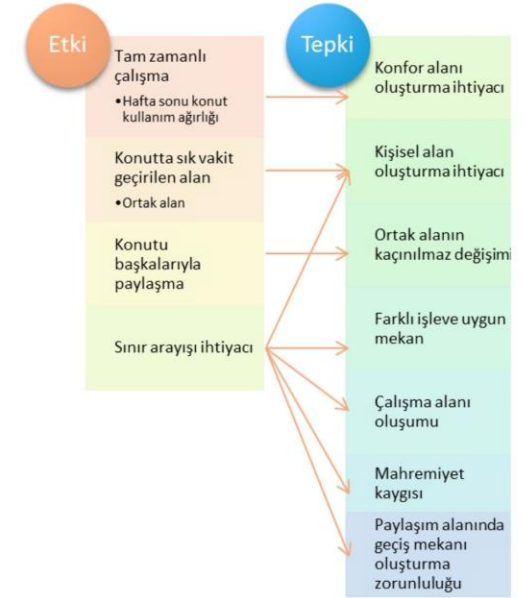
Analiz Kriterleri

- Mahremiyet
- Kişisel Alan
- Sınır Arayışı
- Geçiş Mekanı

Pandemiyle İlişkili Değişim ve Etki Düzeyi

- ◆ Pandemi Öncesi
- ◆ Pandemi Süreci
- ◆ Pandemi Sonrası
- ◆ Etkisiz (Nötr)

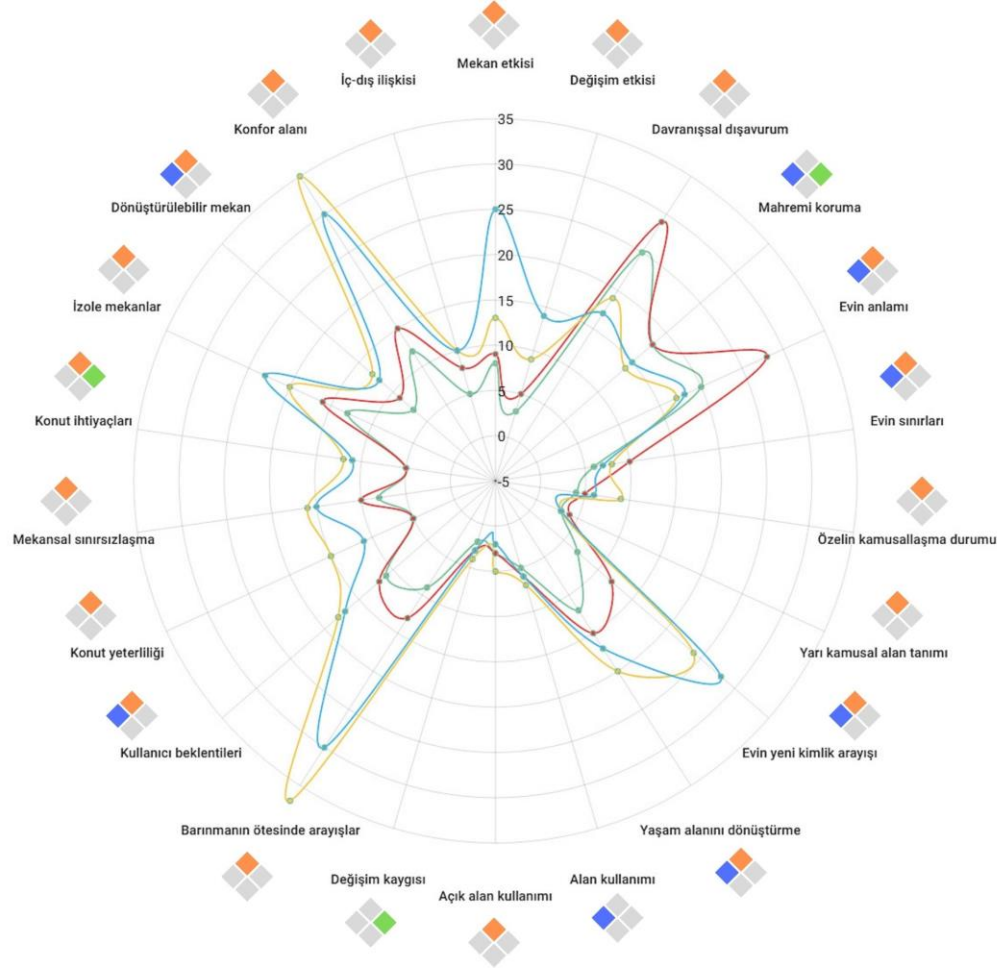
Diagram Verileri Üzerinden Etki - Tepki Çözümlemesi

Şekil 4.5: Kullanıcı Etkili Ortaya Çıkan Geçiş Mekânı Oluşumlarını Tespit Etme (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Dördüncü bölümde; geçiş mekânlarının fiziksel ve psikolojik yansımalarını pandemi üzerinden okumak adına kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Burada amaç, pandemi ile ortaya çıkan yeni ara mekânların tanımlanmasını sağlamaktır. Katılımcıların büyük oranı ev mekânını kendilerini içerisinde en rahat hissettiği mekân olarak tanımlamaktadır; bununla aynı doğrultuda, zaman geçirilen ve rahat hissedilen alan olması değişimin de kişi üzerinde en çok etki ettiği ve bunu dışı vurduğu mekân olarak ortaya çıkmaktadır.

Pandemi etkisinde kişisel alan mahremiyetindeki değişimin konut mahremiyetine yansımadaki dalgalanma, pandemi öncesi ve sonrasında benzerlik gösterirken pandemi sürecinde kendisini ciddi oranda hissettirmiştir. Çoğunlukla karşılaşılan bir sorun haline gelen mahremiyet kavramı özellikle konutu paylaşan kişiler arasında pandemi sürecinde yoğun bir sorun halini almıştır. Konfor alanı arayışı sonucu davranışsal dışavurum olarak evde izole mekânlar oluşturma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Pandemi ile daha çok hissedilen ve sonrasında da devam eden evin anlam ve kimlik arayışı konutu barınma birimi olmasından öte farklı bir anlama doğru sürüklemiştir. Ev, mahremiyet özelinde yeni bir kimliğe bürünerek, pandemide üzerine düşünülmesi gereken bir mesele olmuştur (Şekil 4.6).

Geçiş Mekanlarının Fiziksel ve Psikolojik Yansımalarını Pandemi Üzerinden Okuma

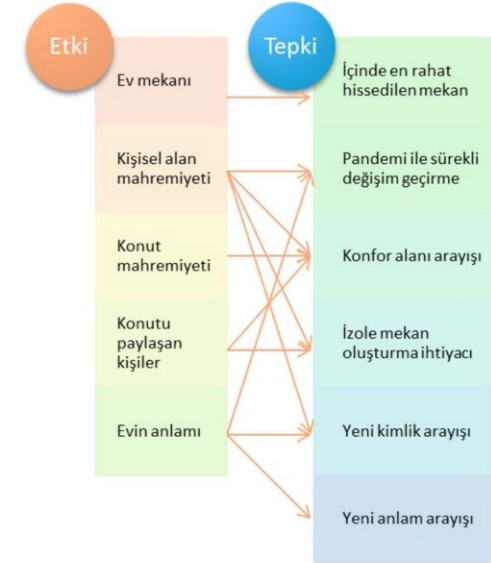
Analiz Kriterleri

- Mahremiyet
- Kişisel Alan
- Sınır Arayışı
- Geçiş Mekanı

Pandemiyle İlişkili Değişim ve Etki Düzeyi

- ◆ Pandemi Öncesi
- ◆ Pandemi Süreci
- ◆ Pandemi Sonrası
- ◆ Etkisiz (Nötr)

Diyagram Verileri Üzerinden Etki - Tepki Çözümlemesi

Şekil 4.6: Geçiş Mekânlarının Fiziksel ve Psikolojik Yansımalarını Pandemi Üzerinden Okuma (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Beşinci ve son bölümde; mimari bakış açısının etkilerini okumak adına açık ve kapalı uçlu sorular hazırlanmıştır. Pandemi etkisiyle geçiş mekânı tanımlarını mimarın deneyimi ve birikimi üzerinden ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Bu aşamada sorulan açık uçlu soruların cevaplarından elde edilen veriler doğrultusunda kavram setleri oluşturulmuş ve Şekil 4.7’de diyagrama dökülmüştür (bkz. Ek-5 ve Ek-6).

Katılımcı mimarlar geçiş mekânını mesleki birikim ve getirilerin ışığında ele alarak tanımlamıştır. Geçiş mekânı oluşum süreci katılımcılardan elde edilen verilerle de ortaya koymaktadır ki; pandemi sürecinden ciddi anlamda etkilenmiş ve evin yeniden kimlik arayışına girdiği bir süreci beraberinde getirmiştir. Geçiş mekânı kapsamında tasarlanan izole olma ihtiyacı ve kişisel alanı koruma dürtüsü ile şekillenen yeni mekânlar, tanımsız olmakla birlikte kendi içerisinde birçok ihtiyaca cevap vermektedir. Pandemi gibi kitlesel bir olayın tüm dünyayı etkilemesi yaşamsal boyutta ve mekân ölçeğinde insanı sarması bakımından ciddi bir sorun halini almıştır. Bu durum beraberinde ev içerisindeki kopuk eylemlerin farklı işlevleri aynı çatı altında toplayan tanımsız, ancak ihtiyaca cevap veren alanları zorunlu olarak ortaya çıkarmaktadır. İşte bu tanımsız ve muğlak alanlar mekânı yeniden tanımlayan mimarın deneyimi sayesinde daha bilinçli bir dönüşüm hareketini barındırmaktadır.

Mimari Bakış Açısının Etkilerini Okuma

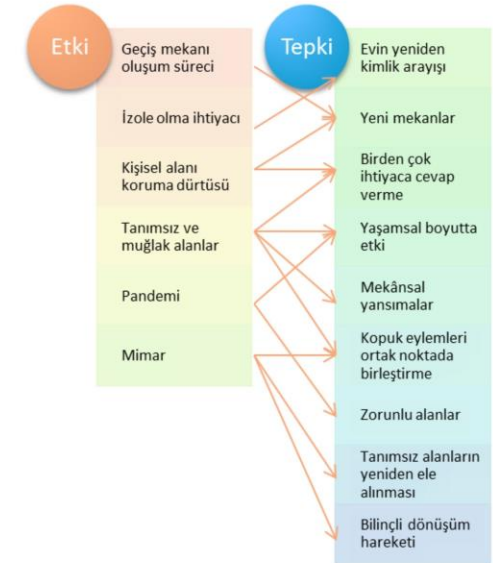
Analiz Kriterleri

- Mahremiyet
- Kişisel Alan
- Sınır Arayışı
- Geçiş Mekanı

Pandemiyle İlişkili Değişim ve Etki Düzeyi

- ◆ Pandemi Öncesi
- ◆ Pandemi Süreci
- ◆ Pandemi Sonrası
- ◆ Etkisiz (Nötr)

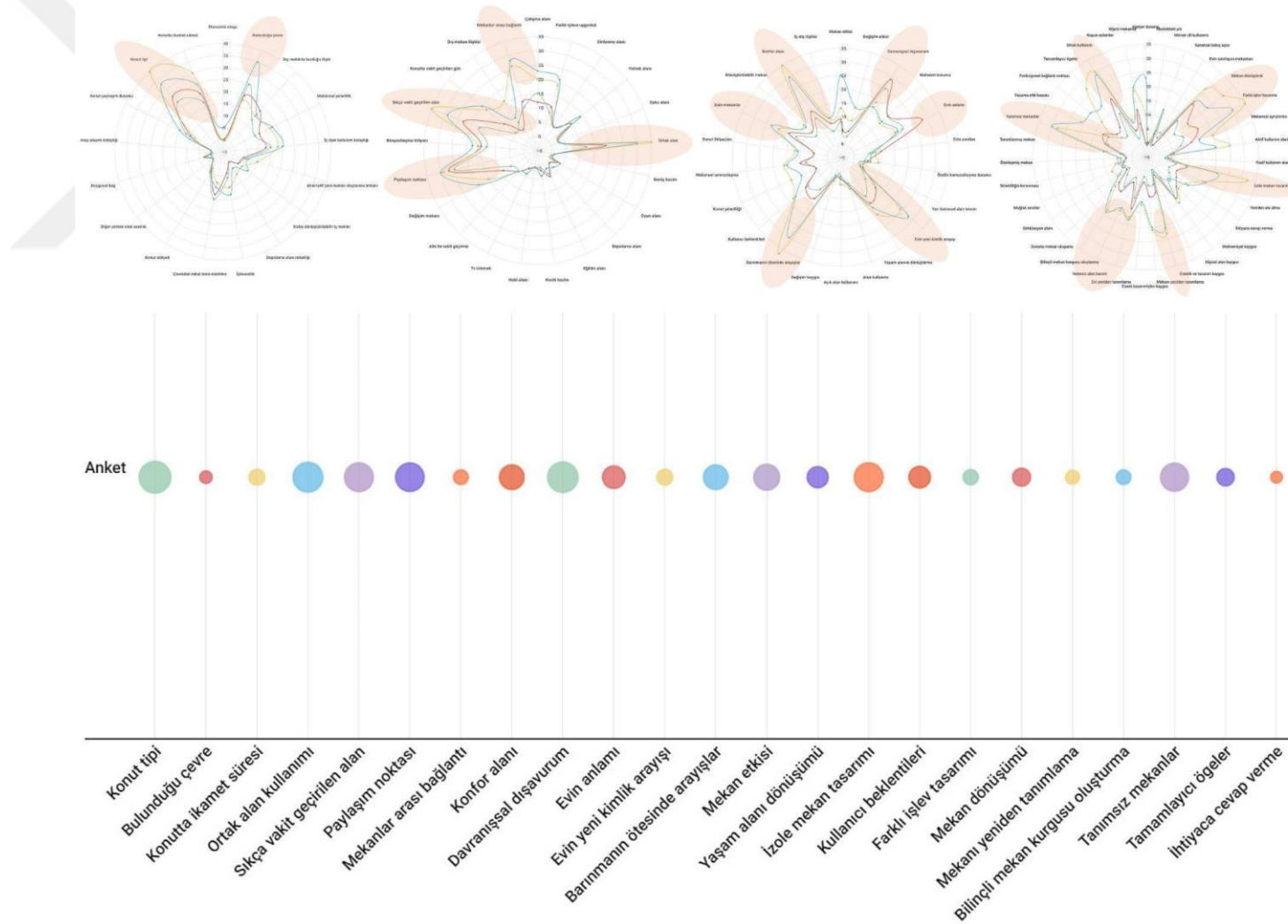
Diyafram Verileri Üzerinden Etki - Tepki Çözümlemesi

Şekil 4.7: Mimari Bakış Açısının Etkilerini Okuma (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Tüm anket verilerinin ışığında geçiş mekânı ve pandemi ilişkisi yoğun olarak belli konular üzerinde düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Şekil 4.8’de anket soru gruplarının ilişkisel durumları incelenmiş ve mimarın geçiş mekânı tanımı ile yorumlanmıştır. Anket verilerinden gelen sonuçlar çerçevesinde protokol analizine seçilen kişilerin geçiş mekânı tanımını en iyi ifade biçimi ve kavramsal noktalarla ilişkisi göz önünde bulundurulmuştur. Protokol kapsamında anket yoğunluğu grafiğinin ne şiddetle ele alındığı görülecektir.

Şekil 4.8: Anket Verilerinden Elde Edilen İlişkisel Geçiş Mekânı Durumları (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.3.2. Aşama 2: Protokol Analizi Sonuçları

Protokol aşamalarında içerik odaklı yaklaşım, problem çözücünün bilişine odaklanır; yani ne gördüğü, düşündüğü ve hangi bilgiyi kullandığı ile ilgili olarak bir sonuç çıkarım ortaya koyar (Suwa ve ark., 1998). İki tür bilişsel içerik vardır: Görsel içerikler (eserlerde çizildiği şekliyle tasvir edilen öğeler ve bunların mekânsal ilişkileri ve göz hareketi, hareketli kalemler vb. hareketler) ve görsel olmayan içerikler (düşünce ve bilgi dâhil). İçerik odaklı segmentlerin iyi tanımlanmış bir sınıflandırması şunları içerir (Tang, Gero, 2000; Suwa ve ark., 1998; Önal, 2015):

- Fiziksel - tasvir, seyir, hareket;
- Algısal - tasvir edilen unsurları ve ilişkilerini algılama;
- İşlevsel - tasvirlerle / algıya anlam atama;
- Kavramsal - hedef belirleme ve karar verme (Tablo 4.1 ve Tablo 4.2).

Tablo 4.1: Protokol Analizi Kategori Şeması (Suwa ve ark., 1998; Önal, 2015)'den Uyarlanmıştır.

Protokol Analizi Kategori Şemaları			
Kategori	Eylem Biçimleri	Açıklamalar	Örnekler
Fiziksel	D eylemi	Betimleme yapma	Çizgi, daire, ok, yazı yazma
	L eylemi	Örnek tasvirleri inceleme	Örnek görsellerin incelenmesi
	M eylemi	Diğer fiziksel faaliyetler	Kalem hareketi, el kol hareketi
	N eylemi	Maket tasarımı	Malzemelerin birleştirilmesi
Algısal	P eylemi	Elemanların görsel özellikleri ile uğraşmak	Biçim, ölçü, doku
		Elemanları organize etmek ve karşılaştırmak	Gruplama, benzerlik, kontrast
Fonksiyonel	F eylemi	Fonksiyonlar arası etkileşim sağlama	Fonksiyon ilişkisi, sirkülasyon
		Kişinin psikolojik reaksiyonlarının incelenmesi	Motivasyon
Kavramsal	E eylemi	Estetik ve tercihli değerlendirme	İyi-kötü, güzel-çirkin, olumlu-olumsuz
	G eylemi	Kurgu amacı	-
	R eylemi	Düzeltilme bilgisi	-

Tablo 4.1'de, Suwa ve ark. (1998)'nin kategori, eylem biçimleri, açıklamalar ve örnekler üzerinden oluşturduğu kurgu, protokol kapsamında ele alınan içerik doğrultusunda araştırma kapsamında uyarlanmıştır. Eylem şemaları protokol çerçevesinde revize edilerek düzenlenmiş ve tabloya yerleştirilmiştir. Bu bağlamda kategori şemaları üzerinden ortaya çıkarılan kod şeması Tablo 4.2'de protokol analizi kategori kod şemaları listelenmiş ve araştırma kapsamında oluşturulmuştur.

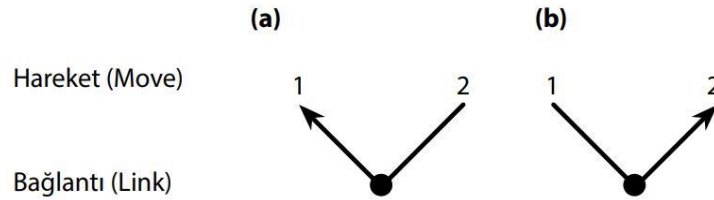
Tablo 4.2: Protokol Analizi Kod Şeması (Suwa ve ark., 1998; Önal, 2015)’den Uyarlanmıştır.

Protokol Analizi Kategori Kod Şemaları			
Kategoriler	Alt Kategoriler	Tasarım Kodları	Açıklamalar
Fiziksel	Çizim	DC	Yeni betimlemeler yapma (çizgi çizme, duvar, obje, mekan elemanları vs.)
		DSY	Bir ilişkiyi temsil edecek sembol betimlemek
		DWO	Fikirleri anlatan cümle ve kelime yazmak
	Değişiklik yapmak	DRF	Betimlemenin şeklini, ölçüsünü veya dokusunu revize etmek
		DD	Betimlemeyi silme
	Kopyalamak	DTS	Aynı kağıtta yapılan betimlemenin kopyalanması
		DTD	Yeni kağıtta yapılan betimlemenin kopyalanması
	Tasarlamak	NC	Malzemelerle soyut düşünme
		NS	Mekan tanımını 3 boyutlu hale getirme
Algısal	Özellikler	PFN	Yeni betimlemeler yapmak
		PFP	Var olan biçime yeni özellik ekleme
	İlişkiler	PRN	İki yeni betimleme arasında ilişki kurma
		PRNP	Yeni bir betimleme ile eskisi arasında ilişki kurma
		PRP	Mekânsal veya organizasyonel ilişkiler tasarlama
	Dolaylı ifadeler	PRF	Bir betimlemenin özelliklerini arama
		PRR	Mekânsal ve organizasyonel ilişkileri hatırlama
		PIPSR	Daha önce tanımlanmış bir ilişkiye yeni anlamlar yükleme
Fonksiyonel	Uygulama	FN	Yeni bir fonksiyonla yeni bir biçim betimleme, ilişki kurgulama
		FI	Daha önce düşünülmüş bir fonksiyonla yeni betimleme kurgulama
		FRE	Yeniden yorumlama
	Fikirler ve fonksiyonlar	FC	Fonksiyonun devamlılığını düşünme
		FNP	Betimlemeden bağımsız olarak fonksiyonu düşünme
		FR	Bir fonksiyon hatırlama
Kavramsal	-	E	Estetik ve tercihli değerlendirmeler
	-	G	Amaçların kurgulanması
		K	Düzeltilme bilgisi

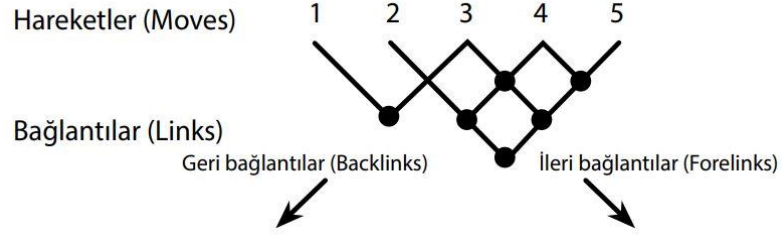
İçerik odaklı segmentasyon yaklaşımının, tasarımcı ve eserler arasındaki bilişsel etkileşimlerin incelenmesinde faydalı olduğu bulunmuştur. İçerik odaklı bir segmentasyon sınıflandırma şeması kullanan Suwa ve ark. (1998), eskizlerin sonraki denetimler için yararlı bir harici bellek, işlevsel eylemler için görsel ipuçları ve ortaya çıkan sorun durumunda anında oluşturulacak işlevsel düşünceler için fiziksel bir ortam olarak görülebileceğini bulmuştur. Protokol analizi yönteminin temel metodolojisi aşağıdaki görev dizisinden oluşur (Kondakcı, Tong, 2021);

- kodlama geliştirme,
- segmentasyon ve sınıflandırma,
- kodlanmış protokolün analizi,
- linkografin oluşturulması,
- linkografin analizi.

Linkograf, Goldschmidt tarafından geliştirilmiş, tasarım hareketleri ve bağlantılarına odaklanan sürecin analizine bağlı bir araştırma sistemidir. Burada sözü geçen hareket ve bağlantılar tasarım ilişkisini ifade etmekte kullanılır; hareketler, tasarım protokolünün ardışık sözel ifadelerinin ayrıştırılması ile elde edilen tasarım incelemesinin durumunu belirten ilişkisel küçük adımlar olarak ifade edilirken; bu tasarım hareketlerin birbirleri ile olan ilişkileri ise bağlantıları (*links*) oluşturur (Şekil 4.9 ve Şekil 4.10). Bağlantılar bir çeşit ağ görevi görür. Böylece belirlenmiş bir süre içerisinde tasarım problemini çözmeye çalışan tasarımcının tasarım uzamları tasvir edilebilir (Goldschmidt, 1990, 2014, 2016; Özbaki ve ark., 2016; Kondakcı, Tong, 2021).

Şekil 4.9: Linkograf analizi bağlantı ve düğümleri (Goldschmidt, 1990, 2014, 2016; Özbaki ve ark., 2016; Kondakcı, Tong, 2021)

Şekil 4.10: Linkograf analizi bağlantı ve düğümleri (Goldschmidt, 1990, 2014, 2016; Özbaki ve ark., 2016; Kondakçı, Tong, 2021)

Tez araştırması kapsamında gerçekleştirilen anket çalışması sonucu ortaya çıkan veriler doğrultusunda protokol çalışması gerçekleştirilmiştir. Protokol kapsamında katılımcıların geçiş mekânı konusuna yaklaşımı, problemi çözme yöntemi ve genel görüşlerinin neler olduğu ele alınacaktır. Çalışma yöntemi doğrultusunda mimarlardan kendi alanları ile ilgili olması göz önünde bulundurularak sözlü anlatım, yazılı ifade, eskiz ve 3 boyutlu maket tasarımı ile geçiş mekânını tanımlamaları istenmiştir. Protokol kapsamında çalışma boyunca katılımcı görüşleri kendilerine özel olarak ele alınacak ve çözümlenen veriler sunulacaktır. Tez çalışması doğrultusunda 2 protokol çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın geliştirilmesi ve farklı boyutlarda ele alınması doğrultusunda örneklem sayısının artırılması mümkündür. Gönüllü katılımcıların etik çerçevesinde gizlilik haklarını korumak adına kişisel bilgileri paylaşılmayacak ve katılımcılar; Katılımcı-1 (K1) ve Katılımcı-2 (K2) şeklinde çalışmada yer alacaktır.

Protokol Analizi Görüşmesi Süreç Akışı

Şekil 4.11: Protokol Analizi Görüşme Süreç Akış Diyagramı (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.3.2.1. Katılımcı-1 (K1) Protokol Çalışması Verileri

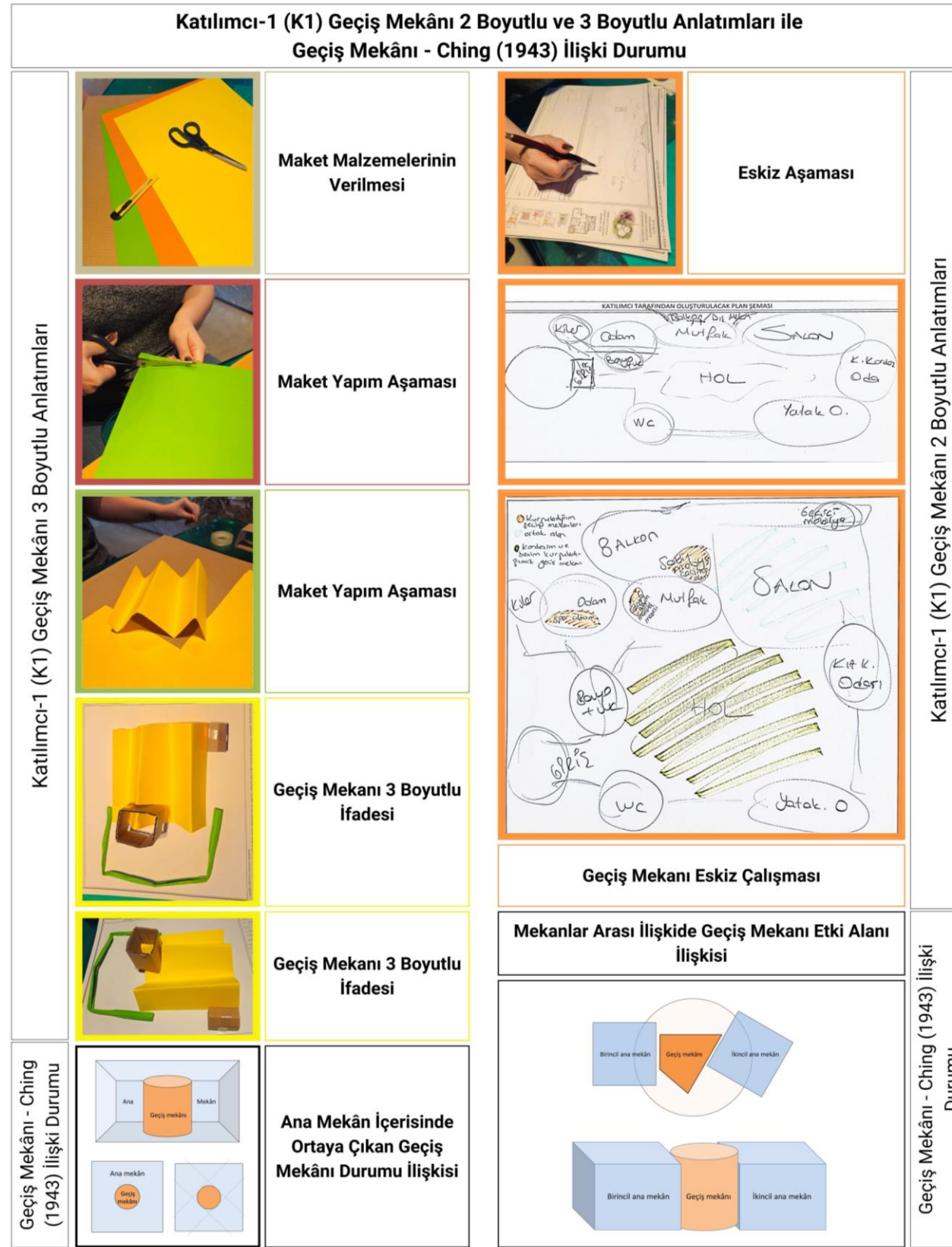
Katılımcı-1 ile yapılan protokol görüşmesi kapsamında katılımcıya öncelikle problemin tanımı yapılmıştır. Protokol aşamalarına geçmeden önce fikir edinmeyi kolaylaştırmak adına protokol görüşme formu (Ek-2) verilmiştir. Böylece sorularla protokol aşamalarına öncü olacak adım gerçekleştirilmiş ve ön bellek hazırlanmıştır. Formu takiben üretim odaklı görüşme ve tartışma evresine geçilmiştir.

Protokol Aşaması 1.Kısım olan Katılımcı-1'in plan şeması oluşturması ve geçiş mekânı kavramları hakkında düşünülmesi istenmiştir. Bu aşamada bir sonraki evreye hazırlık olacak ve katılımcıyı yönlendirmeye yardımcı olabilecek geçiş mekânı örnekleri gösterilmiştir. Katılımcı-1 geçiş mekânını kurguladığı evin plan şemasını oluşturmuştur.

Protokol Aşaması 2.Kısımda katılımcıdan ev mekânı içerisinde kurguladığı geçiş mekânlarını eskiz çalışmasında ifade etmesi istenmiştir. Düşünce ve hikâye tasarımı evresinde Katılımcı-1 sesli düşünme ve yazılı ifadeyi aynı anda kullanmış ve eskizi tamamlamıştır.

Protokol Aşaması 3.Kısım, 3 boyutlu kavram tasarımını gerektirmektedir. Katılımcı-1'e verilen maket malzemelerinden ev mekânında ortaya çıkardığı geçiş mekânlarını 3 boyutlu ifade dilinde ortaya koyması istenmiştir. Katılımcı-1 ile yapılan protokol görüşmesi kayıt altına alınmış ve görselleştirilerek verilere dökülmüştür. Şekil 4.12'da görüldüğü üzere tüm detaylar eklenmiş ve Linkograf analizi renk kodları şablonu üzerinden protokol aşamaları renklendirilmiştir. Katılımcı-1'in eskiz ve maket çalışmasında ifade ettiği geçiş mekânı yaklaşımları Ching (1943) üzerinden ilişkilendirilerek diyagramlaştırılmıştır.

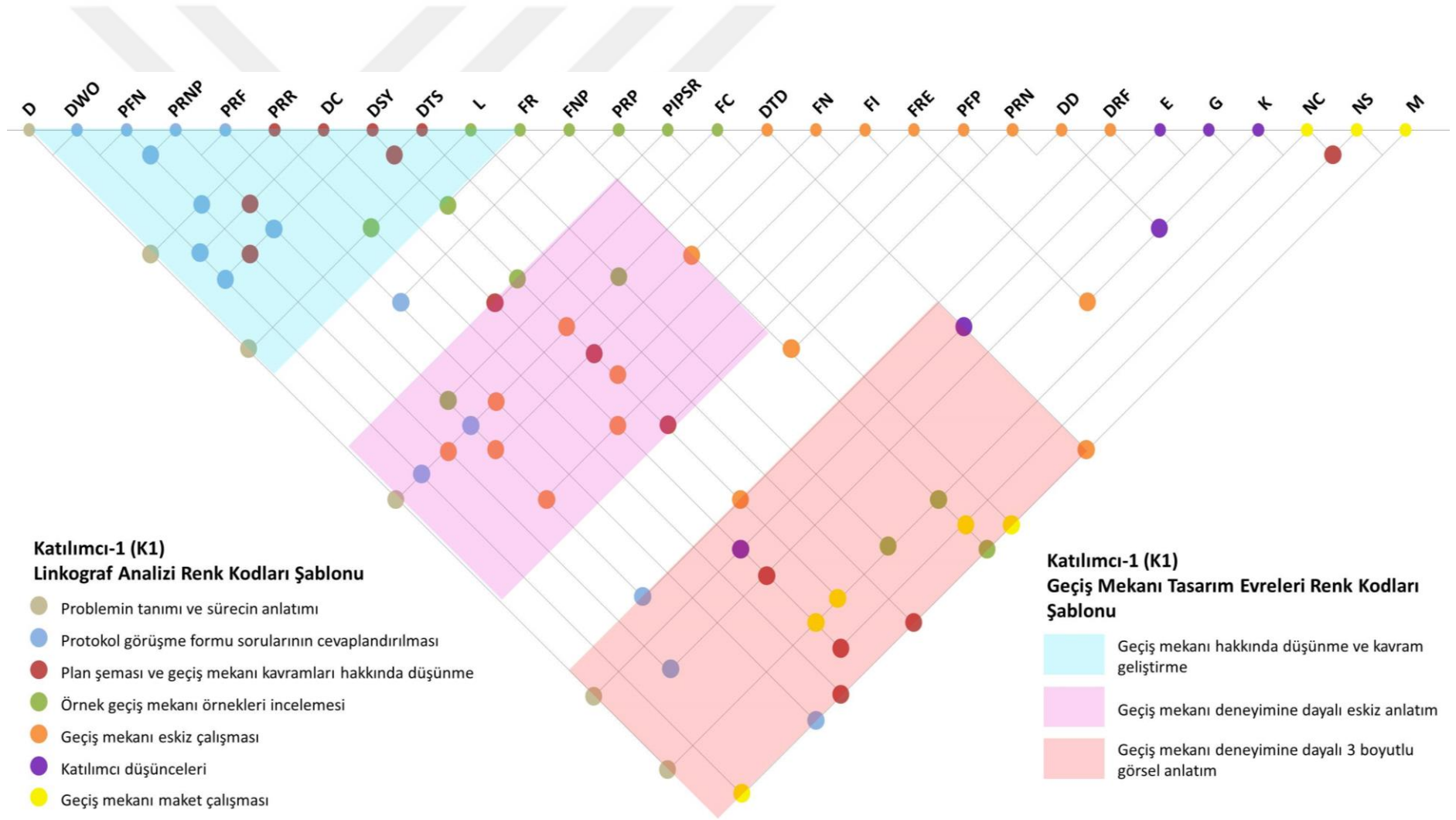
Linkograf Analizi Renk Kodları Şablonu

- Problemin tanımı ve sürecin anlatımı
- Protokol görüşme formu sorularının cevaplandırılması
- Protokol şeması ve geçiş mekânı kavramları hakkında düşünme
- Örnek geçiş mekânı örnekleri incelemesi
- Geçiş mekânı eskiz çalışması
- Katılımcı düşünceleri
- Geçiş mekânı maket çalışması

Şekil 4.12: Katılımcı-1 (K1) Geçiş Mekânı 2 Boyutlu ve 3 Boyutlu Anlatımları İle Geçiş Mekânı – Ching (1943) İlişki Durumu (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Protokol aşamalarının tamamı hareket ve bağlantı dinamikleri üzerinden kodlanarak Linkograf analizi yöntemi ile okunmuştur. Şekil 4.13’de görüldüğü gibi Katılımcı-1 (K1) protokol aşamaları Linkograf analizi verilmiştir. Katılımcı-1 protokol aşamaları süresince geri dönüşler gerçekleştirmiş ve her aşamada bilgilendirilmiştir. Protokol aşamasının ilk evresinde geçiş mekânı hakkında detaylı bilgi oluşturulmuştur. Katılımcı-1 geçiş mekânı deneyimine bağlı eskiz çalışmasında kavramlar hakkında düşünme ve örnek incelemesi üzerinde durmuştur. Geçiş mekânı deneyimine dayalı 3 boyutlu ifade aşamasında Katılımcı-1 düşüncelerini soyut anlatım yöntemi ile ifade etmiş örnek fikirlere ve problem tanımına zaman ayırmıştır.

Şekil 4.13: Katılımcı-1 (K1) Linkograf Analizi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

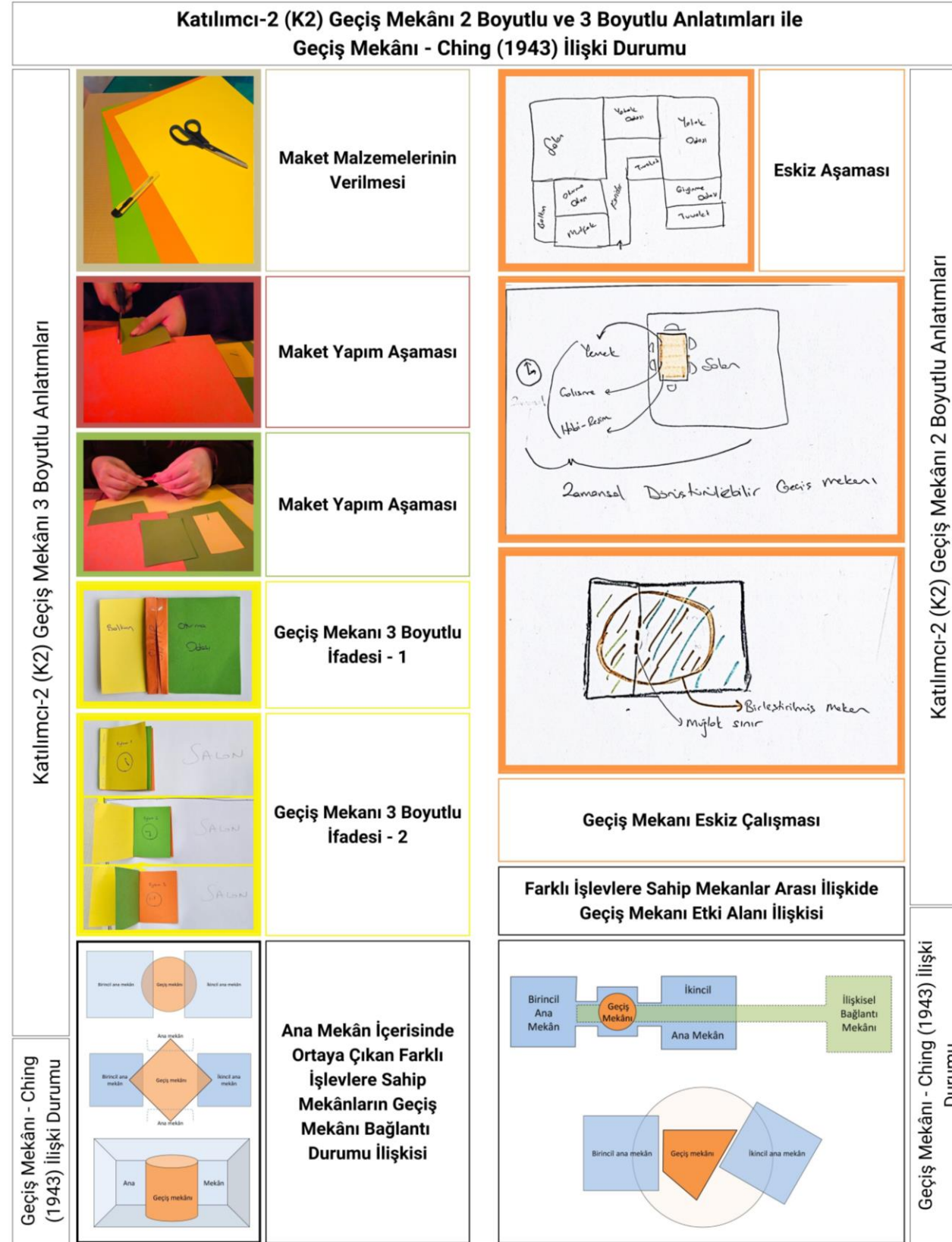
4.3.2.2. Katılımcı-2 (K2) Protokol Çalışması Verileri

Katılımcı-2 ile yapılan protokol görüşmesi kapsamında katılımcıya öncelikle problemin tanımı yapılmıştır. Protokol aşamalarına geçmeden önce fikir edinmeyi kolaylaştırmak adına protokol görüşme formu (Ek-2) verilmiş ve Anket Soru Formu (Ek-1) hatırlatma amaçlı incelenmiştir. Böylece sorularla protokol aşamalarına öncü olacak adım gerçekleştirilmiş ve ön bellek hazırlanmıştır. Formu takiben üretim odaklı görüşme ve tartışma evresine geçilmiştir.

Protokol Aşaması 1.Kısım olan Katılımcı-2'in plan şeması oluşturması ve geçiş mekânı kavramları hakkında düşünülmesi istenmiştir. Bu aşamada bir sonraki evreye hazırlık olacak ve katılımcıyı yönlendirmeye yardımcı olabilecek geçiş mekânı örnekleri gösterilmiştir. Katılımcı-2 geçiş mekânını kurguladığı evin plan şemasını oluşturması istenmiştir.

Protokol Aşaması 2.Kısımda katılımcıdan ev mekânı içerisinde kurguladığı geçiş mekânlarını eskiz çalışmasında ifade etmesi istenmiştir. Düşünce ve hikâye tasarımı evresinde Katılımcı-2 sesli düşünme ve yazılı ifadeyi aynı anda kullanmış ve eskizi tamamlamıştır.

Protokol Aşaması 3.Kısım, 3 boyutlu kavram tasarımını gerektirmektedir. Katılımcı-2'ye verilen maket malzemelerinden ev mekânında ortaya çıkardığı geçiş mekânlarını 3 boyutlu ifade dilinde ortaya koyması istenmiştir. Katılımcı-2 ile yapılan protokol görüşmesi kayıt altına alınmış ve görselleştirilerek verilere dökülmüştür. Şekil 4.14'de görüldüğü üzere tüm detaylar eklenmiş ve Linkograf analizi renk kodları şablonu üzerinden protokol aşamaları renklendirilmiştir. Katılımcı-2'in eskiz ve maket çalışmasında ifade ettiği geçiş mekânı yaklaşımları Ching (1943) üzerinden ilişkilendirilerek diyagramlaştırılmıştır.

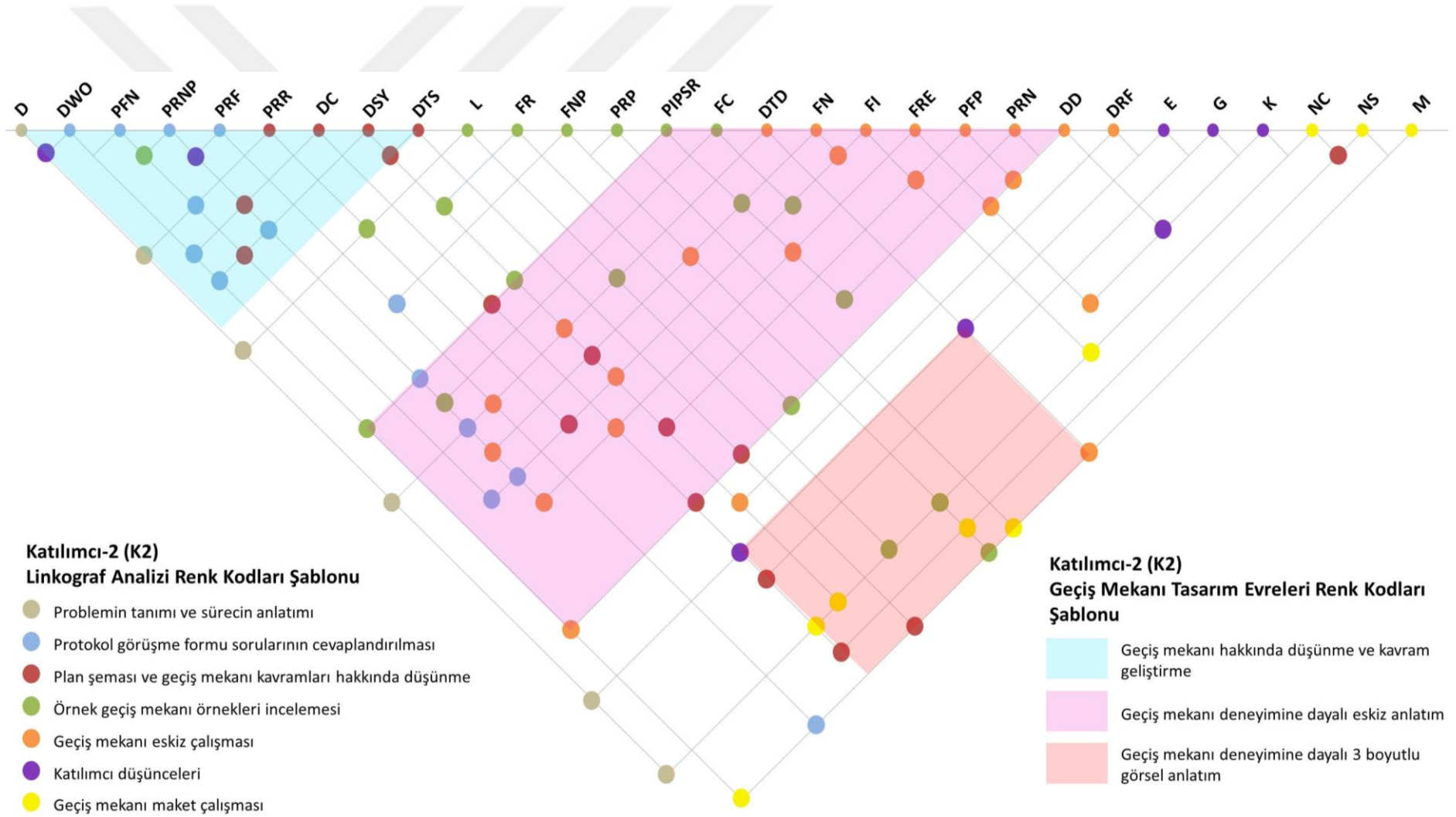
Linkograf Analizi Renk Kodları Şablonu

- Problemin tanımı ve sürecin anlatımı
- Protokol görüşme formu sorularının cevaplandırılması
- Protokol şeması ve geçiş mekânı kavramları hakkında düşünme
- Örnek geçiş mekânı örnekleri incelemesi
- Geçiş mekânı eskiz çalışması
- Katılımcı düşünceleri
- Geçiş mekânı maket çalışması

Şekil 4.14: Katılımcı-2 (K2) Geçiş Mekânı 2 Boyutlu ve 3 Boyutlu Anlatımları İle Geçiş Mekânı – Ching (1943) İlişki Durumu (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Protokol aşamalarının tamamı hareket ve bağlantı dinamikleri üzerinden kodlanarak Linkograf analizi yöntemi ile okunmuştur. Şekil 4.15'te görüldüğü gibi Katılımcı-2 (K2) protokol aşamaları Linkograf analizi verilmiştir. Katılımcı-2 protokol aşamaları süresince her aşamada bilgilendirilmiştir. Protokol aşamasının ilk evresinde geçiş mekânı hakkında detaylı bilgi oluşturulmuştur. Katılımcı-2 geçiş mekânı deneyimine bağlı eskiz çalışmasında kavramlar hakkında düşünme ve örnek incelemesi üzerinde durmuştur. Bu süreçte daha uzun süre düşünmüş ve farklı kavram ekleri ile yani geçiş mekânı tanımını ortaya koymaya çalışmıştır. Geçiş mekânı deneyimine dayalı 3 boyutlu ifade aşamasında Katılımcı-2 düşüncelerini soyut anlatım yöntemi ile ifade etmiş örnek fikirlere ve problem tanımına zaman ayırmıştır.

Anket sonuç verilerinin geçiş mekânı ilişki kavram şiddetlerinin protokol üzerinden okunduğu Şekil 4.16'te linkograf verileri ile geçiş mekânı ilişki grafiği verilmektedir.

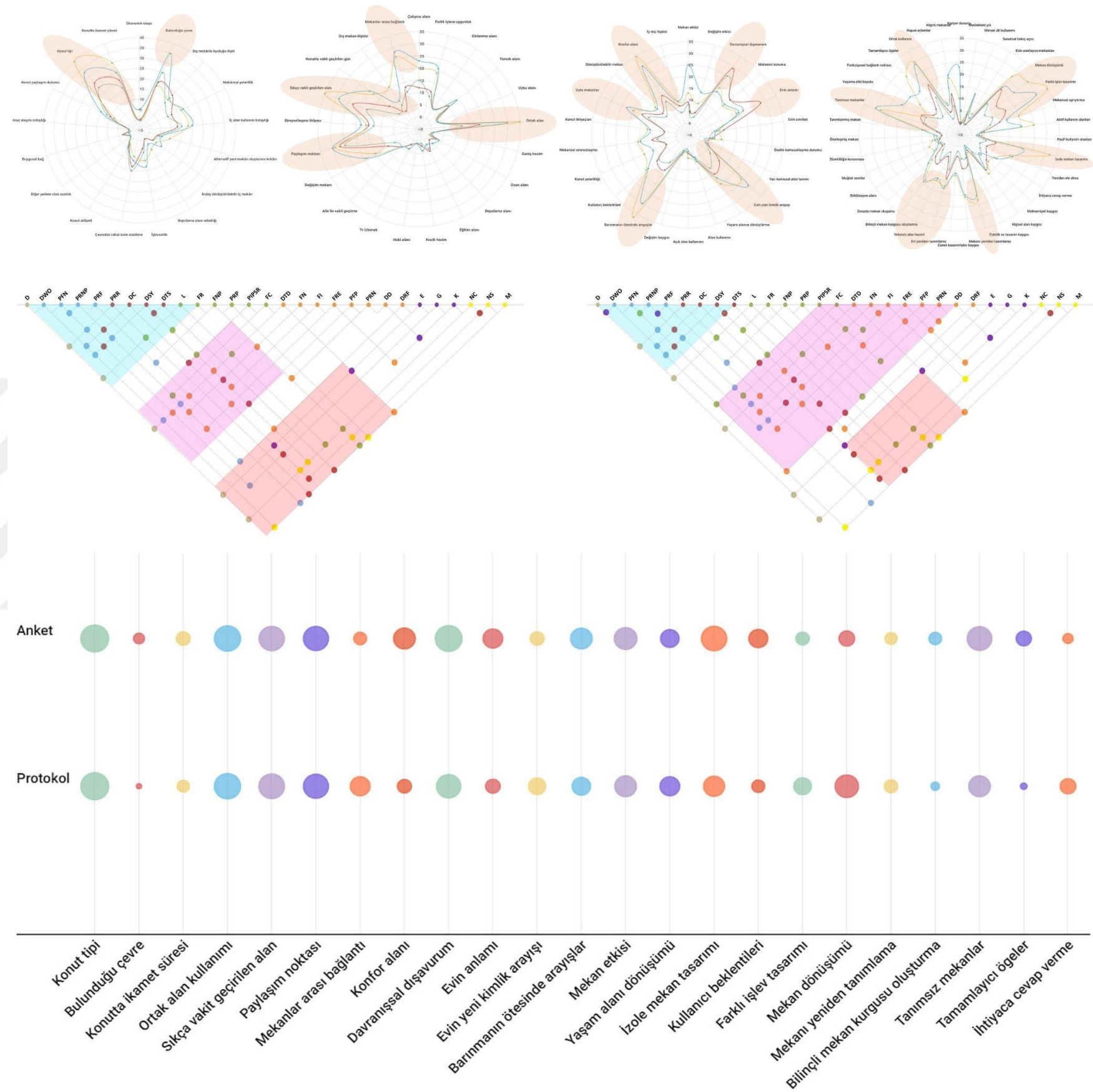

Şekil 4.15: Katılımcı-2 (K2) Linkograf Analizi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.4. Anket ve Protokol ile Elde Edilen Veriler ve Değerlendirme: Yeni Geçiş Mekânlarını Tanımlamak

Anket ve protokol verilerinden elde edilen ilişkisel geçiş mekânı kavram şiddetleri ilişki grafiği Şekil 4.17’te verilmektedir. Görüldüğü üzere; anket verilerinden elde edilen sonuç diyagramı geçiş mekânı ilişki şiddeti protokol verilerinden gelen geçiş mekânı ilişki şiddeti ile önemli ölçüde yakınlık göstermektedir. Konut tipi ve ortak kullanım etkisinde şekillenen ve zorunlu ihtiyaç olarak ortaya çıkan tanımsız mekânlar davranışsal dışavurumun simgesi olarak geçiş mekânlarını şekillendirmektedir.

Bu bölümde protokol veri analizleri sonucu ortaya çıkan farklı kavramsal yaklaşımlarla ele alınan geçiş mekânlarının açıklaması yapılacaktır. Geçiş mekânı yaklaşımlarının literatürde konu edilen sınırlama elemanlarının ötesindeki anlam arayışlarına tanımlamalar getirilmesi sağlanacaktır. Protokol görüşmeleri sonucu ortaya çıkan geçiş mekânı tanımları olarak ‘zihinsel sınırları olan’, ‘zamansal dönüşümlü’, ‘birleştirilmiş’, ‘katmanlaşmış’, ‘zorunlu üretim’ ve ‘öznelleştirilmiş belirsizlik olgusunda’ geçiş mekânı tanımları ele alınacaktır.

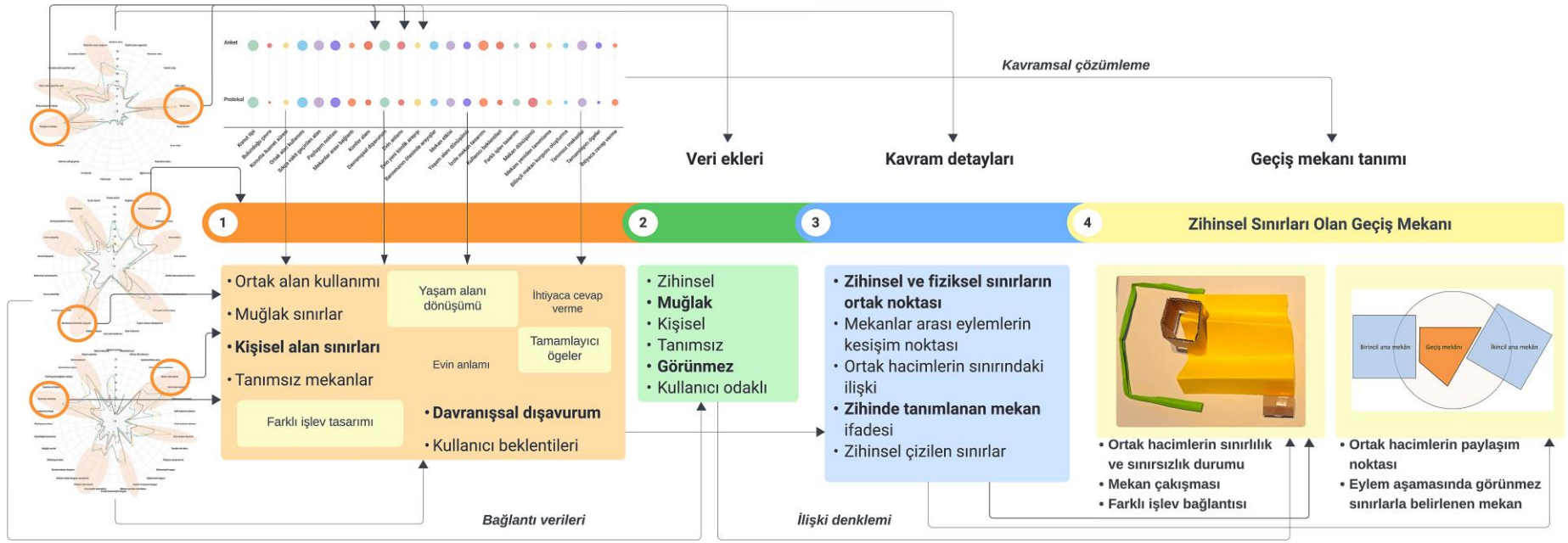

Şekil 4.17: Anket ve Protokol Verilerinden Elde Edilen İlişkisel Geçiş Mekânı Durumları (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.4.1. ‘Zihinsel Sınırları’ Olan Geçiş Mekânı

Mekân tanımı sınırlandırılmış hacim olarak ifade edilmektedir. Geçiş mekânı ise çok fonksiyonlu mekân olarak ele alınabilir. Fiziksel bir yaklaşım olarak geçiş mekânı sınırlama elemanı olurken, zihinsel bağlamda düşünüldüğünde kendi sınırlarının belirlendiği görüş dışı mekân olarak tanımlanabilir. Yeni bir arayüz ve sınır arayışı beraberinde hem kısıtlama hem de mekân yaratma zorunluluğu getirmiştir. Kurgulanan bu tanımsız alanlar zihinsel sınırlarla belirlenmiş değişim mekânlarıdır.

Kavramı daha açıklayıcı bir biçimde ele almak gerekirse Şekil 4.18’de görüldüğü gibi sınırlar mekân tanımlarının iç içe geçmesi ile muğlak bir hal almaktadır. Ortak hacimlerin paylaşımı sonucu kişisel alanda ortaya çıkan ayrışma ortamları bireyleri ev içerisinde mekânsal bölünmelere itmektedir. Kişisel alanın sınırlarının muğlak olduğu çevresel durumlar gözetildiğinde; kişi kendi zihninde belirli bir sınır çizer ve bunun aşımı alana müdahale olarak nitelendirilir. Mekân bağlamında görünmeyen ancak varlığı belirli bir şekilde birey tarafından zihinde tanımlanmış alanın ifadesi mekânda somut bir eylemle karşımıza çıkmaktadır. Bu eylemlerin somut ifadesinin arka planında zihinsel sürecin tasarım aşaması mevcuttur. Kişi, eylem aşamasında görünmez sınırlarla belirlediği mekânı kullanırken dış katman olarak zihninde nitelendirdiği dış mekân kurgusunda bağımsız bir biçimde var olduğu alanı tanımlı bir sınıra çevirir. Bu sınır eylemin etrafında çevrili etki alanı olarak adlandırılabilir ve eylemin tamamlanması ile sınır ortadan doğal olarak zihinde kaldırılır.

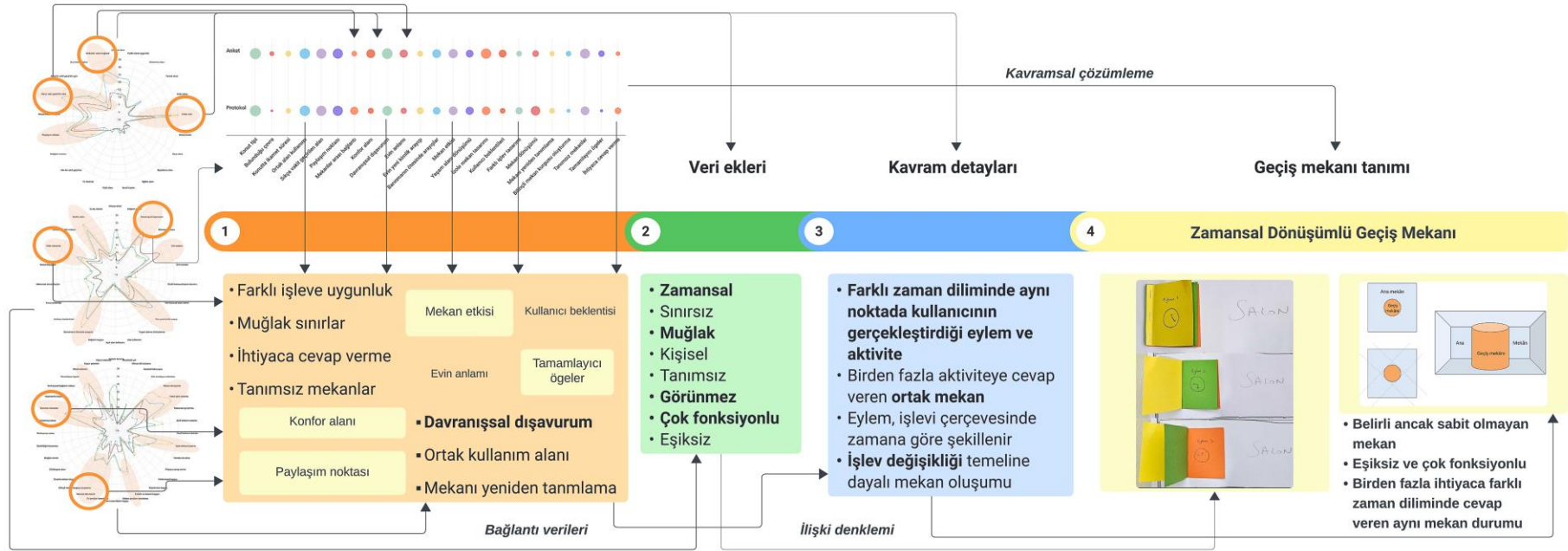

Şekil 4.18: Zihinsel Sınırları Olan Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.4.2. ‘Zamansal Dönüşümlü’ Geçiş Mekânı

Geçiş mekânı kişiden kişiye değişebilen karakteristik özelliğe sahip öznelleştirilmiş bir mekândır. Birden fazla aktiviteye uygun olacak şekilde değiştirilebilir olması, içinde muğlak sınırları barındıran, gözle görülmeyen, kesin sınırlarla ayrılmamış ancak orada olduğu ve varlığı bilinen bir durumu ortaya çıkarır. Yeni bir sınır arayışında farklı çözümleri beraberinde getirmiştir. Zamansal dönüşümlü, eşiksiz ve çok fonksiyonlu olan bu mekân günün belirli zaman diliminde sınırlı hacimler yaratır. Aynı alanın farklı işlev ve hacimlere olanak sağladığı bu mekân kurgusu ile gün, eyleme göre bölünür ve mekân tanımı sabit kalmaktan ziyade sürekli değişim ve dönüşüm içerisine girer. Eylemin tanımı ve sınırı bellidir ancak sabit değildir, dışarıdan müdahaleye açık olan geçiş mekânını dönüşümlü bir şekilde tekrarlar. Gün, mekâna göre tanımlanır ve eylem, işlevi çerçevesinde mekânı anlamlı kılar.

Kavramı daha açıklayıcı bir biçimde ele almak gerekirse; Şekil 4.19’da görüldüğü gibi sınırlar belirli ve katı bir şekilde varlığını korumakla birlikte eylemde değişim sürekli olarak mekân tanımlarını her zaman aralığında değiştirir. Böylece işlev değişikliği temeline dayalı bu geçiş mekânı olma durumu, varlığı ihtiyaç çerçevesinde ortaya çıkan belirli ancak sabit olmayan mekânlar olarak tanımlanabilir.

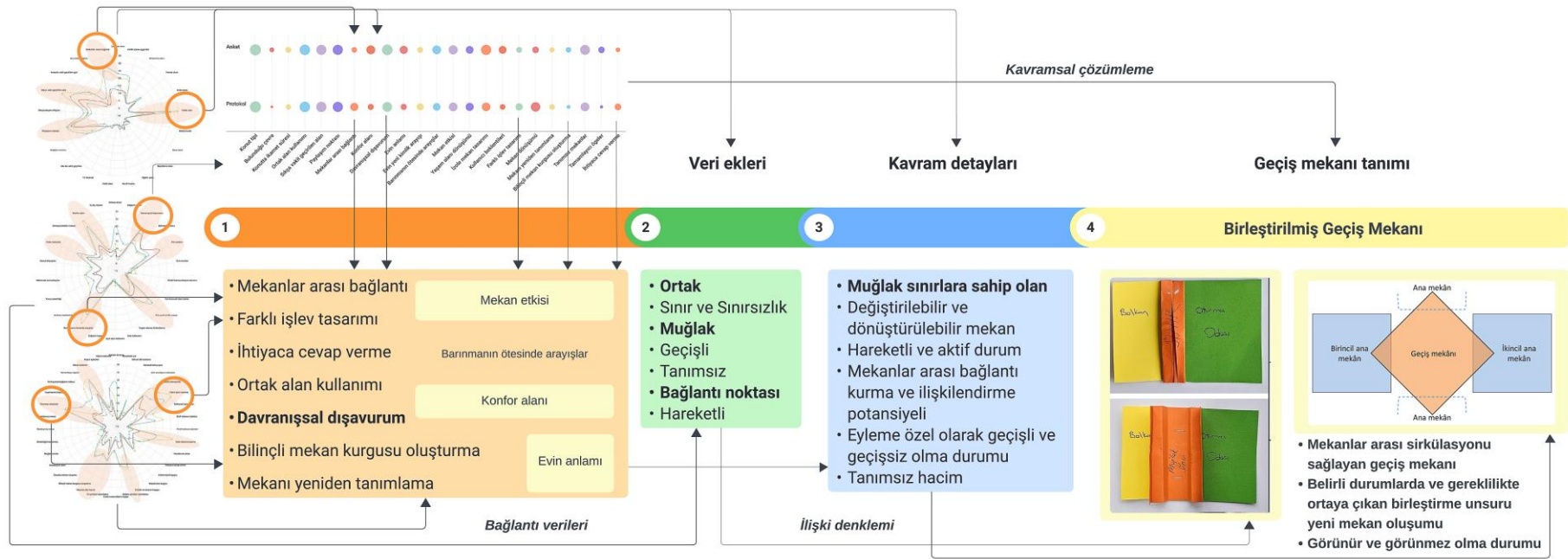

Şekil 4.19: Zamansal Dönüşümlü Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.4.3. ‘Birleştirilmiş’ Geçiş Mekânı

Mekânlar işlevlere verdikleri cevaplar üzerinden tanımlanırlar ve eylemin hareket noktası olarak belirlenen merkezde mekân kullanıcı ile ilişkisel bir etki tepki olayına girer. Bağlantının mekân sınırları içerisinde gerçekleşen eylemle ilişkili olduğu durumda hareket ve olayların dinamikleri mekânın sınırının belirleyici rolü şeklindedir. Geçiş mekânları aslında pandemi düşünülmeden ele alındığında işlevin gerçekleşmediği ve üzerinde durulmadan geçilen alan niteliğini korur, ancak pandemi bu durumu nitelikli mekân olarak karşımıza çıkarmaktadır. Geçiş mekânı, farklı mekânlar arası sirkülasyonu sağlayan belirsiz alanlar olarak belirirler. Birleştirilmiş mekân özelliği taşıyan bu ara mekân oluşumları sürekli bir dönüşüm içerisinde olmak durumunda kalır.

Kavrama, daha açıklayıcı bir görsel tanım yapmak gerekirse; Şekil 4.20’de görüldüğü gibi, geçiş mekânı ilişki dinamiğinin zayıf olduğu iki farklı ana mekân arasında mekânı üst noktadan bağlayan ve yeri geldiğinde ana mekânlar ile kendisi arasındaki tüm sınırı ortadan kaldırarak birleştirilmiş bir mekân tanımı yapmaktadır. Böylece mekân kavramı farklılaştırılmış eylem hareketlerinin birleşme noktası olarak geçiş mekânında toplanır, mekân açılır ve burada yeni bir kurgu ortaya çıkar.

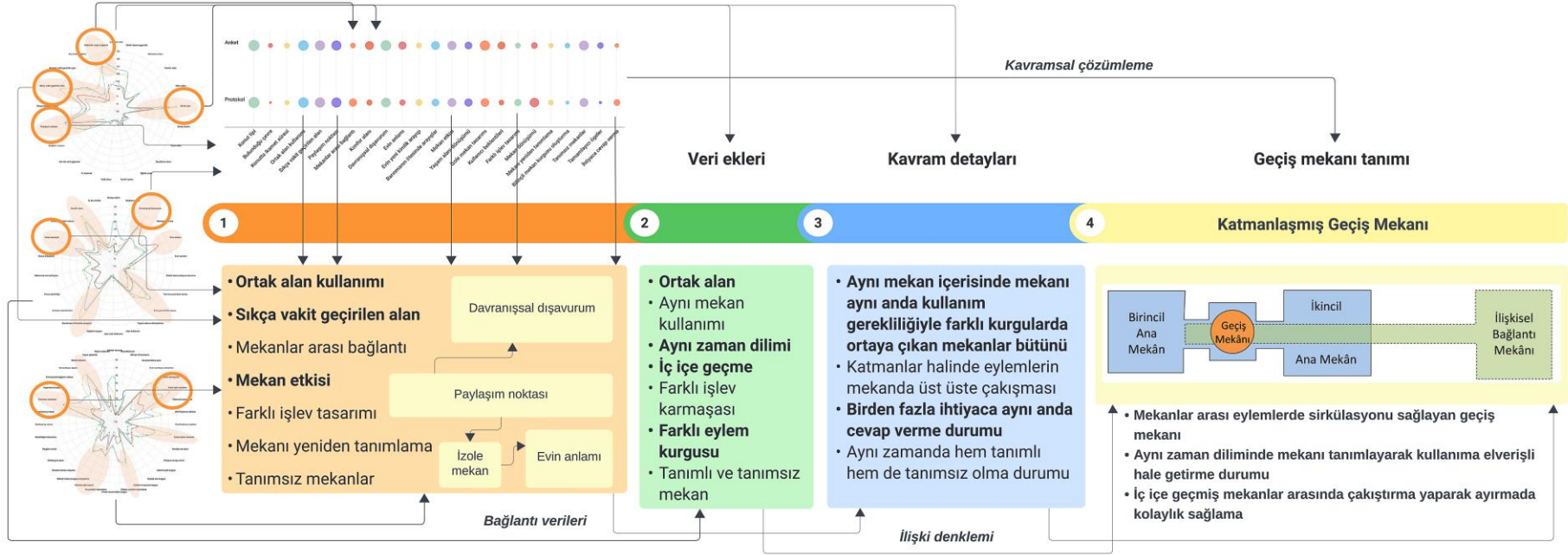

Şekil 4.20: Birleştirilmiş Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.4.4. ‘Katmanlaşmış’ Geçiş Mekânı

Mekânın anlamını içindeki kullanıcı tanımlar ancak mekân da, var olduğu alanların bütünündeki olayların şekillenmesine fırsat sunar. Mekânda kesin sınırlar her zaman söz konusu değildir. Özellikle aynı mekânı farklı kurgularda aynı zaman içerisinde kullanma gerekliliği mekânı hem tanımlı hem de tanımsız bir durumda bırakır. Pandeminin özellikle ev içinde ortak kullanım alanlarında ortaya çıkardığı aynı mekânı farklı işlevlerde aynı süre içinde kullanmak katmanlaşmış bir geçiş mekânı tanımını ortaya çıkarmaktadır.

Kavrama, daha açıklayıcı bir görsel tanım yapmak gerekirse; Şekil 4.21’de görüldüğü gibi, mekânlar arası bağlantı noktası olarak görev yapan geçiş mekânı eylemlerin aynı anda üst üste çakışması sonucu katmanlar halinde birden çok ihtiyaca aynı anda cevap vermek durumunda kalmaktadır. Pandemi sürecinde ortak alan mekân tanımları içerisinde ev mekânının hem eğitim, hem yaşam alanı, hem de iş mekânı olarak aynı sürede kullanma durumu ortaya katmanlaşmış mekân hareketini çıkarmaktadır. Katmanların birbiri ile ilişki ve geçişleri eylemlerin yoğunluk ve şiddetine bağlı olarak değişkenlik göstermekte ve bu durum kişisel alan mahremiyetindeki sınırı zorlamaktadır.

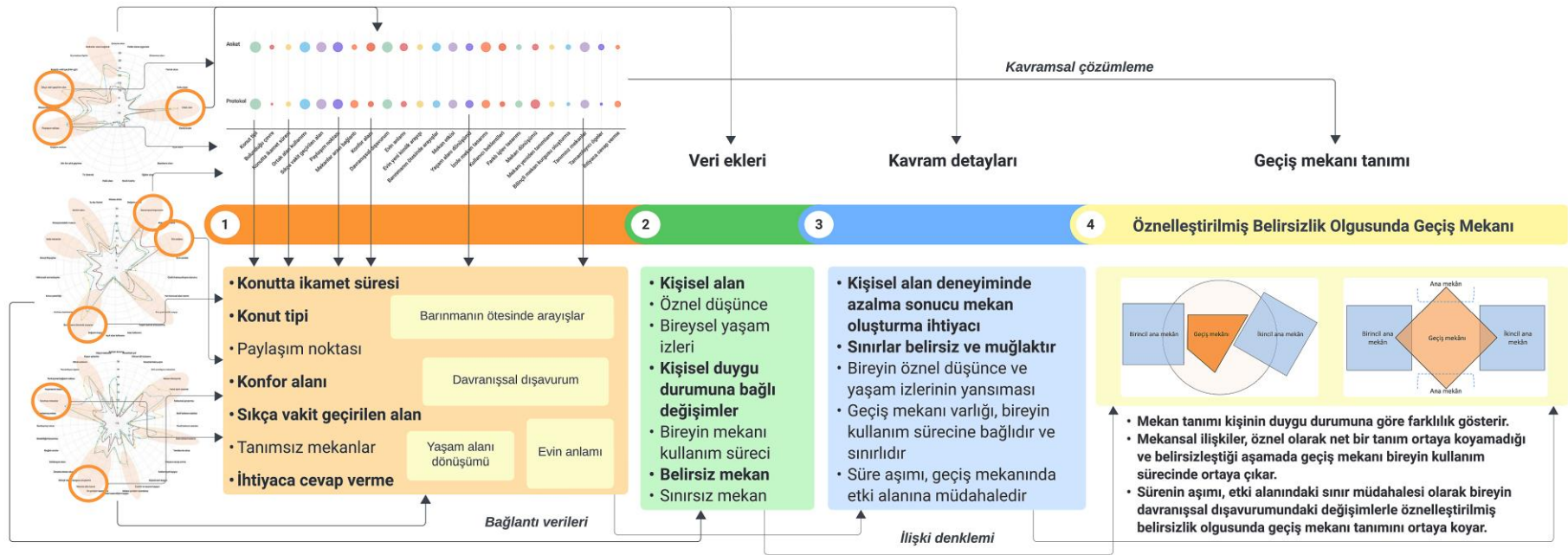

Şekil 4.21: Katmanlaşmış Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.4.5. ‘Öznelleştirilmiş Belirsizlik Olgusunda’ Geçiş Mekânı

Mekânlar, farklı alanlarda ve farklı yoğunlukta kullanıcı ile sürekli olarak değişim içindedir. Özellikle ev mekânı, bireyin öznel düşünce ve yaşam izlerinin yansımaları taşıyan mahremi ve kişisel alanı olarak geçer. Geçiş mekânı ev özelinde konutu kullanan kişi sayısındaki artış ile ters yönde bir ilişki grafiği gösteren kişisel alan deneyiminde, mekân oluşturma ihtiyacını ortaya koymaktadır. Mekân oluşumundaki belirsizlikler alanı tanımlayan kişinin bakış açısına göre farklılık göstermektedir.

Kavramı daha açıklayıcı bir şekilde ele almak gerekirse; Şekil 4.22’de görüldüğü gibi, geçiş mekânını ortaya çıkaran birey, öznel bir yaklaşımla kendi deneyim ve birikimlerini alana yansıtır ancak kişisel alan içerisinde ortaya çıkan bu geçiş mekânı deneyimi diğer kullanıcılar tarafından belirsiz ve sınırsız olarak algılanır. Sınırlar belirsiz ve muğlak bir hal almakla birlikte mekân tanımları her zaman kişinin duygu durumuna göre farklılık göstermektedir. İhtiyaca cevap veren öznelleştirilmiş bu alan tanımı belirsizlikler içerisinde muğlak sınırların çerçevesinde eylemin ortaya konulduğu ve etki alanının çoğu zaman kişinin belirlediği sınırı aşarak mekânın ötesine geçtiği bir durum tanımı halini almaktadır. Mekânsal ilişkilerin öznel olarak net bir tanım ortaya koyamadığı ve belirsizleştiği aşamada, geçiş mekânı varlığını bireyin kullanım sürecinde göstermektedir. Sürenin aşımı, etki alanındaki sınır müdahalesi ve bireyin davranışsal dışavurumundaki değişimlerle öznelleştirilmiş belirsizlik olgusunda geçiş mekânı tanımı şekil değiştirir.

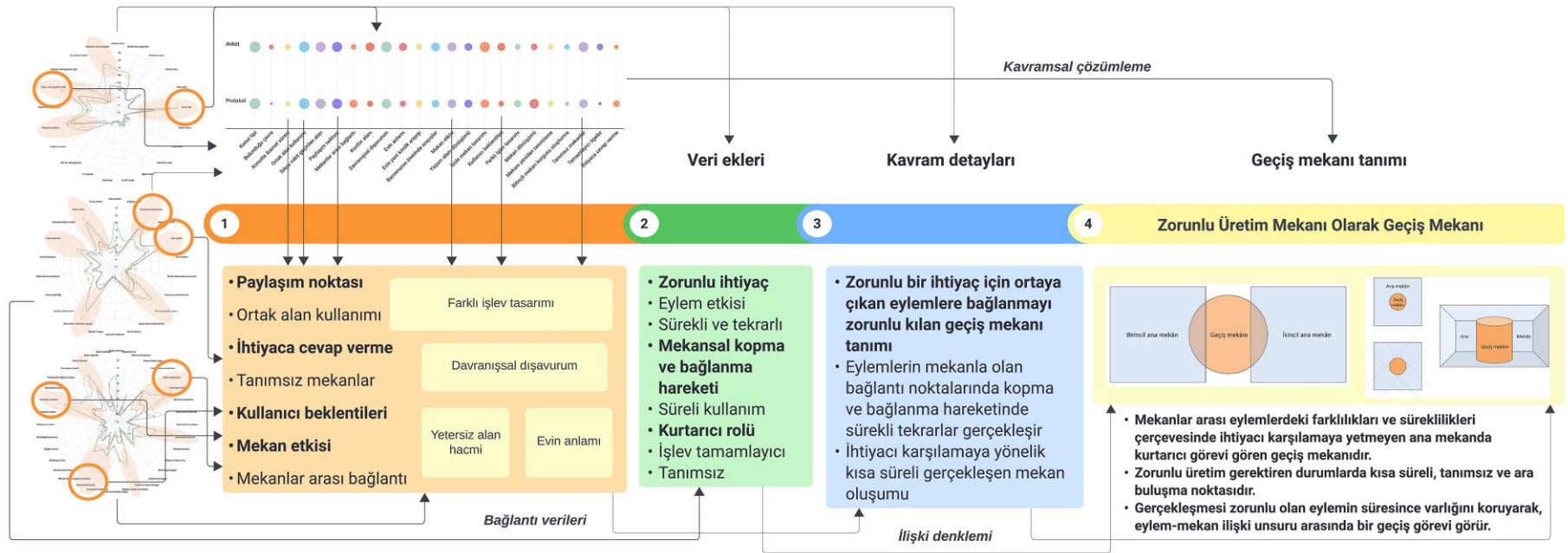

Şekil 4.22: Öznelleştirilmiş Belirsizlik Olgusunda Geçiş Mekanı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

4.4.6. ‘Zorunlu Üretim’ Mekânı Olarak Geçiş Mekânı

Mekânlar hacimlerinin elverdiği ölçüde eylemi gerçekleştirmeye olanak sağlar. Ev mekânı, birden çok işleve cevap vermek zorunda kalan sürekli kullanımı gerektiren mekânlardan birisidir. Evde sürekli olarak mekânlar birbiri ile ilişki kurar ve bağlantı noktaları ortaya çıkarır. Eylemlerin süresi, durumu ve alan büyüklüğü ölçüsünde bu bağlantı noktaları kopma ve bağlanma hareketini devamlı olarak gerçekleştirir. Evde zorunlu bir ihtiyaç için ortaya çıkan eylemler pandemi ile daha fazla artış göstermekte ve alanları bağlanmaya zorunlu kılmaktadır.

Kavrama, daha açıklayıcı bir görsel tanım yapmak gerekirse; Şekil 4.23’de görüldüğü gibi, ana mekânların zorunlu ilişki dinamiğinde ortaya çıkardığı geçiş mekânı, aslında mekânların eylemlerindeki farklılıkları ve süreklilikleri ilgilendirmeyen ancak ihtiyacı karşılamaya yetmeyen ana mekân tanımında bir kurtarıcı görevi görmektedir. Geçiş mekânı zorunlu üretim gerektiren noktada ana mekânların işlevinin eylemi karşılamada tanımsız ve yetersiz kaldığı ara buluşma noktasında yeni bir tanımla belirir. Bu tanımlama, gerçekleşmesi zorunlu olan eylemin süresince varlığını koruyarak eylem-mekân ilişki unsuru arasında bir geçiş görevi görür.

Şekil 4.23: Zorunlu Üretim Mekânı Olarak Geçiş Mekânı Çözümlemesi (Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

5. SONUÇ

Konutun varlığı ve barınma ihtiyacını karşılama zorunluluğu insanoğlunun sürekli olarak ilgi duyduğu, güncel bir konudur. Barınma ve mahremiyet kavramı ile birebir ilişki kuran ev kavramı yalnızca dış etkenlerden korunmak için değil; aynı zamanda bireyin iç dünyasının da sınırlarını ortaya koyar. Kültürel değerler ve tarihteki önemli olayların birincil adresi evin içidir. Ev, insan ile birebir ilişkili olduğu ve derinden bağ kurduğu her mekânsal durumda etkilendiği olaylara tepki vermektedir. Sınırları ile bir savunma alanı oluşturan ev, yalnızca fiziksel değil zihinsel ve psikolojik bariyerlerle de mahremiyet ve konfor alanını korur. Pandemi gibi kitlesel bir olayda çatlamaya başlayan bu savunma sınırı, kamusal alanı zorunlu bir şekilde eve taşıyarak bariyerleri ortadan kaldırmıştır. Bireysel paylaşım noktasının önemli ölçüde arttığı pandemi döneminde, bireyler alışmış oldukları kişisel alanları arayış içerisine girmiştir. Evin varoluşsal süreç içerisindeki kimliğini ve benliğini arayışta etkilendiği birçok eşik olmuştur. Pandemi de bu eşiklerden biridir ve etki düzeyi pandemi sonrasında da kendini göstermektedir. Eşik kavramının zamansal bir ayrım olmasından ziyade bir ara eleman olarak ele alındığı çalışmada, eşğin bir mekân olma durumu ve eşik kavramının literatür çalışmalarında çoğunlukla ele alındığı fiziksel bir yapı elemanı olmasının ötesine geçilerek farklı boyutları işlenmiştir. Geçip gidilen ve üzerinde durulmayan eylem ve durumların pandemi sürecinde süreklilik ve tekrar etmesi evin kullanıcılarını yeni arayışlara ve denemelere zorlamıştır.

Araştırma bilinçli kullanıcı profili olarak belirlenen mimarlar üzerinden ele alınmıştır. Mekânı tanımlama, analiz etme ve değerlendirmede temsil gücüne sahip olan mimarın aslında mekânı dönüştürme sürecindeki mekanı farklı boyutlarda ele alma ve yorumlama detaylarına odaklanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanıcı profilinin mimarlar olarak belirlenmesindeki en önemli faktörlerden biri de mimarın hem bir tasarımcı olması hem de pandemi sürecinde mekânı birebir deneyimleyen ve değiştiren kullanıcı rolünün varlığıdır. Bu doğrultuda oluşturulan araştırma soruları; “Ev içerisinde değişen mekân algısının, kullanıcının mekânsal kullanım şemalarına etkisi nasıl olmuştur?” ve “Mekân konusunda söz sahibi olan mimarın deneyimi ve bakış açısının, evin yeni sınırlarının arayışında ve geçiş mekânı tanımlaması

aşamasında mekâna yansısı nasıl gerçekleşmiştir?” üzerine kurgulanmıştır. Ele alınan çalışma detaylandırılarak derinlemesine incelemeye fırsat vermesi adına aşamalandırılmış ve birbirini takip eden iki yöntem üzerine kurgulanmıştır. Araştırma ışığında çalışmanın hipotezleri olan; “Ev bireyin özel alanı olması bakımından değişimin etki ettiği birincil mekândır ve özellikle kitlesel etki düzeyi olan pandemi ile bu değişim evin sınırlarının yeniden tanımında mekânsal olarak somutlaşmıştır” ve “Değişimin ilk yansısı evde başlar, pandemi ile bu mekânsal etkiler görülür hale gelmiştir” hipotezleri kanıtlanmıştır. Anket çalışmalarında katılımcıların pandemi sürecinden etkilendiği görülmüş ve evin anlamını aramakta olan insanın bu pandemi eşiği ile beraber kısıtlandığı süreçte tanımsız mekânlar ortaya koyduğu tespit edilmiştir. İzole olma zorunluluğu gelmesi ile geçip gitme durumunu kalıcı hale getiren pandemi süreci ile beraber bireysellik, kişisel alan, ayırım kavramlarının önem kazanması, bu geçiş durumunu mekânsallaştırma eğilimi göstererek geçiş mekânı olarak sürekli değişim gösteren, ancak her daim orada olduğu gerçeği yadsınamayan bir kavram olarak doğmuştur. Pandemi sürecinin eve yansısı net olarak ortaya konulmuş ve elde edilen veriler ışığında sürecin önemi görülmüştür. Mimarın pandemi aşamasındaki mekâna etki düzeyi deneyim ve birikiminin de verdiği temsil gücü yöntemin her aşamasında kendisini ortaya koymaktadır. Mimar, mekânı hem tanımlamış hem de ortaya çıkan ani değişimlere ayak uydurarak yaşam alanı değişimine yansıtmıştır. Geçiş mekânı tanımını edindiği birikim ve deneyim alt yapısına dayandırarak bilinçli bir bakış açısı sunmuştur. Bu bakış açısı ile yeni verileri harmanlamaya ve kullanıcıya hitap eden alternatif yollar sunmaya devam etmiştir.

Geçiş mekânı günümüze gelinceye dek öncelikle yapı elemanları özelinde ele alınan bir kavram olsa da aslında pandemi sürecinde ortaya çıkan tanımsız ve muğlak mekânların sınır gözetmeksizin dönüşümlü bir şekilde var olması bu alanları yeniden tanımlama gereğini ortaya koymuştur. Çalışma bu aşamada kavrama yeni bir bakış açısı sunmak adına protokol analizi ile daha detaylı bir araştırma ile desteklenmiştir. Geçiş mekânı kavramı ile görülmektedir ki; kavram kişiden kişiye ve eylemler arası farklılıklarla sürekli olarak değişen ve anlam kazanan bir kavram halini almıştır. Anket ve protokol analizi verilerinden elde edilen sonuç çıktılarının değerlendirilmesi neticesinde ortaya 6 farklı işlev ve ihtiyaca uygun geçiş mekânı

tanımı çıkarılmıştır. Böylelikle çalışma kapsamında tüm verilerin ortak değerlendirilmesi ile; zihinsel sınırları olan geçiş mekânı, zamansal dönüşümlü geçiş mekânı, birleştirilmiş geçiş mekânı, katmanlaşmış geçiş mekânı, öznelleştirilmiş belirsizlik olgusunda geçiş mekânı ve zorunlu üretim mekânı olarak yeni geçiş mekânı tanımları ortaya konulmuştur. Bu yeni tanımlamalar; birbirinden farklı ve zorunlu ihtiyaçlara karşın mekân olarak varlığını ortaya çıkarmış, ancak belirsizlik içerisinde belli bir sınıf ve kategoriye ayrılmamış alanları ifade etmek adına ortaya koyulmuştur. Pandeminin etkisinde gerçekleşen değişimlerin mekân üzerindeki etki hareketinin yansması olan geçiş mekânlarının bundan sonra da yenilenerek devam edeceği öngörülmüş ve bu alanların tanımlanması gerekliliği düşünülmüştür. Yeni geçiş mekânları birbirleri ile bağlantılı mekânlar olarak ifade edilmelerinin yanı sıra ilişkili bir denklemde farklılıklar içermektedir. Her ihtiyacın farklı bir kurguda karşılandığı durumların ifadesi olarak beliren mekânlar, sürekli bir dönüşüm hareketi sergilemektedir.

Pandemi ile ortaya çıkan yeni yaşam alışkanlıkları ve bununla ilişkili olarak farklı ihtiyaç ve kullanım gerekliliklerinin oluşması ev gibi özel yaşam alanlarında değişimi zorunlu olarak başlatmıştır. Bu değişime verilen mekânsal tepkilerin bir okuması ve tanımlanmasını sağlayan bu çalışma, geçiş mekânını farklı boyut ve açıdan incelemeye almıştır. Araştırma çerçevesinde görülmektedir ki; kavram, hem kesin bir tanıma ve çerçeveye sığdırılamayacak kadar geniş ölçekte hem de aynı zamanda bireysel bakış açısını içine alacak kadar sınırlı bir kavramdır. Tezin bu noktada ortaya konulan araştırma problemi ile birlikte önemi; pandeminin getirdiği bu zorunlu yaşam değişimini kavramsal çerçeveden ele alarak geçiş mekânına dair yeni tanımlamalar getirmek ve sonraki araştırmalara bir parantez açarak, literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmaktır. Çalışmanın ortaya koyduğu yeni geçiş mekânı tanımlamaları yöntemin uygulanması ile örneklem sayıları arttırılarak farklı boyutlarda ve ölçeklerde ele alınabilir. Oluşturulan bu yöntem ve içerik bir altlık niteliğindedir ve yapılan bu tez çalışması, araştırma ölçeği detaylandırılarak yeni katılımcıların fikirlerinin desteklenmesi ve yeni geçiş mekânı tanımlarının eklenmesi gibi konularda gelecek çalışmalar için özgün bir kavramsal ve metodolojik içerik sunması noktasında önemli bir açılım oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Açııcı, Kurak Funda. İç Mekân Örgütlenmesinde Sınır Öğeleri: Post Modern ve Minimal Mekânlar. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2006.

Açııcı, Kurak Funda. İç Mekânda Sınır Öğeleri. Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2015.

Adıgüzel Özbek, Derya, v.d. Ev+[COVID]: COVID-19 Süreci Ve Sonrası İçin Konut Tasarım Stratejileri, (<https://online.anyflip.com/jebuo/kpqy/mobile/index.html>, Url-12), 2021.

Agamben, Giorgio. The Coming Community, Minneapolis: University of Minnesota Press. (Türkçesi: Gelmekte Olan Ortaklık, çev. Betül Parlak. İstanbul: Monokl, 2012).

Akaş, Cem. “Zaman Sularında Argos”, Bir Anatomi Dersi: Ev, *Cogito*, 18, s.135-136, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

Altan, İlhan. Mimarlıkta Mekân Kavramı. İstanbul: Ofis 2005 Yayınevi, 2015.

Altman, Irwin. The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding. Monterey, California: Brooks/Cole Publishing Company, 1975.

Arslan, Ahmet. Aristoteles Metafizik. İstanbul: Sosyal Yayınları, 1996.

Aslan, Deniz. Bir Kalıtsal İz Olarak Mimarlık Üzerine Bir Deneme. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 1999.

Aslan, Recep. Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covid-19. Ayrıntı Dergisi, 8(85), s.35-41, 2020.

Bachelard, Gaston. Mekânın Poetikası. Çev. Aykut Derman. İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1996.

Baltacı, Ali. Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), s.231-274, 2018.

Bechtel, B. Robert, Arza Churchman (Ed.). Handbook of Environmental Psychology. New York: John Wiley And Sons, 2002.

Berberoğlu, Özge. Algı, Sınır, Kişisel Alan Kavramları ve Hastane Tasarımı. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2010.

Berkmen, Haluk. “Sınırlarımızı Oluşturan Mantığımızdır”, 2016. <http://www.dusunuyorumdergisi.com/sinirlarimizi-olusturan-mantigimizdir/>, (Aralık 2021).

Boettger, Till. Threshold Spaces: Transitions in Architecture. Analysis and Design Tools. Basel/Berlin/Boston: Birkhäuser, 2014.

Bolay, Süleyman Hayri. Aristo Metafiziği ile Gazzali Metafiziğinin Karşılaştırılması. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1986.

Bonnes, Mirilia and Gianfranco Secchiaroli. Environmental Psychology: A Psycho-social Introduction. Trans. Claire Montagna. London: SAGE Publications, 1995.

Cassirer, Ernst. Kant’ın Yaşamı ve Öğretisi. Çev. Doğan Özlem. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1996.

Ching, Francis D.K. Architecture: Form, Space, and Order. New Jersey: John Wiley and Sons, 1943.

Cofer, Charles N., Mortimer H. Appley. Motivation: Theory and Research. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1964.

Colomina, Beatriz. Mahremiyet ve Kamusalılık. Çev. Aziz Ufuk Kılıç. İstanbul: Metis Yayınları, 2011.

Coope, Ursula. Time for Aristotle: Physics IV. 10-14. Oxford: Clarendon Press, 2005.

Cooper, Clare. The House as Symbol for the Self. In Jon Lang, Charles Burnette, Walter Moleski and David Vachon (Eds.), *Designing for Human Behavior: Architecture and the Behavioral Sciences*. Stroudsburg, Pennsylvania: Dowden, Hutchinson and Ross, p.130-146, 1974.

Creswell, John W. Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches. New York: Sage, 2013.

Çağlar, Işıl. Farklı Anlatım Tekniklerinde Mekâna Geçiş. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2002.

Çam, Yasin. Covid-19 Süreci ve Kentsel Mekânların Kullanımının Yeniden Planlanması. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), s.67-79, 2020.

Çoban, Gizem Sebahat. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kendini Gerçekleştirme Basamağında Gizil Yetenekler. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6 (1), s.111-118, 2021.

Çomak, Selver Damla. İç Mekân Tasarımında Bitirme Öğelerinin İnsan Psikolojisine ve Mekân Algısına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul, 2020.

D'agostino, Sultansu Seda. Sınır Kavramı, Mimari ve Kentin Değişen Sınırları. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2018.

Dean, Andrea Oppenheimer. Bruno Zevi on Modern Architecture. New York: Rizzoli International Publications, 1983.

Deasy, Cornelius Michael, Thomas E. Lasswell. Designing Places for People: A Handbook on Human Behavior for Architects, Designers, and Facility Managers. New York: Whitney Library of Desing, Watson-Guptill Publications, 1985.

Demirdöven, Kaan. "Edebiyatta Sınır", 2016.

<http://www.dusunuyorumdergisi.com/edebiyatta-sinir/> (Aralık 2021).

Demirkaya, Handan. Mekân Kavramının Tarihsel Süreç İçinde İncelenmesi ve Günümüzde Mekân Anlayışı. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999.

Desagis, Megi. Konut Alanı-Yaşam Alanı İlişkisi Açısından Küçük Konutlar. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Dizman, Oğuz Kağan. Geçişlilik Kavramının Mekâna Anlamsal ve Simgesel Yansımaları. Yakın Doğu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2015.

Domenig, Gaudenz. Japonya Mimarlığında Geçiş Mekânı. İstanbul: İ.T.Ü. Teknik Okulu Yayınları, s.5-16, 1967.

Ekim, Eda. Türk Evinde Yaşam Alanı: Avlu. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2012.

Ergan, Merve Feyza. Kişisel Mekân Teorisi. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 10 (22) , s.57-69, 2020.

Ericsson, K. Anders, Herbert A. Simon. Protocol Analysis: Verbal Reports as Data. Cambridge: MIT Press, 1993.

Ertemli, Müge. Mekân Tasarımında Sınır Öğelerinin Görselliğe Katkısı: Düşey Yüzeylerin Estetiği. Modular Journal 1(1), s.49-64, 2018.

Falay, A. İrem M. Yaşam ve Mekânlardaki Geçişler. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

Farshi, Roya. The Effect of The Environment On Behavior/ Çevrenin Davranış Üzerine Etkileri. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Semineri, 2012.

Fisher, Jeffrey D. Environmental Psychology. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1984.

Gero, John S., Jeff WT Kan, and Morteza Pourmohamadi. Analysing Design Protocols: Development of Methods and Tools. , p.3-10, 2011.

Gifford, Robert. Environmental Psychology: Principles and Practice. Boston: Allyn and Bacon, 1987.

Goldschmidt, Gabriela. Linkographic Evidence for Concurrent Divergent and Convergent Thinking in Creative Design. Creativity Research Journal, 28(2), s.115-122, 2016.

Goldschmidt, Gabriela. Linkography: Assessing Design Productivity. In: *Cyberbetics and System '90, Proceedings of the Tenth European Meeting on Cybernetics and Systems Research, Singapore*. World Scientific, p.291-298, 1990.

Goldschmidt, Gabriela. Linkography: Unfolding The Design Process. Cambridge: The MIT Press, 2014.

Goyen, William. The House of Breath. New York: Persea Books, 1986.

Gökçe, Şafak. Sosyal Etkileşimi Geliştirecek Peyzaj Tasarımı Üzerine Bir Araştırma: Çukurambar Mahallesi Örneği. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2007.

Göregenli, Melek. Çevre Psikolojisi: İnsan Mekân İlişkileri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

Gülmez, F. Gülşen. Boşluk Kavramı ve Mimari Tasarımdaki Yeri. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 1996.

Günel, Beria. İnsan-Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psiko-sosyal Kalitenin İrdelenmesi. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2006.

Güngör, Sena. Türk Evinin Geleneksel Japon Evi ile Yapısal Açidan Karşılaştırılması. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Gür, Şengül Öymen. Mekân Örgütlenmesi. Gür Yayıncılık, 1996.

Güremen, Lale. Konut Ve Yerleşim Alanı Kullanıcı Algısının Memnuniyet Ve Tercih Davranışına Etkisi Üzerine Bir Araştırmada Amasya Örneği. Technological Applied Sciences (NWSATAS), 11(2), s.24-64, 2016.

Hall, Edward T. The Hidden Dimension. Garden City, New York: Doubleday & Company, Inc., 1966.

Hançerlioğlu, Orhan. Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar. Cilt 6 (S-T). İstanbul: Remzi Kitabevi, 1976.

Hasol, Doğan. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2012.

Hediger, Heini. Studies of the Psychology and Behavior of Captive Animals in Zoos and Circuses. London: Butterworth & Company, 1955.

Hertzberger, Herman. Lessons For Students in Architecture. Rotterdam: 010 Publisher, 1998, 2005.

Heuser, Karl Chr. Innenarchitektur und Raumgestaltung. Augsburg, Berlin: Augustus Verlag, 1989.

Hussey, Edward. (Ed.). Aristotle Physics: Books III and IV. Oxford:Clarendon Press, 1993.

İnceoğlu, A. Arda. Evin anlamı ve kentleşme süreçleri. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 1999.

Joedicke, Jürgen. Space and Form in Architecture. Stuttgart: Karl Krämer Verlag, 1985.

Kaern, Michael. Georg Simmel's The bridge and the door. *Qualitative Sociology*, 17(4), p.397-413, 1994.

Kahraman, Meriç Demir. İnsan İhtiyaçları ve Mekânsal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılabilirlik Olgusu ve Mekânsal Kalite. *Planlama*, 24(2), s.74-84, 2014.

Kahveci, Kutsi. Mutlak Zaman-Mekân Kavrayışı Üzerine Newton'un Doğa Felsefesinin Matematik İlkeleri Yapıtına Bir İlk Eleştiri. *Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(30), s.187-203, 2003.

Kahvecioğlu, Hüseyin L. Mimarlıkta imaj: Mekânsal imajın oluşumu ve yapısı üzerine bir model. *İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi*, İstanbul, 1998.

Karataş, Zeki. COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s.3-17, 2020.

Kılıç, Elife. Aristoteles ile Fârâbî'nin Mekân Anlayışlarının İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2011.

Kondakcı, Erdal, Hakan Tong. Mimari Tasarımın Erken Evrelerinde Tecrübenin ve Eskiz Yapmanın Tasarım Üretkenliğine Etkisi. *Journal of Computational Design* 2(1), s.95-136, 2021.

Koolhaas, Rem. Elements: Door (A Series of 15 Books Accompanying the Exhibition *Elements of Architecture at the 2014 Venice Architecture Biennale*). Venice, Italy: Marsilio, 2014.

Kuban, Doğan. Ev Üzerine Felsefe Kırıntıları, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, s.1-5, 1996.

Kuban, Doğan. Mimarlık Kavramları: Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş. İstanbul: YEM Yayınları, 2010.

Kula, Sedat, Bekir Çakar. Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6 (12), s.191-210, 2015.

Leibniz, Gottfried Wilhelm. Philosophical Essays. (Ed. and Trans.) by Roger Ariew and Daniel Garber, Cambridge: Hackett Publishing Company, s.216, 1989.

Lloyd, Peter, Bryan Lawson, Peter Scott. Can Concurrent Verbalization Reveal Design Cognition?, *Design Studies*, 16 (2), p.237-259, 1995.

Lovell, Nadia. Locality and Belonging. London: Routledge Publishing, 1998.

Lynch, Kevin. A Theory of Good City Form. Cambridge, Massachusetts, London, England: MIT Press, 1981.

Lynch, Kevin. City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch. Ed. Tridib Banerjee and Michael Southworth. Cambridge: The MIT Press, 1991.

Lynch, Kevin. The Image of the City. Cambridge: The Massachusetts Institute Technology Press and Harvard University Press, 1960.

Marcus, Clare Cooper. House as a Mirror of Self: Exploring the Deeper Meanings of Home. Berkley, California: Conari Press, 1995.

Marcuse, Peter. Walls of Fear and Walls of Support. In Nan Ellin (Ed.), *Architecture of Fear*. Princeton Architectural Press, New York, p.102-114, 1997.

Maslow, Abraham H. A Theory of Human Motivation (1943). *Psychological Review*, 50(4), p.370-396, 2000.

Maslow, Abraham H. Motivation and Personality (2nd Ed.). New York: Harper & Row Publishers, 1970.

McAndrew, Francis T. Environmental Psychology. Pasific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company, 1993.

Meiss, Pierre von. Elements of Architecture: From Form to Place Tectonics. 2nd ed. (Trans. Theo Hakola). Lausanne, Switzerland: EPFL Press, 2013.

Mumcuoğlu, Madeleine, Yosef Garfinkel. Crossing the Threshold: Architecture, Iconography and the Sacred Entrance. Oxford: Oxbow Books, 2018.

Norberg-Schulz, Christian. Existence, Space and Architecture. New York: Praeger Publishers, 1971.

Norberg-Schulz, Christian. The Concept of Dwelling: On The Way To Figurative Architecture. New York: Electa/ Rizzoli, 1985.

- Önal, Gökçe Ketizmen. Tasarım Aktivitelerini Araştırmak: Protokol Analizi Yönetimi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(14), s.65-80, 2015.
- Özbaki, Çağda, Gülen Çağdaş ve Elif Sezen Yağmur Kilimci. Maket ve Dijital Ortamda Tasarım Üretkenliğinin Karşılaştırılması. *Megaron*, 11(3), 2016.
- Özdemir, İlkay. Mimari Mekânın Değerlendirilmesinde Mekân Örgütlenmesi Kavramı, Konutta Yaşama Mekânları. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Trabzon, 1994.
- Özen, Yener, Abdulkadir Gül. Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (15), s.394-422, 2007.
- Pallasmaa, Juhani. Identity, Intimacy and Domicile - Notes on the Phenomenology of Home. In David N. Benjamin (Ed.), *The Home; Words, Interpretations, Meanings and Environments*. Aldershot: Ashgate Publishing, p.131-147, 1995.
- Perinçek, V. Sirmen. Kamusal Alan-Kamuya Açık Özel Mekân İlişkisinde Geçiş Bölgeleri. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2003.
- Rapoport, Amos. House Form and Culture. *Foundations of Cultural Geography Series*. New Jersey: Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1969.
- Rapoport, Amos. Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design, Oxford: Pergamon Press, 1977.
- Rapoport, Amos. The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach. Beverly Hills: SAGE Publications, 1982.
- Relph, Edward. Place and Placelessness. London: Pion Limited, 1976.
- Ross, W. David. Aristoteles. Çev. Ahmet Arslan, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2011.
- Roth, Leland M. Understanding Architecture: Its Elements, History, and Meaning. New York: Icon Editions (Harper Collins Publishers), 1993.
- Schoenauer, Norbert. 6000 Years of Housing: (Vol.1) The Pre-Urban House, New York: Garland STPM Press, 1923.
- Simmel, Georg. Bridge and Door. *Theory, Culture & Society*, 11(1), p.5-10, 1994.

Solak, Sevcan Güleç. Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1), s.13-37, 2017.

Sommer, Robert. Personal Space: The Behavioral Basis of Design. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc, 1969.

Stavrides, Stavros. Kentsel Heterotopya: Özgürleşme Mekânı Olarak Eşikler Kentine Doğru. Çev. Ali Karatay. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2021.

Stavrides, Stavros. Müşterek Mekân: Müşterekler Olarak Şehir. Çev. Cenk Saraçoğlu. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2019.

Suwa, Masaki, Terry Purcell ve John S. Gero. Macroscopic Analysis Of Design Processes Based On A Scheme For Coding Designers' Cognitive Actions. *Design Studies* 19, p.455-483, 1998.

Şengöz, Murat. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli'nin Bütünleşik Bir Süreç Olarak Yeniden Yorumlanması. *Journal of Research in Education Society*, 9(1), s.164-173, 2022.

Tang, Hsien-Hui, John Gero. A Content-Oriented Coding Scheme For Protocol Analysis And Computer-Aided Architectural Design. Key Centre of Design Computing and Cognition, The University of Sydney, Australia, 2000.

Tashakkori, Abbas, Charles Teddlie. Sage Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research (2nd Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2010.

Uçar, Özlem Mumcu, Ahsen Özsoy. Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Bahçelievler örneği. İTÜ Dergisi/a, 5(2), s.11-24, 2006.

Usta, Gülay. Mekân ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açından İrdelenmesi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(1), s.25-30, 2020.

World Health Organization (WHO). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19, (<https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> [Ocak 2022]), 2020.

Yalçın, Meryem. İnsan-Çevre Etkileşimi Kapsamında Yemek Yeme Mekânlarının Kimlik Oluşumundaki Belirleyiciler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

Yüksel, Mehmet. Mahremiyet Hakkına Ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64(1), s.275-298, 2009.

Zevi, Bruno. Architecture as Space: How to Look at Architecture. (Trans. by Milton Gendel, Ed. by Joseph A. Barry). New York: Da Capo Press, 1993.

Zevi, Bruno. Mimariyi Görmeyi Öğrenmek. Çev. H. Demir Divanlıoğlu. İstanbul: Birsen Yayınevi, 1990.

Url- 1: <https://www.tdk.gov.tr/> (Aralık 2021)

Url- 2: http://www.aikiweb.com/columns/rrobertson/2004_03.html (Aralık 2021)

Url- 3: <http://www.dusunuyorumdergisi.com/sinirlarimizi-olusturan-mantigimizdir/> (Aralık 2021)

Url- 4: <http://architecturestorage.blogspot.com/2015/12/kamusal-alanda-sinir.html> (Aralık 2021)

Url- 5: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Personal_Space.svg (Ocak 2022)

Url- 6: <http://www.dusunuyorumdergisi.com/edebiyatta-sinir/> (Aralık 2021)

Url- 7: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (Ocak 2022)

Url- 8: <http://thevoidmag.com/mimar/beden-hareket-ve-mekan/> (Ocak 2022)

Url- 9: <https://www.aycakaraman.com/yasam-kalitesi-maslowun- ihtiyaclar-hiyerarshisi-ve-universite-yasami> (Aralık 2023)

Url- 10: <https://sozluk.gov.tr/> (Aralık 2023)

Url- 11: <https://www.architectural-review.com/essays/public-house-the-city-folds-into-the-space-of-the-home> (Ocak 2022)

Url- 12: <https://online.anyflip.com/jebuo/kpqy/mobile/index.html> (Kasım 2023)

Url- 13: <https://press-files.anu.edu.au/downloads/press/p128621/html/ch07s03.html> (ANU) (Mart 2022)

EKLER

Ek-1: Anket Soru Formu

PANDEMİDE DEĞİŞEN EVİN SINIRLARI İLE ORTAYA ÇIKAN YENİ GEÇİŞ MEKÂNLARI

Araştırmaya seçilen mimarların tez çalışmasına, pandemi sürecinde "bilinçli kullanıcı profili" olarak katılması hedeflenmiştir. Tez çalışması kapsamında tüm bilgileriniz araştırmacı tarafından **gizli tutulacaktır**. Vereceğiniz bilgiler anket sonrası oluşturulacak protokol analizi için seçilecek katılımcılara ulaşmak adına talep edilmektedir. Araştırma sonlandığında **tüm verileriniz kimseyle paylaşılmadan yok edilecektir**.

* Zorunlu soruyu belirtir

1. E-posta *

[Anket Onam Formu](#)

Lütfen öncelikle Onam Formunu gönderiniz. Bunun için yukarıdaki "[Anket Onam Formu](#)" yazısının üzerine tıklayarak forma ulaşabilirsiniz.

GENEL BİLGİLER

Lütfen tüm alanları eksiksiz bir şekilde doldurunuz.

Girmiş olduğunuz tüm bilgiler sadece formun güvenliği açısından gereklidir ve sistem tarafından gizli tutulacaktır. Anket toplamda 30 sorudan oluşmaktadır. Süre: ~7 dk
Bu bölümde 7 soru bulunmaktadır.

2. Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve ekte bulunan onam formunu da doldurdum. *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

3. **E-posta adresinizi giriniz. ***

4. **Adınız ***

5. **Soyadınız ***

6. **Uyruğunuz ***

Eğer çift uyruklu iseniz lütfen diğerini de belirtiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

☐ T.C.

☐ Diğer:

7. **Cinsiyet ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ Kadın

☐ Erkek

8. **Yaşınız ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 0-17
- ☐ 18-24
- ☐ 25-34
- ☐ 35-44
- ☐ 45-54
- ☐ 55-64
- ☐ 65 ve üzeri

9. **Çalışıyor musunuz? ***

"Evet" ise çalışma durumunuzu işaretleyiniz.

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Çalışmıyorum
- ☐ Yarı zamanlı (part-time) çalışma
- ☐ Evden (home office) çalışma
- ☐ Serbest (freelance) çalışma
- ☐ Tam zamanlı (full time) çalışma

**KONUT TİPOLOJİLERİNE BAĞLI OLARAK ORTAYA ÇIKAN ARAYÜZLERİ
BULMA**

Bu bölüm; konut tipolojisi ve kullanıcı arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Bölüm 5 sorudan oluşmaktadır.

10. **Konut tipinizi işaretleyiniz lütfen. ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Mobil konut / Tiny house
- ☐ Toplu konut dairesi / Apartman
- ☐ Müstakil konut / Villa
- ☐ Rezidans
- ☐ Penthouse
- ☐ Loft
- ☐ Diğer: _____

11. ***Bir önceki soruya ek olarak aşağıdakilerden bir veya birden fazla işaretleme yapabilirsiniz. ***

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ 1+0
- ☐ 1+1
- ☐ 2+1
- ☐ 3+1
- ☐ 4+1 ve üzeri
- ☐ Bahçeli
- ☐ Balkonlu
- ☐ Teraslı

12. **Bulunduğunuz konutta kaç yıldır ikâmet etmektesiniz? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 0-1 yıl
- ☐ 2-5 yıl
- ☐ 6-9 yıl
- ☐ 10 yıl ve üzeri

13. **Konutta kimlerle ikâmet etmektesiniz? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Yalnız
- ☐ Aile
- ☐ Arkadaş
- ☐ Diğer: _____

14. **Konutu tercih sebebiniz nedir? ***

Bir veya birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Ekonomik oluşu
- ☐ Bulunduğu çevre
- ☐ Dış mekânla kurduğu ilişki (bahçe, teras vs.)
- ☐ Mekânsal yeterlilik
- ☐ İç alan kullanım kolaylığı
- ☐ Alternatif yeni mekân oluşturma imkanı
- ☐ Kolay dönüştürülebilir iç mekân
- ☐ İşlevsellik
- ☐ Depolama alanı rahatlığı
- ☐ Mahremiyet
- ☐ Çevreden rahat izole olabilme
- ☐ Diğer: _____

KULLANICI ETKİLİ ORTAYA ÇIKAN GEÇİŞ MEKÂNI OLUŞUMLARINI TESPİT ETME

Bu bölüm; kullanıcı etkisinde konutun kullanım potansiyelini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır.

Bölüm 4 sorudan oluşmaktadır.

15. **Konutta en sık vakit geçirdiğiniz zaman aralıklarını işaretleyiniz. ***

Bir veya birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Hafta içi
☐ Cumartesi
☐ Pazar

16. **Konutta en sık vakit geçirdiğiniz alan neresidir? Lütfen işaretleyiniz. ***

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Salon / Oturma odası
☐ Mutfak
☐ Yatak odası
☐ Çalışma odası
☐ Bahçe
☐ Balkon / Teras
☐ Diğer: _____

17. **Evinizde çok amaçlı kullanılan mekânlar nerelerdir? ***

Lütfen aşağıda belirtiniz. Bir veya birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Salon / Oturma odası
☐ Mutfak
☐ Yatak odası
☐ Çalışma odası
☐ Bahçe
☐ Balkon / Teras
☐ Diğer: _____

18. ***Bir önceki soruya ek olarak; evinizde çok amaçlı kullanılan mekânların kullanım nedenlerini lütfen kısaca belirtiniz.** *

GEÇİŞ MEKÂNLARININ FİZİKSEL VE PSİKOLOJİK YANSIMALARINI PANDEMI ÜZERİNDEN OKUMA

Bu bölüm; pandemi ile ortaya çıkan yeni ara mekânların tanımlanması amacıyla hazırlanmıştır.

Bölüm 7 sorudan oluşmaktadır.

19. **Kendinizi içinde rahat hissettiğiniz bir mekân seçiniz lütfen.** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Ev mekânı
- ☐ İş mekânı
- ☐ Sosyal mekânlar (kafe, restoran vb.)
- ☐ Açık mekânlar (bahçe, park vb.)
- ☐ Diğer: _____

20. **Sizce değişimin bireyler üzerinde etki ettiği ve bunu dışa vurduğu ilk mekân hangisidir?** *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Ev mekânı
- ☐ İş mekânı
- ☐ Sosyal mekânlar (kafe, restoran vb.)
- ☐ Açık alanlar (bahçe, park vb.)
- ☐ Diğer: _____

21. **Kişisel alan mahremiyetindeki değişim, konut mahremiyetinde yansımalarını göstermiştir.** *

Lütfen fikrinizi belirtiniz.

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Asla	Hemen hemen hiç	Nadiren	Bazen	Sık sık	Genellikle	Her zaman
Pandemi öncesi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pandemi sürecinde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pandemi sonrası	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

22. **Size göre "evin tanımı" kavramı, pandemi ile yeni bir anlam arayışına girmiş midir?** *

Lütfen aşağıda belirtiniz. Bir veya birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Ev, üzerine düşünülmesi gereken bir mesele olmuştur.
- ☐ Ev, mahremiyet özelinde yeni bir kimliğe bürünmüştür.
- ☐ Ev, daha çok kamusallaşan bir nesneye dönüşmüştür.
- ☐ Ev, barınmanın ötesinde yeni bir arayışa girmiştir.
- ☐ Evin sınırları ortadan kalkmıştır.
- ☐ Diğer: _____

23. **Pandemi ile konut içerisinde işleve uygun dönüştürülebilir alan ihtiyacınız oluştu mu?** *

Lütfen aşağıda belirtiniz. Bir veya birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Daha fazla mahremiyet ihtiyacı
☐ Yeni bir izole mekân ihtiyacı
☐ Çalışma ve/veya eğitim için özel alan ihtiyacı
☐ Yarı kamusal alana açılma ihtiyacı
☐ Kullanım alanını genişletme ihtiyacı
☐ Yeni bir mekân tanımlama ihtiyacı
☐ Diğer: _____

24. **Balkon, teras veya bahçe kullanım sıklığınızı lütfen aşağıda işaretleyiniz.** *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Asla	Hemen hemen hiç	Nadiren	Bazen	Sık sık	Genellikle	Her zaman
Pandemi öncesi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pandemi sürecinde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pandemi sonrası	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. **Pandemi ile konut kullanım sıklığına oranla evde konfor alanınızı düzenlemek veya genişletmek adına yaptığınız bir değişiklik var mı lütfen belirtiniz.** *

Lütfen aşağıda belirtiniz. Bir veya birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Konut içerisinde kişisel bir izole mekân oluşturma (okuma, dinlenme köşesi vb.)
- ☐ Farklı konut birimlerini birbiriyle ilişkilendirme (yaşam alanını balkona taşıma vb.)
- ☐ Balkon/bahçe/terasa geçiş sağlayan iç mekânın sınırlarını muğlaklaştırma
- ☐ Balkon/bahçe/terası evin bir iç mekânı olarak görme
- ☐ Diğer: _____

MİMARİ BAKIŞ AÇISININ ETKİLERİNİ OKUMA

Bu bölüm; pandemi etkisiyle geçiş mekânı tanımlarını mimarın deneyimi üzerinden ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır.

Bölüm 7 sorudan oluşmaktadır.

26. **Mevcut kariyer durumunuzu ve meslek tanımınızı *** belirtiniz lütfen.

Bir veya birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Profesör
- ☐ Doçent
- ☐ Doktor Öğretim Üyesi
- ☐ Öğretim Görevlisi
- ☐ Araştırma Görevlisi
- ☐ Doktora
- ☐ Yüksek lisans
- ☐ Mimar
- ☐ İç Mimar
- ☐ Peyzaj Mimarı
- ☐ Yeni mezun mimar
- ☐ Diğer: _____

27. **Meslek yılınızı lütfen işaretleyiniz. ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 0-1 yıl
- ☐ 2-5 yıl
- ☐ 6-10 yıl
- ☐ 10-19 yıl
- ☐ 20 yıl ve üzeri

28. **Konut içerisinde size sınır getiren bir mekân var mı? ***

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Salon / Oturma odası
- ☐ Mutfak
- ☐ Yatak odası
- ☐ Çalışma odası
- ☐ Bahçe
- ☐ Balkon / Teras
- ☐ Diğer: _____

29. ***Bir önceki soruya ek olarak; nedenini kısaca belirtiniz lütfen. ***

30. **Mimari bakış açınızı pandemide konutunuza nasıl yansıttınız. ***

Lütfen yaptığınız tüm etkileri belirtiniz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Konuta yeni bir mekân eklemek
- ☐ İç-dış ilişkisi kurmak
- ☐ Çevreden izole mekân oluşturmak
- ☐ Alternatif alanları yeniden kullanmak
- ☐ Diğer: _____

31. **Pandemi etkisiyle sık kullanım alanlarınızda yaptığınız dokunuşlara mimari bakış açınızın etkilerini kısaca belirtiniz. ***

Lütfen gerekli olan tüm şıkları işaretleyiniz ve katkıda bulununuz.

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Aynı mekânı farklı içeriklerde kullanmaya olanak sağlaması
- ☐ Mekânsal ayrıştırmayı mimari bakış açısıyla oluşturma
- ☐ Açık/ yarı açık alanların konut içerisindeki aktif kullanımlarını mimar olarak ele alma
- ☐ İzole ve kendi içine dönük alanları yeniden ele almada birikimin etkisi
- ☐ Pasif kullanım alanlarını aktif mekânsal kullanıma açmada doğru adımların gerçekleştirilmesi
- ☐ Kaybolmuş/ kullanılmayan ölü alanlara mimari ve sanatsal bir dille yeni mekân tanımlama
- ☐ Diğer: _____

32. **Mimari bir yaklaşımla sizce geçiş mekânı nasıl tanımlanır? Lütfen kısaca belirtiniz. ***

Ek-2: Protokol Görüşme Formu

PROTOKOL ANALİZİ GÖRÜŞME FORMU

Araştırmanın seçilmiş olduğunuz bu kısmında, mimarların pandemi sürecinde "bilinçli kullanıcı profili (mekân tasarım konusunda ve kullanım anlamında uzmanlığa sahip ve bu bağlamda mekânı nitelikli yorumlayabilen kişi)" olarak geçiş mekânına bakış açılarını daha detaylı öğrenmek adına görüşme ve üretim tabanlı bir çalışma gerçekleştirilecektir. Çalışma kapsamında tüm bilgileriniz araştırmacı tarafından **gizli tutulacaktır**. Araştırma sonlandığında **tüm verileriniz kimseyle paylaşılmadan yok edilecektir**.

1. Adınız ve Soyadınız

2. Konut tipinizin geçiş mekânı arayışı ve oluşumunda ne şekilde bir etkisi oldu? Lütfen nedenini kısaca yazınız.

3. Konut içerisinde vakit geçirdiğiniz kişi/kişiler sizi yeni bir mekân arayışı konusunda etkiledi mi? Lütfen nedenini kısaca yazınız.

4. Konut tercih sebebiniz pandemi öncesi, süresi ve sonrasında ne şekilde etkilendi? Lütfen nedenini kısaca yazınız.

5. Konutu kullanım sıklığınız ile konut içerisinde kullandığınız mekânlarda pandemi süreci ve sonrasında etkili bir değişiklik oldu mu? Lütfen kısaca yazınız.

6. Konutun hangi mekânında bir arayüz/geçiş mekânı oluşturdunuz ve neden bu mekânı tercih ettiniz? Lütfen nedenini kısaca yazınız.

7. Çok amaçlı kullanım mekânı olarak tanımladığınız alanlar nerelerdir? Konut içerisinde çok amaçlı kullanım alanlarınızda pandemi öncesi, süreci ve sonrasında bir değişiklik yaptınız mı? Lütfen nedenini kısaca yazınız.

8. Pandemide ortaya çıkan kısıtlama sürecinde dış mekâna açılma ve kısmî sosyalleşme ihtiyacınızı konut özelinde hangi mekana yansıttınız. Nasıl? Lütfen kısaca yazınız.

9. Pandemi sürecinde ve sonrasında konutunuzda mahremiyet ve kişisel alanınızda bir değişiklik oldu mu? Hangi mekân tanımında bu kavramları ilişkilendirirsiniz. Lütfen nedenini kısaca yazınız.

10. Pandemi öncesi, süreci ve sonrası için konut mekânını kısaca tanımlar mısınız? (Kavramsal bir yaklaşımla ifade edebilirsiniz.)

11. Yeni bir mekân ihtiyacınızın ortaya çıkma sebebi nedir? Lütfen nedenini kısaca yazınız.

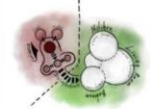
12. Konutunuzun yarı açık alanlarında (balkon, teras, bahçe vb) pandemi ile kullanımlarında ne gibi değişiklik yaptınız? Lütfen kısaca yazınız.

13. Ortaya çıkardığınız yeni ara mekân oluşumunu mimar olarak nasıl tanımlarsınız? Lütfen kısaca yazınız.

14. Konutun içerisinde sınırlama elemanı ve/veya mekânı olarak gördüğünüz neler vardır? Lütfen nedenini kısaca yazınız.

15. Mimari bakış açısıyla baktığınızda, geçiş mekânı (ara mekân) olma durumunu fiziksel ve zihinsel oluşumlar açısından değerlendiriniz. Lütfen kısaca yazınız.

Ek-3: Protokol Aşama Formları

Adınız ve Soyadınız:	PROTOKOL AŞAMALARI (Üretim odaklı görüşme) – 1.KISIM
KATILIMCI TARAFINDAN OLUŞTURULACAK PLAN ŞEMASI Lütfen aşağıdaki boşluklara size göre geçiş mekânı tanımı nedir sorusunu kavramları da kullanarak yazı ve/veya diyagram şeklinde ifade ediniz. Geçiş mekânı _____ olarak tanımlanır. Fiziksel bir yaklaşım olarak geçiş mekânı kavramı ele alındığında _____ olabildiği gibi, zihinsel olarak _____ görülebilmektedir. Mekân tanımı ve oluşumu aslında bir eşik olan pandemi ile birlikte _____ Yeni bir arayüz ve mekân arayışı aslında beraberinde _____ gibi _____ 1. AŞAMA: GÖRÜŞME VE KAVRAM ÜRETİMİ Bu aşamada katılımcı ile görüşme gerçekleştirilecek ve ankort cümlesi ile ilgili genel çerçeve çizilecektir. Sonrasında ankort soruları ile ilgili olan sonuçlar yönlendirilecek ve daha detaylı verilerin toplanması sağlanacaktır. Katılımcı bu aşamada üretilmiş olduğu kavram ve mekansal işlevleri tartışarak teyit ederek 2. aşama için bir ön hazırlık yapacaktır. Dipnot: Boşluklar katılımcı tarafından doldurulacaktır. Görselde sadece taslak örnek olarak oluşturulmuştur.	KATILIMCIYI YÖNLENDİRMEYE YARDIMCI OLABİLECEK GEÇİŞ MEKÂNİ ÖRNEKLERİ BARN arch.'ın konut mekânı kurgusuna dair diyagramı, 2020 Pandemi Sürecinde Uzaklan Atölye Yapmak "Evin Yeniden Keşfi" Atölyesi - Arkitera (Vera Yıldız), 2020
Dipnot: Tüm protokol süresi için hedeflenen ortalama süre 1 saat olarak planlanmıştır. Bu süre boyunca araştırmacı ve katılımcı üretim odaklı yüz yüze görüşme gerçekleştirecektir. Tüm çıktılar fotoğraflanacak ve belgelenecektir.	

Adınız ve Soyadınız:		PROTOKOL AŞAMALARI (Üretim odaklı görüşme ve tartışma) – 2.KISIM	
KATILIMCI TARAFINDAN OLUŞTURULACAK GEÇİŞ MEKÂNI ESKİZ ÇALIŞMASI		KATILIMCI SESLİ DÜŞÜNME VE NOTLAR	
		Katılımcı kavram ekleri	
		Katılımcı düşünceleri	
		Katılımcı bakış açısı	
		Katılımcı tanımları	
		Katılımcı genel notları	
2. AŞAMA: ESKİZ ANLATIM (DÜŞÜNCE VE HİKAYE TASARIMI) Bu aşamada katılımcıdan, ona verilen eskiz kağıdı ve eskiz kalemi ile kendi hikayesini ve ortaya çıkardığı geçiş mekânı oluşumunu 2 boyutlu bir şekilde ifade etmesi istenecektir. Böylece mimari bir anlatım yöntemi olarak da kullanılan eskiz çiziminin katılımcının hayal dünyasını soyut bir dille de düşünüp somut bir şekilde aktarabilmesi sağlanacaktır.			
Dipnot: Tüm protokol süresi için hedeflenen ortalama süre 1 saat olarak planlanmıştır. Bu süre boyunca araştırmacı ve katılımcı üretim odaklı yüz yüze görüşme gerçekleştirecektir. Tüm çıktılar fotoğraflanacak ve belgelenecektir.			

Adınız ve Soyadınız:		PROTOKOL AŞAMALARI (Üretim odaklı görüşme ve tartışma) – 3.KISIM	
KATILIMCI TARAFINDAN OLUŞTURULACAK 3 BOYUTLU GEÇİŞ MEKÂNI MAKET ÇALIŞMASI		MALZEME VE YAPIM AŞAMALARI	
		3 Boyutlu tasarım için gerekli malzeme ve yapım aşamaları	
3. AŞAMA: 3 BOYUTLU KAVRAM TASARIMI Bu aşamada katılımcıların tüm süreci düşünerek kendilerine verilen malzemelerle (karton, yapıştırıcı, makas) bir geçiş mekânı gerçekleştirmeleri istenecektir. Böylece eskizle soyut düşüncenin gerçekleştirildiği 2. aşama sonrasında bunu 3 boyutlu bir hale getirerek düşünceye boyut katması sağlanacaktır.			
Dipnot: Tüm protokol süresi için hedeflenen ortalama süre 1 saat olarak planlanmıştır. Bu süre boyunca araştırmacı ve katılımcı üretim odaklı yüz yüze görüşme gerçekleştirecektir. Tüm çıktıları fotoğraflanacak ve belgeleneyecektir.			

Ek-4: Evde Çok Amaçlı Kullanılan Mekânların Kullanım Nedenleri

K1	Salon mutfak beraber kullanımlı bir konutta kalıyorum. Bu sebeple yeme-içme serbest zaman geçirme proje çizimleri gibi faaliyetlerimin hepsini bu mekânda gerçekleştiriyorum.
K2	Teras kısmında açık havadan yararlanarak aileyle beraber vakit geçirmek için. Mutfakta Amerikan tip olduğu için isteyen yemek yediği isteyeninde bir şeyler izleyip sohbet edip vakit geçirme mekânı olduğundan.
K3	Aile bireylerinin farklı faaliyetleri aynı yerde gerçekleştirebildiği ortak mekan olması.
K4	Mekanın konforlu oluşu.
K5	Salonu hem yemek yeme alanı hem oturma hem de Tv izleme alanı olarak kullanıyoruz. 1 Yatak odasını çalışma odası + yatak odası, 1 yatak odasını depo alanı olarak kullanıyoruz. Bahçemiz hem bitki ektiğimiz, hem misafir ağırladığımız, hem depolama alanı olarak kullandığımız bir alan.
K6	Çalışma alanı.
K7	Mutfak hem yemek hem oturma alanı olarak ikinci bir salon işlevi görmektedir.
K8	Salon/oturma odası aynı zamanda bir çalışma bölümüne sahip. Yemek masası olması nedeniyle aynı zamanda yemek odası işlevini görmektedir.
K9	Oyun ve çalışma.
K10	Salon çocuk odası olarak kullanılıyor, çocuk salonda oynuyor.
K11	Kalabalık sofralar mutfaktaki masa kullanımının kısıtlı olması nedeniyle salondaki yemek bölümünde yapılır.
K12	Yaşam fonksiyonlarım için ihtiyaç duymam.
K13	Aile fertleri ile bir araya gelme mekânı.
K14	Mutfak salon oturma odası açık olduğundan.
K15	Ders çalışıyorum.
K16	Farklı işlevler için kullanım uygunluğu.
K17	Çalışma alanı/dinlenme alanı olarak kullanıyoruz.
K18	Mutfak ve oturma alanı olarak kullanılıyor. Çalışma odası da hem çalışma alanı hem dinlenme alanı olarak kullanılıyor.
K19	Yarı açık mekan olmasından dolayı, yeme-içme, dinlenme ve çalışma mekânı olarak kullanmayı tercih ederim.
K20	Evimin oda metreleri çok küçük sadece salonda sosyal aktivite yapabileceğimiz alanı oluşturabiliyoruz, bu yüzden salonda günlük yaşamımızı idame ettirirken yaptığımız bütün etkinliklerimizi yapıyoruz. Yemek yemek, tv, film seyretmek, oyun oynamak vs. gibi.
K21	Çalışma ortamı var.
K22	Depolama ve hobi alanı.
K23	Geniş hacim ve ışık alımı.
K24	Çalışma Odası olmadığından çalışma, ufaklık için oyun odası olarak da kullanılıyor.
K25	Çocuk odası ve giyim odası.
K26	Yemek yemek, tv izlemek, uyumak.
K27	Salon aynı zamanda çalışma alanım.
K28	Yemek alanı, oturma alanı, televizyon izleme alanı, kitap okuma köşesi.
K29	Çalışma, uyuma, dinlenme, yeme-içme alanı olarak birden fazla amaçla kullanılabilir.

K30	Oturma alanı ve TV'nin bulunması nedeniyle, mutfak ise yemek amacıyla.
K31	Ailece vakit geçirebildiğimiz ortak alanlar.
K32	Çalışma odası.
K33	Mutfakta sigara içiyorum. Çalışma odasında oyun oynuyorum.
K34	Yaşama ve çalışma.
K35	Yeterli alanım yok bu nedenle salon da çalışma alanım var.
K36	Çalışma alanı.
K37	İşleve göre daha fazla kullanım alanı sunması.
K38	Odamda ders çalışırken daha çok odaklanıyorum. Diğer odalarda konsantre olurken zorluk yaşıyorum.
K39	Özellikle akşamları birlikte zaman geçirmeyi sevdiğimiz için salonu ve bazen çalışma odasını kullanıyoruz.
K40	Mekanı farklı zamanlarda farklı işlevlerde kullanabilmek, ev içinde çalışma ortamı oluşturabilmek, mekanları farklılaştırarak rutinleri değiştirmek.
K41	Evde bulunduğum zamanlarda yemek yaptığım için çoğunlukla mutfakta bulunuyorum.
K42	Mutfak ve salon beraber kullanılıyor ayrıca çocuk odası olmadığı için salonda vakit geçiriliyor.
K43	Yemek televizyon sohbet oturma çalışma.
K44	Salon aile bireylerinin bir araya gelerek vakit geçirdiği alan olarak çok kullanılıyor. Balkon havanın ılıman ve sıcak olduğu zamanlarda toplanma ve yemek yeme alanı olarak kullanılıyor. Mutfak yemek yeme alanı olarak küçük toplantılarda ve kadın misafirlerde toplanma alanı olarak kullanılıyor.
K45	Dinlenme, yemek yeme, uyuma.
K46	Film izleme, enstrüman çalma, proje çalışma.
K47	Salon aynı zamanda çalışma mekanı olarak kullanılıyor, gerektiğinde işle ilgili toplantılara ev sahipliği yapıyor, yüzyüze ya da online.
K48	Ebeveyn yatak odası +çalışma odası olarak kullanılıyor.
K49	Daire m2 olarak küçük olduğu için birden fazla işlev yüklemek zorunda kalıyoruz mekanlara.
K50	Oturma odam misafir geldiğinde yatma alanı oluyor. Çalışma alanımda bazen yemek yeme alanım oluyor.

Ek-5: Konutta Kişiy e Sınır Getiren Mekânların Sebepleri

K1	Yok.
K2	Yok.
K3	Odanın yeteri oranda yeşil doku görmemesi açık alanının (balkon vb.) olamaması.
K4	Yatak odasından balkona geçiş mekânın kullanılmasını sınırlıyor.
K5	Mekânda bulunan birçok eşyanın kullanım alanını daraltması.
K6	Mutfak alanının boyutundan dolayı sadece yemek hazırlama alanı olarak kullanım yapılabiliyor. Ekstra bir dönüşüm ya da kullanım alternatifi sunmuyor.
K7	İşlevsiz.
K8	Aile ile ortak kullanım mekânı olması birçok şeyi kısıtlıyor.
K9	Apartman 2012 yılında yıkılıp yeniden yapıldığında mevcut olan sık kullanılan balkonlar fransız balkona dönüşüp yok oldu. Bu anlamda balkon olmaması beni sınırlayan bir durum. Özellikle pandemide bu sınırlamayı çok hissettik.
K10	Mutfaktaki işlevler farklı bir alanda gerçekleştirilmeye imkan tanımıyor.
K11	Çalışma odası bilgisayardaki toplantı ve çalışmalarımı yaptığım bir alan olduğu için bu sınırlar içinde kalıp işlerimi tamamlamayı tercih ediyorum bu da online çalıştığım dönemlerde ev iş dengesini rahatlıkla kurmama yardımcı oluyor.
K12	-
K13	Aktif olarak bireylerin bir arada olmasından dolayı değişiklik yok.
K14	Ev yaşamımda değişiklik olmamıştır.
K15	-
K16	Mahremiyet ihtiyacı.
K17	Odam küçük olduğu için çalışmakta zorlanıyorum. Başka mekan arayışına giriyorum.
K18	Diğer alanların birçok işlevi var. Mesela çocuk odası hem oyun odası hem oğlumun uyku odası. Çalışma odası aynı zamanda dinlenme odası. Mutfak aynı zamanda oturma alanı. Salon aynı zamanda yemek odası. Yatak odasını uyku için kullanıyorum.
K19	Kişisel alan ve mahremiyet.
K20	Mutfak alanım içerisinde yemek hazırlamak ve pişirmek dışında herhangi bir eylem gerçekleştirmek mümkün değil bu anlamda kısıtlanmış oluyorum.
K21	Küçük olması.
K22	Ortak kullanım.
K23	Çalışma odasını yaşama alanından ayırma.
K24	İhtiyaçtan daha küçük.
K25	Mahremiyet oranının değişikliği.
K26	Mekânın küçük oluşu.
K27	Mahali kullanım sınırına ulaşmış durumdayım yeni bir işlev eklemek mümkün değil.
K28	Ev içinde konumu ve büyüklüğü.
K29	Yeterli büyüklükte olmaması.

K30	Küçük olması.
K31	Sınır getiren bir mekan olmadı.
K32	Ufak ve yeni taşındığım evde balkon/teras yok.
K33	Giyinme odasının olmaması sebebiyle fazlasıyla küçük olduğu için.
K34	Açık mekan düzeni olmayan konutlarda her mekanın sınırları var, biri değil, hepsi belki de.
K35	Yeterli alan olmayışı, oturma odasının çalışma alanına dönmesiyle, mutfakta daha fazla zaman geçirme.
K36	Çalışma alanı olarak kullandığım için.
K37	Fiziksel büyüklüğü sebebiyle fazla vakit geçirilmiyor.
K38	Mutfakta sadece yemek yeme ve yemek yapma aktivitesi yapıldığı için sınırlı.
K39	Çalışma odasında çalışıyorsam genellikle yalnız oluyorum.
K40	Mutfak içerisinde değişiklik yapmaya olanak vermemektedir. İşlevsel olarak mutfak sadece yemek hazırlama, yeme gibi statik eylemler tanımlamaktadır.
K41	Yok.
K42	Yok.
K43	İzole olup çalışabiliyorum.
K44	Mahremiyet.
K45	Sessizlik.
K46	Çünkü yatak odasında uyumak dışında bir eylem gerçekleştiremiyorum.
K47	Yatak odası sadece uyuma amaçlı kullandığım bir mekandır.
K48	Mutfak yemek yapma ile sınırlı ayrı bir mekan bence yaşama ve yemek ile bir arada olmalı.
K49	Alan küçük olduğu için sadece temel ihtiyaca yönelik kullanabiliyoruz.
K50	Mutfak ve oturma odamı ilişkilendirmede plan şemasının ve bina yaşının yeni tefrişe izin vermeyecek şekilde ufak kalmasından dolayı olduğunu düşünüyorum.

Ek-6: Mimarların, Mimari Bir Yaklaşımla İfade Ettiği Geçiş Mekânı Tanımları

K1	-
K2	Bizi bir yerden bir yere ulaştırırken içerisine alıp bu geçiş sürecinde bize farklı deneyimler ve verimli zaman geçirme imkanı tanır.
K3	Mekanlar arası geçiş yaparken kopukluk olmadan bütünlük sağlaması.
K4	Özel ve ortak mekanları birbirine bağlayan mekanlar olarak tanımlayabiliriz.
K5	Mekan sürekliliğinin devamını sağlayan alan.
K6	İki farklı kullanıma, amaca özgü mekan arasındaki bağlantıyı kuran, yapılan aktivitenin kesintiye uğramadan devam etmesini sağlayan, belli fiziksel aktiviteler ara mekan olarak tanımlanabilir.
K7	Köprü görevi görmesi, bağlayıcı, anahtar mekan.
K8	Geçiş mekanları müşterek mekan olarak kullanılabilir hâle getirilmelidir. Apartmanlardaki merdiven boşlukları gibi. Mekansallaştırılabilecek şekilde tasarlanmalıdır.
K9	Belli bir fonksiyona sahip mekanlara giriş sağlayan ve/veya bu tür mekanları birbirine bağlayan, kısa süreli kullanımlara sahip olan mekanlar.
K10	Ortak kullanıma uygun olmalı.
K11	Mekanda tasarım açısından esnekliğe imkan tanıyan, fonksiyonel olarak bulunduğu her iki mekânı birbirine bağlayan yerler.
K12	Geçiş mekânı mekanların sürekliliğini sağlayan bölgelerdir.
K13	İki mekân arasındaki akışı sağlayan esnek alanlar.
K14	Geçiş mekanlarını bireylerin ortak noktası
K15	Antre, hol
K16	-
K17	Mekanlar arası ayrımı sağlar
K18	İç ve dış mekânın aynı anda yaşandığı, sınırların belirsizleştiği mekânlar
K19	Mekan sürekliliğini sağlayan ve belli eylemler için oluşturulan ara alanlardır.
K20	iki farklı mekânı birbirine bağlayan ara mekan
K21	İki mekân arasında kullanım amaçlarını ayrı tutmak için birbirlerini kısıtlamamaları için arada oluşturulan bağlayıcı mekanlara denir.
K22	Açılıp kapanır olmalı.
K23	İzole olmak istenilen mekânı, günlük rutinlerde kullanılan mekanlardan ayırma.
K24	Geçiş mekânı; değişebilen konseptlere göre revize edilebilmek için stabil olmayan nesne ve tasarımdan oluşan mekân olarak tanımlanabilir.
K25	İlk amacının izlerini barındırarak yeni bir amaca hizmet doğrultusunda özellikler barındıran bir mekân olgusudur.
K26	Geçiş eylemine hizmet ve diğer mekânlar arasındaki bağlantıyı sağlayan ara mekânlar.
K27	Farklı mahallerin/mekânların birbiriyle bağlantısını sağlayan alanlar.
K28	Mekanlar arası sirkülasyonu sağlayan muğlak sınırlar.
K29	Birbirine bağladığı mekânlardan izler taşıyan, bu mekânlar ile sağlıklı ilişki kurabilecek kadar yeterli büyüklükteki alan.

K30	Tasarımı tamamlayıcı.
K31	Sürekli bulunduğu mekan içerisinde spesifik bir eylem için yarattığın alanlar.
K32	Farklı işlevlere imkan sağlayan değiştirilebilir mekanlar.
K33	Mekanın sınırları gözetilerek yapılacak eylemlerin bütüne hitap edebilecek alanlar bkz. Kendi çalışma odamda ki masayı hem çalışma için hem de oyun oynamak için kullanıyorum aynı oda bulunan divanım çift kişilik yatak haline gelip misafir yatağı olarak da kullanılabilir. Çoğu zaman mekan kısıtlaması bizi geçiş alanına yönlendiriyor.
K34	Fonksiyonlar arası bağlantı kuran mekan.
K35	Varolan alanı max nasıl kullanırımı düşünüp, eşyalar ile bölüntü oluşturma, alan tanımlama, alanlar arasındaki uyum ve birbirine bağlantının akışı.
K36	Mekân kurgusunu ve mekân sürekliliğini sağlayan ve farklı ek fonksiyonlar eklenebilen alan.
K37	Geçiş mekanını; ana mekanlar arasında kullanırken onun aslında ne kadar önemli olduğunu, bir önceki ana mekandan bir sonraki ana mekana geçerken insan psikolojisini ne yönde evrileceğini, geçiş mekanı olsa bile üzerine düşünülmüş bir geçiş mekanının aslında ana mekanları ayakta tutabileceğini söyleyebilirim.
K38	Yeni boyutta bizim yaşamımıza anlam katan ve değişen mekan.
K39	Bu konu hakkında bugüne kadar hiç düşünmedim.
K40	Geçiş mekanı bir ara mekan tanımı oluşturmaktadır. Konut içerisinde farkında olunmayan fakat farklı işlevlerde kullanılacak ara mekanlar olarak düşünülebilir. Kimi zaman sadece geçilip gidilen alanlara bir işlev atanıp daha efektif kullanılabilirler. Pandemi sonrasında bu tanım ve kullanımlara dair konut içinde kullanıcıların farkındalığının arttığı düşünülmektedir.
K41	İki farklı mekan arasında bulunan uyum sağlayan mekan olarak tanımlarım.
K42	Mekanlar arasındaki sürekliliğin korunarak yeni alanlar oluşturulması.
K43	Ara mekan . İki mekan arasında bağ kuran mekan.
K44	Mekan kurgusunu oluşturan, sirkülasyonun sağlandığı belli eylemler için kullanılan bölge.
K45	Birkaç farklı kullanımın bulunduğu alanlar.
K46	Farklı kullanım amaçlarına uygun mekanlar arasında köprü görevi gören ferah, aydınlık, erişilebilir ve esnek kullanıma uygun mekanlardır.
K47	Bence geçiş mekanı dönüşebilirlikle karakterizedir, bundan dolayı mobilyaların, elektronik aksamın, aydınlatmanın ve gerektiğinde de arka plan ve mekan algısının bu amaca göre şekil değiştirmesi kullanıcının elindedir, bunun için mimar olarak elimde hazır bir bilgi seti ile yaklaştığım için zorluk çekmedim.
K48	Tanımlanmış mekanlar arasında devamlılığı sağlayarak yeni bir işleve de hizmet eden mekan.
K49	Ara bağlantılar.
K50	İki ana temel kullanım arasında her iki tarafa da hizmet verebilen ve fakat tek başına farklı bir işlevde de kullanılabilen mekan.

Ek-7: Etik Kurul Kararı

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi:	12.10.2023
Karar No:	2023/101
Sorumlu Araştırmacı:	Esra Gençoğlu
Araştırma Başlığı:	Pandemide Değişen Evin Sınırları İle Ortaya Çıkan Yeni Geçiş Mekânları
Başlangıç Tarihi:	Etik onayı alındıktan sonra
Etik Kurul İzninin Süresi:	1 yıl (Uzatma Hakkı mevcut olarak)

İstanbul Kültür Üniversitesi etik Kurulu'na değerlendirilmek üzere başvuruda bulunduğunuz yukarıda künyesi yazılı projenizin başvuru dosyası ile ilgili belgeleri, Üniversitemiz "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu" tarafından araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel açıdan sakınca bulunmadığına karar verilmiştir.

Notlar:

- Araştırmanın başlangıç tarihinin gecikmesi durumunda Etik Kurulu'na başvurularak tarihlerin değiştirilmesi gereklidir.
- Araştırmanın gerçekleştirileceği birimlerin yöneticilerinden de ayrıca izin alınması gerekli olabilir.
- Araştırmaya katılan kurum dışı merkezlerden ayrıca idari izin alınması gerekmektedir.

Prof. Dr. Seyhan Altun

Etik Kurul Başkanı